

NUORISON KÄYTÖS

KOTIKASVATUSYHDISTYS r.y., HELSINKI

KOTIKASVATUSYHDISTYKSEN KOTIOPINTO,
KIRJA VII

NUORISON KÄYTÖS

MAASEUDUN NUORISOLLE
KÄYTÖSOHJEITA KOONNEET

ARTTURI LEHTINEN
VILHO REIMA JA M. TIRANEN

KUUDESTOISTA PAINOS

HELSINGISSÄ 1926
KOTIKASVATUSYHDISTYS r. y.

Printed in Finland. Copyright by Kotikasvatusyhdistys.

HELSINGISSÄ 1926
K. F. PUROMIEHEN KIRJAPAINO O.-Y.

ALKULAUSE.

Meitä suomalaisia on aina pidetty hieman jäykkänä ja kömpelöinä, karhumaisina, eikä suinkaan aiheettomasti. Olemmehan todellakin verrattain välinpitämättömiä käyttäytymisestämme, vieläpä useasti ylpeilemme kömpelyydestämme ja pidämme kohteliaisuutta ja sulavaa esiintymistapaa suoralle, rehelliselle ihmiselle sopimattomana teeskentelynä. On jo kuitenkin aika tällaisten ennakkoluulojen väistyä terveemmän käsityskannan tieltä, jos mielimme vaatia itsellemme sivistyksen nimeä. Syynä käyttäytymisessämme esiintyviin puutteellisuuksiin voitanneenkin pitää sivistyksemme nuoruutta.

Kotikasvatusyhdistys on, työskennellessään kasvatuksen edistämiseksi maassamme, havainnut tämän epäkohdan. Ja kun suomenkielellä on ilmestynyt verrattain vähän käytöstapoja käsittelevää kirjallisuutta ja sekin vähä on etupäässä tarkoitettu kaupunkilaisväestölle ja ns. sivistyneistölle, niin ryhtyi yhdistys toimittamaan tätä kirjaa, jossa lähinnä on pidetty silmällä maaseudun ja tehdas- sekä muiden maaseudulla olevien väkirikkaampien keskuksien nuorison tarvetta. »Nuorena on vitsa väännettävä», ja varsinkin on hyviin käytöstapoihin jo nuorena totuttauduttava: vanhempana se käy verrattain vaikeaksi. Nuorisomme onkin, kääntäessään yhä enemmän selkänsä vanhemman polven elämänkäsitykselle, myös suureksi osaksi hylännyt isiltä perityt käytöstavat, joissa, vaikk'

eivät ne aina olleetkaan suuren maailman tapojen mukaisia, kuitenkin oli paljon kaunista ja säilyttämisen arvoista. Ja isien tavat hylättään ei nuorisomme ole pystynyt omaksumaan itselleen uusia, sivistyneessä maailmassa vallitsevia käytöstapoja, ja siksi onkin nuorisomme käyttäytymisessä havaittavissa epävarmuutta ja keskeneräisyyttä, joka milloin esiintyy äärimmäisenä ujoutena, milloin taas melkeinpä raakuuteen vivahtavana suorasukaisuutena ja välinpitämättömyytenä säädyllisyyden vaatimuksista.

Suuri osa nuorisosta käsittää kuitenkin hyvän käytöksen ja miellyttävän esiintymistavan suuren merkityksen, ja siksi uskookin Kotikasvatusyhdistys tämän kirjansa saavan suopean vastaanoton nuorison taholta. Vaikka kirja etupäässä onkin aiottu nuorisolle, löytänee sieltä moni vanhempikin hyviä neuvoja.

Kirjan suppea koko on vaatinut rajoittumaan tärkeimpiin kysymyksiin ja jättämään pois monet pienet seura-elämän muodollisuudet, joiden noudattaminen kehittymättömissä oloissa ei ole niin välttämätöntä. Silmä määränä kirjaa toimitettaessa onkin lähinnä ollut se, että nuorisossamme saataisiin syntymään elävä harrastus kysymyksessäolevaan asiaan ja luja pyrkimys käyttäytymisessäänkin täyttämään sivistyneelle kansalle asetettavat vaatimukset.

Paitsi kirjan käyttämistä kotiopintokirjana on myös ajateltu sen ottamista oppikirjaksi kansakoulujen jatkokursseilla ja ehkäpä kansanopistoissakin, mikäli se voi täyttää niissä laitoksissa oppikirjalle asetetut vaatimukset.

Helsingissä toukokuun 1 p. 1923.

Toimittajat.

Käytöstapojen synnystä ja merkityksestä.

— On tuo August-eno sentään kummallinen! Tiedätekö, tänään satuin menemään hänen huoneeseensa vähän ennen päivällisaikaa ja näin hänen oikein saippuaa käyttäen pesevän käsiään, ja sen tehtyään hän vielä tarkasti puhdisti kynnenalusetkin. Ja tuo kaikki vaivannäkö vain päivällispöytää varten.

Penttilän Kalle näin puheli sisaruksilleen heidän ollessaan matkalla metsään marjalle. August-eno oli aina herättänyt nuorten kummastusta sillä, että hän niin huolellisesti noudatti »joutavia muodollisuuksia». Heidän mielestään olivat tuollaiset tavat turhanaikaisia ainakin näin maalla, missä ei joutunut esiintymään suuren ihmisjoukon keskuudessa ja missä kaikki tunsivat toisensa.

— Mutta tuoltahan eno tuleekin ja taas niin siistinä, kuin olisi häihin menossa. Eno, etkö tulekin kanssamme marjalle?

Kaikki pysähtyivät odottamaan enoa, joka todellakin noudatti Ainin pyyntöä.

— Voinhan tulla mukaanne, onhan nyt kaunis ilta-päivä.

Heidän hetkisen käveltyään tokaisi Aino, joka oli enon lemmikki, suoraan asiaan menen: — Me tässä juuri ihmettelimme, miksi sinä, eno, aina noudatat niin tarkasti kaikkia pieniä tapoja ja muodollisuuksia ja niin suuresti huolehdit siisteydestä yms. Kalle juuri kertoi, että peset

kätesi ja siistit kyntesi ennen ruokapöytään tuloasi, vaikka et ole tehnyt mitään likaista työtä. Onko tuo tuommoinen nyt niin välttämätöntä täällä maalla. Huihai minä semmoisista, elän vapaana ja huolettomana antamatta muodollisuuksien kahlehtia itseäni.

— Voithan silti olla vapaa, vaikka noudatinkin tapoja, oletpa vielä vapaampikin silloin. Ja useita tapoja tietämättänne ja vaistomaisesti noudatattekin, vaikkakin olette pitävinänne tapoja »turhina joutavuuksina». Kun asia nyt kerran näin tuli puheeksi, niin tahdonpa tässä matkan ratostamiseksi selittää, miksi panen niin suuren arvon tapojen noudattamiselle.

Tavat ovat ihmiskunnan sivistysaarre. Ne syntyvät ihmisen jäljittelemisvietin välityksellä. Mitä vanhemmat ihmiset, asemansa puolesta korkeammalla olevat ja yleistä kunnioitusta nauttivat ihmiset tekevät, sitä alkavat muutkin tehdä, ja niin syntyy tapa. Lapset jäljittelevät siten vanhempiaan, niinkuin itsekin varmaan omasta elämästänne tiedätte. Tietoisesti olette monta vanhempienne ja muiden aikaihmissen tapaa omaksuneet ja vielä enemmän ehkä tiedottomasti. Siten noudattaa nouseva polvi vanhemman polven tapoja, siirtäen muutamat semmoisiin taas uudelle polvelle, muovaillen toisia, uusiakin synnyttäen. Täten ovat tavat kulkeutuneet isiltä pojille kautta koko ihmiskunnan historian. Jos näin ei olisi, ei mikään kehitys olisi mahdollinen, vaan kukin sukupolvi saisi alkaa työnsä alusta. Näin liittyy ihmiskunta sukupolvi sukupolvelta tapojen välityksellä yhtenäiseksi ketjuksi, jonka päämäärä on yhä suurempi täydellisyys ja lopuksi Jumalan valtakunta. Ihmettelette varmaankin, kun puhun tapojen yhteydessä Jumalan valtakunnasta. Eihän tuommoisilla asioilla kuin tervehtiminen, pukeutuminen, keskusteleminen, jne. liene mitään tekemistä Jumalan valta-

kunnan kanssa. Onpa kuitenkin. Sillä hyvien tapojen pohjana on tuo Jumalan valtakunnan laki: »Kaikki, mitä te tahdotte, että ihmiset teille tekisivät, tehkää se myös heille». Hyvät tavat perustuvat siveellisiin arvoihin. Niiden, samoin kuin siveyskäskyjenkin, silmämääränä on elämän ylläpitäminen ja sopusoinnun rakentaminen maailmassa. Ajatelkaamme sellaista jokaiselle tuttua tapaa kuin hatun nosto tervehdittäessä. Se on ystävyys osoitus, joka tiedemiesten selityksen mukaan alkujaan on ollut luottamuksen ilmaisu tervehditylle, tervehtijä kun päänsä paljastamisella tuli aivan suojattomaksi aikoina, jolloin miehet suojasivat päänsä vihollisen lyöntejä vastaan. Kaikki muutkin tervehtimistavat, jotka ovat niin erilaiset eri kansoilla, ovat ystävyys ja tervehtijäin välillä vallitsevan rauhan merkkejä. — Ja jos tarkastamme esim. puhtaussääntöjä, tapaa peseytyä aamusella, pestä kätensä ennen syömistä, ym., niin huomaamme niillä olevan suuren merkityksen elämällemme. Tiedämmehän, että puhtauden noudattaminen on terveyden ensimmäisiä edellytyksiä. Hyville tavoille ja siveyskäskyille on siis yhteistä se, että ne molemmat pyrkivät tekemään elämän sekä meille itsellemme että lähimmäisillemme viihtyisäksi.

Vanhempina aikoina oli yleisesti hyväksytty tapa samalla tapaa noudattavan heimon tai kansan lakina. Eihän heillä kirjoitettuja lakeja ollutkaan. Kun tiedämme, että hyvät tavat perustuvat siveellisiin käskyihin, on itsestään selvää, että siitä johdutaan käsitykseen, että se, mikä on tavan kanssa yhtäpitävää, on oikein, ja tapojen rikkominen siis väärää, rikollista. Kun myöhemmin ruvetaan kirjoitettuja lakeja säätämään, on niissäkin tarkoin huomioon otettava, mikä kansan kesken kuuluu tapoihin. Jonkin tavan poisjuurruttaminen lainsäädännön kautta vaatii

siksi paljon aikaa ja suuria ponnistuksia. Tämä pitää paikkansa myöskin kieltolakiin nähden, jolla koetetaan saada pois juoppouden paha tapa, joka niin monin tavoin turmelee juomarin oman, hänen perheensä ja koko yhteiskunnan onnen ja jota ei mitenkään voida yhdistää hyvään käytökseen.

Ei ole hyvien tapojen mukaista sanoa ilkeitä sanoja lähimmäisilleen, mutta yleensä joutuu siitä tuomioistui-
men kanssa tekemisiin vasta sitten, kun loukkaa lähim-
mäisen ihmisarvoa ja kunniaa. — Huono tapa on tyrkkiä
 muita ihmisiä, mutta jos tuo tyrkkiminen menee määrätyn
 rajan yli, niin saatat joutua syytteeseen pahoinpitelystä.
 Esitänpä asian teille vertauskuvan muodossa. Elämä on
 maantie, jota astelemme, lait ovat tietä reunustavat ojat,
 ja vähemmän merkitykselliset huonot tavat ovat maan-
 tiellä olevia kuoppia ja kiviä. Jos noihin jälkimmäisiin
 kompastut, niin saatat tulla naurunalaiseksi ja ehkä lie-
 västi vahingoittuakin, mutta jos ojaan kaadut, niin saatat
 pahastikin loukata itsesi. Samoin kuin ihmiset, nähdes-
 sään jonkun kulkiessaan hoipertelevan, kompastelevan tai
 ehkä ojaankin putoavan, arvostelevat sen nojalla hänen
 ruumiillista tilaansa, pitäen häntä joko sairaana tai päih-
 tyneenä, samoin arvostellaan ihmisen käyttäytymisestä
 hänen siveellisyyttään ja myös sivistystään. Sillä tavat
 ovat suoranaudessa suhteessa sivistykseen. Eri kansoilla
 ja kansanluokilla on kullakin omat tapansa. Ja mitä kor-
 keammalle kansat ja ihmiset sivistyksessä kohoavat, sitä
 hienostuneemmiksi käyvät heidän tapansa, sitä moninais-
 emmiksi heidän seurustelusääntönsä. Tiedättehän kaikki,
 että vanhoissa sivistymaissa on kokonaisia yhteiskunta-
 luokkia, joiden melkeinpä koko elämä sisältyy tapojen
 noudattamiseen. Että tuo on liioittelua, se on myönnet-
 tävä ja siitä kai tekin olette saaneet vastenmielisyyden ta-

poja kohtaan, pitäen niitä jonninjoutavina. Mutta eihän asiaa kokonaisuudessaan ole vielä tuomittava, vaikka sen liioittelua emme hyväksyisikään. Eihän syöminenäkään ole terveydelle vahingollinen, mutta ylellinen mässääminen sitä kyllä on. Meidän ei ole otettava ihanteeksemme keikaria ja muotinukkea eikä yleensääkään liian paljon tuhlettava aikaa ja varoja ulkonaisen olemuksemme sievistämiseksi; se puoli ei niinkään muodosta tärkeintä osaa tosi hyvistä tavoista ja tosisivistyksestä. Sillä arvokkaimmat ja ehdottomimmin varteenotettavat tavat ovatkin sellaisia, joiden noudattaminen ei kuluta aikaa eikä rahoja. Ne juuri useinkin muodostavat tosisivistyneen parhaan tunto-merkin. Eihän maksa minulle mitään, jos puhun ystävällisellä äänellä ja käyttäen kohteliaita sanoja, jos syön ja juon siististi, ahmimatta tai hörppimättä, jos kiitän palveluksista ja pyydän anteeksi laiminylöntejäni jne. Eikö totta, tekin pidätte enemmän noin menettelevästä ihmisestä ja kunnioitatte häntä enemmän kuin sellaista, joka käyttäytyy siivottomasti ja epäystävällisesti?

Nuoret myönsivät. Mutta Elli uskalsi vielä huomauttaa:

— Kyllähän mekin pidämme ystävällisyyttä ja siis-
teyttä ja muita semmoisia hyviä tapoja suuressa arvossa,
mutta kaikkiin pikkuseikkoihin ei pitäisi panna niin suurta
painoa. Sydämen sivistyshän on pääasia.

— Olet kyllä oikeassakin, mutta vain osaksi. Ulko-
naisen käyttäytymisen tulee olla sisäisen kunnon ilmaisu.
Hieno käytös vaikuttaa usein teeskentelyltä, jos ihmisen
sydän on raaka. Mutta »molempi parempi» sopii tähän-
kin. Eivätkö kauniit kehykset kohota taulun kauneutta,
ja eikö ole miellyttävämpää juoda kahvia puhtaista ja
kauniista kupeista kuin likaisista ja rumista? Tietysti on
sydämen sivistys asetettava etualalle, mutta missä sitä

on, siellä on usein ulkonainenkin käyttäytyminen mallikelpoista. Katsokaammepa vain esim. vakavan, uskonnollisen talonpoikaisväestön käyttäytymistä. Se on useinkin niin säädyllistä ja todella hienoa, että oikein sisimmässään tuntee itsensä liikutetuksi sitä katsellessaan, vaikkakaan he eivät tunne kaikkia ulkonaisia suuren maailman tapoja. Mutta ettehan voine väittää, että ihminen siitä huonontuisi, jos hän sydämen jalouteen vielä liittää ulkonaisen hienon käytöksen? Varmaankin olette alkaneet väheksyä noiden pienten muodollisuuksien arvoa sentähden, että olette tavanneet niin monta pintapuolista ihmistä, joille tuo muoto on ollut kaikki kaikessa. Kuten jo sanoin, on sydämen sivistykselle pantava pääpaino, mutta muotojakaan ei silti ole halveksittava. Voipa tuollaisten muotojen tarkka noudattaminen estää monia ihmisiä tekemästä pahaa, mikä heidän sydämessään asuu. Hyvistä ulkonaisista tavoista muodostuu ihmisen ympärille ikäänkuin luja panssari, jota eivät ainakaan pienemmät huonot vietit pysty puhkaisemaan. Siten on epäilemättä moni tappelu vältetty, moni varkaus jäänyt tekemättä, moni valhe lausumatta vain sentähden, että sellaiseen kiusaukseen joutunut henkilö on kasvanut ympäristössään, jossa tuollaisia tapoja on pidetty ihmisarvoa alentavina. Näin vaikuttaa siis ulkonaisten tapojen noudattaminen siveellisenä suojelijana.

— Mutta, sanoi Kalle, jos joku tapa on minulle vastenmielinen, niin pitääkö minun silloin sitä noudattaa? Eikö se olisi teeskentelyä? Ja eikö jokaisen tule olla oma itsensä?

— Oli hyvä, että otit tuon puheeksi. Nuoret usein pyrkivät tehostamaan omaa persoonallisuuttaan olemalla noudattamatta sovinnaisia tapoja ja uskovat siitä syystä olevansa jotakin erikoisuuksia. Mutta ettekö myönnä, että

sellainen erikoisuus, joka ilmenee jonkin pikkuseikan laiminlyöntinä, itsekin on pikkuseikka. Hyvien tapojen noudattaminen ei estä ihmisiä olemasta omintakeinen, vieläpä erikoinenkin persoonallisuus, siksi laajat elämänaulat jäävät ihmiselle niiden piirissä avoimiksi. Luonnollisesti on myös sallittava omata erikoisia tapoja, mutta ne eivät millään muotoa saa olla muita loukkaavia, jos kohta ovatkin muiden tavoista poikkeavia. Henkilön, joka sellaisia noudattaa, tulee tietää niiden parhaiten sopivan hänen omaan erikoisuuteensa, silloin ne varmaankaan eivät muistakaan tule tuntumaan vastenmielisiltä. Mutta on oltava täysin perehtynyt seuraelämän tapoihin voidakseen tässä suhteessa menestyä. Se vaatii siis paljon ihmiseltä. Yleensäkin, jos ihminen mieli olla erikoinen, tulee erikoisuuden olla korkeamman kehityksen osoituksena, ja sitä ei ole hyvien tapojen laiminlyöminen. Valitkaapa erikoisuudeksenne esim. se, ettette koskaan, missään tilanteessa »hermostu»; se on todellakin nykyaikana jo jotakin erikoista, ja se erikoisuus maksaa myös jotakin teille.

Olemalla noudattamatta hyviä tapoja tuotamme muille ihmisille ja itsellemmekin kaikenlaista harmia, teemme seuraelämän ikäväksi ja aiheutamme kiusallisia tilanteita. Tuollaisen omapäisyyden ja itsenäisyyden takana on useimmiten itserakkautta ja itsekkyyttä. Meidän on pyrittävä muita kohtaan käyttäytymään samoin kuin toivoisimme muiden meitä kohtelevan. Näin menetellen tulee seurustelu muodostumaan miellyttäväksi ja hauskaksi. Tuotamme siten iloa itsellemme ja muille. Ja hyvien käytöstapojen noudattamisesta on meille suoranaista hyötyäkin, joten itsekkäisyyskin neuvoa meitä niitä noudattamaan. Meitä arvostellaan maailmassa suurimmaksi osaksi käytöksemme mukaan, ja jos kaikki pitävät meitä kunnollisina, miellyttävinä ihmisinä, ovat he valmiit tarvit-

laessa meitä auttamaan. Luonnollista on kuitenkin, ettei tuollaisia etuja tavoitellen milloinkaan ole meneteltävä millään ihmisarvoa alentavalla tavalla.

— Mutta, huomautti Aino, kerranhan joku on, kuten enokin jo alussa mainitsi, ensimmäisen kerran tehnyt jotakin, joka sittemmin on muuttunut yleiseksi tavaksi. Eikö nyt vieläkin joku voisi keksiä jotakin uutta tapaa tai huomata jotakin vanhaa kelvottomaksi ja lakata sitä noudattamasta?

— Totta on, mitä huomautit. Tavat ovat tietysti kehityksenalaisia, kuten kaikki muukin, ja kullakin aikakaudella syntyy uusia tapoja ja luovutaan monista entisistä. Oikeastaanhan on koko elämämme valettu tapojen kaavoihin, ja jokainen edistysaskel merkitsee siis vanhan tavan kukistumista ja uuden valtaansaapääsyä. Ja tällaista edistystä tapahtuu käytöstapojenkin alalla. Mainitakseni esimerkin, on aamutervehdys alkuaan kuulunut: »Toivotan Teille hyvää huomenta», mutta vähitellen on siitä pudonnut sana sanan jälkeen pois, niin että nyt useimmat vain lyhyesti lausuvat: »Huomenta!» Yleensä pitävät kansat ja yksilöt lujasti kiinni vanhoista tavoistaan, ja järkevätkin muutokset saadaan tavallisesti vasta pitkällisen kamppailun jälkeen voimaan. Jos siis aiotte tulla maailmassa tapojen uudistajiksi, niin varustautukaa sitkeän vastarinnan ja runsaiden pettymysten varalle. Mutta ken tapoja tahtoo parantaa, hän perehtyköön ensin perinpohjin niihin, jotka parhaillaan vallitsevat; vasta silloin on hän oikeutettu uudistuksia ajamaan. Ne ihmiset, jotka tapoja mullistavat, ovat juuri useinkin niitä, joille erikoisuudetkin tapojen piirissä ovat sallittuja, tapojen muodostajaneroja.

— Saattaahan olla, huomautti Kalle, että tapoja on hyvä noudattaa seurustellessaan ihmisten kanssa, mutta

eihän ole niin välttämätöntä kiinnittää huomiota tuollaisiin pikkuseikkoihin ollessaan yksin ja kotonaan omaistensa parissa.

— Erehdyt pahasti noin ajatellessasi. Jos et kotona ja joka päivä noudata hyviä tapoja, ei käytöksesi seuraksakaan ollessasi voi olla mallikelpoista. Tottumus on toinen luonto. Vaikka tietäisitkin, miten sinun tulee menettellä, olet kuitenkin kömpelö ja taitamaton, jollet joka päivä ole käyttäytynyt kysymyksessä olevia käytösohjeita noudattaen. Kaikki tekemällä tehty ja pakotettu on aina kömpelöä, ja sivistyneet tavatkin näyttävät vasta silloin miellyttäviltä, kun niiden noudattaminen on tullut ihmiselle ikäänkuin toiseksi luonnoksi. On siis uskollisesti joka aika pyrittävä noudattamaan tuntemiaan hyviä tapoja ja opittava uusia saadakseen nuo tavat tottumuksina luonteeseensa istutetuiksi. Silloin osaa seurapiirissäkin noudattaa hyviä tapoja luonnollisesti ja miellyttävällä tavalla.

Kerronpa teille elämästäni joitakin esimerkkejä näytteeksi siitä, miten noloihin tilanteisiin saattaa joutua, jollei ole perehtynyt seuratapoihin. Oli useita saman kylän nuoria yhdessä. Seuraan tuli eräs vieras, joka esitti itsensä kätellessään. Muiden oli vaikea pidättää nauruaan, kun eräs tytöistä, jota vieras ensin kätteli, tämän esittelyyn vastasi toistamalla vieraan nimen. Vieraalla oli onneksi hyvin tavallinen nimi, joten hän ei asiaa ihmetellyt, luuli luonnollisesti tytöllä olevan saman nimen kuin hänellä itselläänkin. Meitä, jotka tiesimme hänen nimensä olevan toisen, tapaus samalla sekä huvitti että sääliitti. — Eräällä nuorukaisella taas oli tapana aina sormillaan pyyhkiä nenäänsä ja sitten puhdistaa sormensa housuihinsa. Oli ilkeää kahvia tarjottaessa ottaa leipää samalta tarjottimelta, mistä hänkin. — Ja miten harmittelinkaan

itse jälkeensä, kun kaupunkilaisena siskoni kanssa ensi kerran elämässäni menin maalaiskirkkoon »naisten puolelle» istumaan. Kaikki katselivat meitä, ja tunsimme olevamme »kirkkorauhan häiritsijöitä». Ei ole lainkaan hauskaa olla yleisen tavan rikkojana eikä se myöskään ole oikein tehty.

Näin puhellessa oli ehditty marjapaikalle. Keskustelu kääntyi muihin asioihin, mutta enon sanat askarruttivat kuitenkin kaiken aikaa nuorten mieliä. Ja paluumatkalla sanoi Aino:

— Kyllä eno taitaa olla oikeassa käytöstopojen suhteen. Kovin vähän mekin niitä vielä tunnemme, ja ikävää olisi joutua kaikkien naurettavaksi sivistymättömän käytöksensä takia. Viitsiikö eno puhua meille joistakin välttämättömmimmän tunnettavista tavoista?

— Miksikä ei. Mutta teidän ei tule ottaa asiaa siltä kannalta, että noudatatte hyviä tapoja vain välttyäkseenne joutumasta naurunalaisiksi. Silloin olisitte aivan väärin käsittäneet tarkoitukseni. Meidän on noudatettava niitä sentähden, että se on velvollisuutemme itseämme ja muita kohtaan. »Velvollisuus» sana kuuluu vähän ikävältä, mutta uskallan vakuuttaa teille, että tuo velvollisuus ajan pitkään muuttuu miellyttäväksi ja tuottaa suurta sisäistä tyydytystä. Ihminen oppii vähitellen rakastamaan hyviä tapoja, hän tuntee niiden sulostuttavan ja rikastuttavan elämäänsä. Voisimmehan kyllä iltaisin keskustella näistä asioista laajemmin ja yksityiskohtaisesti. Vaikkapa jo huomiasiltana aloittaisimme.

— Niin, kyllä se olisi hauskaa, sanoi Aino, ja muut nuoret vakuuttivat olevansa samaa mieltä.

Yleiset tavat ovat ihmisen jäljittelemisvietin ja kansassa elävien perinnäisten oikeus- ja velvollisuuskäsitteiden ilmenemisiä.

Pysyvien hyvien tapojen noudattaminen, so. hyvä käytös on kristillisen rakkauden maallinen ilmenemismuoto.

Hyvien tapojen tarkoituksena on tehdä elämä meille itsellemme ja muille mieluiseksi.

Hyvä käytös auttaa eteenpäin maailmassa.

Totutut hyvät tavat varjelevat monesta lankeemuksesta.

»Ei kukaan ole seppä syntyessään.» Hyvä käytös on opittava.

Sisäinen minäsi.

Seuraavana iltana kokoontuivat nuoret enon kamariin, ja tämä aloitti:

— Olimme kaikin yhtä mieltä siitä, että sydämen sivistys on ihmiselle aina tärkeintä. Aloittakaamme siis siitä.

Jotta voisimme merkitä jotakin muille, tulee meidän olla *jotakin*, meidän tulee olla persoonallisuuksia. Persoonallisuudeksi kehittyäkseen on ihmisen ensiksikin lahjomattomalla totuudellisuuudella *arvosteltava* omia *taipumuksiaan ja lahjojaan*, toiseksi *etsittävä itselleen esikuvia*, suuria persoonallisuuksia historiasta tai omalta ajaltaan, ja kolmanneksi *pyrittävä kasvattamaan luonnettaan* ihannettaan kohden huonoja taipumuksiaan vastustamalla, hyviä edelleen kehittämällä. Menestyäkseen tässä työssä tulee ihmisen valppaasti seurata aikansa virtauksia, lisätä tietojaan ja elämänymmärrystään lukemalla sekä tietopuolista että kaunokirjallisuutta, syventyä harkitsemaan havaitsemiensa elämän, ja luonnonilmiöiden syitä ja seurauksia, sanalla sanoen, hankkia itselleen mahdollisimman laajoja elämän aloja joustavasti käsittelevä ajatuskyky.

Tätä on ihmisten sitkeästi jatkettava kautta koko elämänsä. Mutta tuo ajatuskyky sinänsä ei ole päämäärämme, vaan on se meille hyödyllinen välikappale työssämme. Työ on meidän velvollisuutemme, vasta työhön käytettyinä saavat lahjamme ja taipumuksemme arvonsa, ja työ puolestaan kehittää kykyjämme edelleen. Työn laatu, oli se sitten ruumiillista tai henkistä, halpana tai hienona pidettyä, ei tässä suuriakaan merkitse, ratkaiseva merkitys on ihmisen suhteella työhön. Ihmisen on pyrittävä tekemään työnsä hyvin, hänen on rakastettava ja kunnioitettava sitä. Ja samoin on kunnioitettava muidenkin työtä. Talmudissa, juutalaisten pyhässä kirjassa, sanotaan, että ihmistä hävettää, kun häntä neuvotaan ahertelussa jäljittelemään muurahaista. Mutta kaksinkerroin häpeäksi on olla tätä neuvoa seuraamatta. Työnteko ja työn tulosten näkeminen tuottaa ihmiselle puhtaimman onnen. Joutilaisuus on useimmiten syynä paheisiin, sairauksiin, ym. ja se tekee ihmisen elämään kyllästyneeksi. Eräs viisas mies sanookin: »Helvetin tuskiin olisi luettava myös ikuinen joutilaisuus.» Kaikki uskollisesti tehty työ aateloi tekijänsä.

Työssään tarvitsee ihminen useimpia niitä luonteenominaisuuksia, joita kehittyneen persoonallisuuden tulee omata ja jotka hänet seuraelämässäänkin tekevät hyödylliseksi. Tärkeimpiä niistä on *täsmällisyys*. Siihen perustuu kaikki sopusointuinen yhteiskuntaelämä. Miten kiusallista häiriötä tuottavatkaan ne ihmiset, jotka eivät täsmällisesti saavu työhönsä, tapaamispaikalle, julkisiin tilaisuuksiin tai vierailulle. Yliopistollisessa elämässä on jo tullut oikein puheenparreksi »akateemisen neljänneksen» ottaminen, jolla puolustellaan myöhästymistä. Erään seuran puheenjohtaja, kyllästytynään siihen, että kokouksiin aina saavuttiin epätäsmällisesti, ilmoitti aina kokous-

ten ajan puolta tuntia aikaisemmaksi, kuin oli sen aikonut. Näin lieenee pakko joskus menetellä, mutta täsmällisyyteen sillä ei ketään kasvateta, koska edellytetään ja pidetään luonnollisena, että kaikki myöhästyvät. — Yhtä tärkeänä voimme pitää *huolellisuutta*. Huolellisesti tehty työ kestää kaikkialla arvostelun, ja huolellisesti työnsä tekevä ihminen on myös huolellinen puvussaan ja esiintymisessään. Hän ei halveksu — älkää nyt toki panko pahaksenne — »pikku asioitakaan».

Nuoret hymyilivät, taisipa joku hieman punastuakin. Mutta eno jatkoi: — Työtä tehdessä, niin ja yleensäkin elämässä, sattuu usein kaikenlaisia vastoinkäymisiä ja vaikeuksia; kaikki ei käy, niinkuin toivoisimme. Tarvitaan runsaasti *kärsivällisyyttä*, tarvitaan *itsehillintää*. Vastuksien tullessa käymme helposti kiukkuisiksi, »hermostumme», kuten sanotaan, päästämme suustamme pahoja sanoja, ehkä viskelemme esineitäkin ja teemme tällä kaikella vain elämän itsellemme ja lähimmäisillemme tuskaksi. Kärsivällisyydellä ovat tehdyt useimmat suurteot maailmassa. Ja itsehillintä on kaikkien inhimillisten hyveiden perustus. Opittuamme hillitsemään ajatuksiamme, ilmeitämme, puhettamme, tulemme varmaan myöskin hallitsemaan elämää ja olosuhteita, joutumatta heikko- tahtoisten ihmisten lailla niiden orjiksi. Me nykyajan ihmiset olemme tässä suhteessa jäljessä esim. vanhoista roomalaisista. Kukapa meistä voisi ilmettäkään kasvoissaan muuttamatta antaa kätensä palaa, kuten Mucius Scaevola teki? Ja eräs orja, jota isäntä kidutti, varoitti ensin tätä sentään katkaisemasta hänen jalkaansa, ja kun jalka todellakin katkesi, sanoi hän vain rauhallisesti: »Sanoinhan, että sinä sen lopulta katkaiset.» On häpeä meille, ettemme suuttumatta voi kestää edes yhtä loukkauksen sanaa tai hermostumatta kohdata pienintäkään vastoinkäymistä.

Hyvää itsehillinnän harjoitusta on totuttautuminen *kuuliaisuuteen*. Suuri onni on ihmiselle oppia jo varhain tottelemaan vanhempiaan ja esimiehiään vastaan inttämättä ja iloisella mielellä. Näin tottuu hän elämään kurissa ja, päästyään määräämään itse teoistaan, osaa itsekin pitää itsensä kurissa, vieläpä löytää ilonsakin tuosta itsekuristaan. Miten onnelliseksi ihminen tunteeaan itsensä voitettuaan esim. jonkun kiusauksen tai kärsivällisesti kestätyään vastoinkäymisen tai loukkauksen. Ja iloahan me kaikki kaipaamme ja iloisia ihmisiä kaikki rakastamme. *Iloisuus* jos mikään on ainakin ihmisen velvollisuus, ja sellainen velvollisuus, joka suuresti helpottaa elämäämme ja auttaa meitä eteenpäin. Onhan olemassa sananlasku: »Missä ei viisaus eikä kiukkukaan auta, siellä voittavat iloiset kasvot. Sillä huilun tahdissa tanssivat kaikki, mutta ei kenkään mörybasson.» Varsinkin juuri muiden seurassa tulee meidän olla iloisia, ettemme myrtyneellä muodollamme ikävystyttäisi muita ja kääntäisi heidänkin huomiotaan elämässä kylläkin usein esiintyviin suruihin ja vastuksiin, jotka muutenkin aina pyrkivät askarruttamaan ajatustamme. Mutta, sanotte ehkä, eihän voi olla iloinen, kun on saanut kokea suruja ja vastoinkäymisiä. Vaikeaa se tietysti on, mutta siinä juuri itsehillintäämme ja itsekuriamme kysytäänkin. On opittava karkoittamaan pois ikävät ja surulliset ajatukset, on oltava huolehtimatta kaikista turhanpäiväisyyksistä ja käännettävä huomionsa iloa herättäviin asioihin. Meillä tulee olla *rohkeutta*, joka tyynesti katsoo elämän vaikeuksia ja vastoinkäymisiä silmiin ja etsii tukalissakin oloissa ilon lähteitä. Rohkeus ei olekaan yksinomaan sotakenttien hyve, tarvitaan rohkeutta vastustaakseen toverienkin kiusauksia heidän pilkastaan huolimatta, tarvitaan rohkeutta suoriutuakseen taistelussa puutetta ja vastoinkäymisiä vastaan, tarvitaan

rohkeutta totuuden julkilausumiseen. Sillä *totuudellisuus* kuuluu myös jalon ihmisen ominaisuuksiin, totuudellisuus varsinkin silloin, kun on kysymys omista teoistaan vastauksesta. On henkilöitä, jotka katsovat totuudellisuuden vaativan heitä *lausumaan mielipiteensä* asioista ja henkilöistä *häikäilemättä ja joka tilanteessa*. Tuollainen on röyhkeyttä ja raa'an ja sivistymättömän luonteen merkki. Ei ole syytä ottaa totuudenrakkautta keppihevosekseen, ei ole rehenneltävä ja ylvästeltävä sillä. Emme omista niinkään monissa asioissa ehdottomasti varmaa totuutta, emme ainakaan yksin. Kiivasta väittelyä totuudesta on aina vältettävä, ja varsinkin epämiellyttävä totuus, jollei sen sanomista mitenkään voi välttää, on lausuttava hillitysti ja varovasti. Silloin se vaikuttaakin tehoisimmin. Totuuden ei tarvitse vimmamielin nousta pahaa vastaan, sen oma selvyys sattuu voimakkaammin. Valhe tarvitsee korean, loistavan puvun, totuus esiintyy parhaiten yksinkertaisuudessa ja vaatimattomuudessa. *Valhetta* sen kaikissa muodoissa on ehdottomasti *vältettävä*. Ns. hätä- ja kohteliaisuusvalhettakaan ei ole suvaittava. »Sehän on vain sellainen pieni hätävalhe, eihän siitä maailma pahentunut jos ei parantunutkaan.» Näin sanotaan, mutta tähän tahtoisin vastata: »Sinä itse tulit huonommaksi, koska alennuit valehtelemaan! Kun sinun täytyy, hätävalheesi perustuksena, edelleen selittää käytöstäsi tai menettelystäsi, joudut kertomaan yhä uusia perättömyyksiä. Viatomalta näyttäneestä »pikku valheesta» on paisunut kokonainen historia, jossa ei ehkä ole kuin siteeksi totta. Ja tällainen muuttuu pian sellaiseksi tavaksi, ettet itsekään huomaa, milloin puhut totta, milloin valehtelet. Varo siksi hätävalhetta.»

Emme mitenkään ole epäkohteliaita, jos vaitiololla kuittaamme tilanteen, jossa emme syystä tai toisesta ha-

luaisi lausua todellista mielipidettämme tai ilmaista asian todellista laitaa. Taito *vaieta* oikealla ajalla onkin hyvä ominaisuus etenkin nuorille. Eräs äiti sanoi tyttärelleen: »Kaikkien ihmistenhän täytyy pitää sinua tyhmänä, kun et puhu.» Mutta tyttö tunsu oikein itsensä ja vastasi: »Miten tyhmänä he sitten minua pitäisivätkään, jos puhuisin.» Vanha latinalainen sananlasku sanoo saman asian: »Jos olisit vaiennut, olisivat kaikki pitäneet sinua filosofina.» On hyödyllisempää omata tarkat korvat kuin puhelias kieli. Kuuntelemalla oppii paljon ja seuraelämässäkin saavuttaa usein enemmän suosiota *tarkkaavaisella kuuntelemisella* kuin nerokkaimmallakaan puhelulla. Ken oppii vaikenemisen taidon, hänelle on myös *sanansa pitäminen* muodostuva helpommaksi kuin niille, joiden on vaikea hyljätä kieltään. Sanansa pitämistä pidetäänkin parhaimpiin, ainakin miehisiin ominaisuuksiin kuuluvana. Miten paljon sananlaskuja esim. esi-isämme ovat sepittäneet sanansa pitämisen arvosta. Ja sen rinnalle on asetettava ehdoton *rehellisyys*, joka nykyjään näyttää tykkänään paenneen maailmasta. Nykyisin saattanee tuon erikoisuuden, josta eilen puhuimme, saavuttaa vain olemalla tinkimättömän rehellinen. Että rehellisyys sittenkin lopulta maan perii, pysynee totena nyt, kuten ennenkin.

— Kyllähän nuo ovat hyviä neuvoja, huomautti Aino, mutta kukapa niitä kaikkia voi noudattaa!

— Niin, emme yksikään ole täydellisiä. Siksi tuleekin meillä olla hyvin runsaassa mitassa *nöyryyttä*, joka on hyveittemme lisäkaunistus ja tekee puutteellisuutemme anteeksiannettaviksi. Nöyryydessä edistyvää on verrattavissa ihmiseen, joka nousee maan alta. Kuta ylemmäksi hän pääsee, sitä enemmän valoa on hänen ympärillään. Todella suuret ihmiset ovat olleet hyvin nöyriä. Muistaakamme vain esim. Elias Lönnrotia. En tarkoita tuollaista

väärää nöyryyttä, joka pyrkii halventamaan itseänsä ja töitäänsä, salaisesti kuitenkin odottaen kiitosta ja ylistystä. Oikea nöyryys liittyy läheisesti *itsetuntoon*, oman arvon tuntoon. Todella nöyrä ihminen ei vertaa itseään muihin ihmisiin, vaan käyttää mittapuunaan täydellisen ihmisen ihannetta, josta hän aina tuntee olevansa kaukana. *Ylpeys* osoittaa aina sivistymätöntä sydäntä, ylpeili ihminen siten rahastaan, viisaudestaan tai vaikkapa hyveellisyydestään. Ylpeys on tyhmyyden merkki: tuon mahtailevan muodon taa kätkee ihminen mitättömyytensä.

Monet pitävät jo itsetuntoakin ylpeytenä; niillä on kuitenkin yhtä suuri ero kuin yöllä ja päivällä. Itsetunto on onnellinen tietoisuus todellisesta sisäisestä arvosta, luja usko siihen, ettei missään tilanteessa voisi menetellä katalasti, ja tieto siitä, että *pyrkii tekemään velvollisuutensa* parhaan kykynsä mukaan. Itsetunto on ihmiselle kallis aarre, todellisen ilon lähde ja tuki elämän vastoin käymisissä. Juuri sen takia, että todella jalo ihminen arvostelee itseään sisäisten ominaisuuksiensa eikä ulkoisen menestyksen mukaan, liittyy hänen itsetuntonsa, koska hän tuntee olevansa kaukana ihanteesta, läheisesti nöyryyteen.

Oikean nöyryyden ja itsetunnon elähdyttämä ihminen osaa myös *oikein arvostella ja oikein suhtautua muihin*. Hän ei halveksi ketään, eikä myöskään jumaloi ketään. Ihminen pitää itseään muita parempana vain sen vuoksi, ettei ymmärrä heidän ansioitaan. Joku sanoo esim.: »Olen parempi kuin tuo varas; en ole milloinkaan varastanut.» Mutta eräänä päivänä saattaa tuo varas pelastaa ihmisen, ja tuo, joka häntä arvosteli, saattaa jonakin toisena päivänä äkkipikaisuudessaan tehdä murhan. Kumpi silloin on parempi? Älkää siis tuomitko ketään! — Rakkaudella pyrkii jalo ihminen kohtelemaan kaikkia lähimmäisiänsä.

Eikä hän tyydy ainoastaan ajattelemaan heistä rakastavasti ja puhumaan heille ystävällisesti, hän tekee heille myös kaikenlaisia *pieniä palveluksia*. Nuorukainen luovuttaa siten paikkansa vanhemmalle tai naishenkilölle, avaa heille oven, auttaa heitä, jos huomaa heillä olevan raskaita kantamuksia, jne. Tulee omata runsaasti *huomiokykyä* ollakseen täten avuksi lähimmäisilleen. Saatamme hyvinkin rakastaa jotakin henkilöä ja mielihyvällä tekisimme hänelle tuollaisia palveluksia, mutta päästämme tilaisuuden käsistämme, jollei meillä ole hyvää huomiokykyä. Huomiokyky on kaikissakin elämän oloissa meille hyödyllinen. Saatamme olla rohkeita, työteliäitä ja kärsivällisiä, mutta jollemme huomaa otollista hetkeä ominaisuuksiemme käyttämiseksi, eivät hankkeemme myöskään menesty. Huomiokykyä on siis aina pyrittävä kehittämään, ja oivallisia tilaisuuksia siihen löytää kaikkialta, työstään, luonnon keskellä liikkuessaan ja seuraelämästä. Mutta seuraelämässä tulee siihen ehdottomasti liittyä *tahdikkouden*, sillä muuten saatamme helposti kaikessa avuliaisuudessamme ja palvelevaisuudessammekin tuntua tungettelevilta ja vastenmielisiltä. Tahdikkaus on tarkka vaisto siitä, *mikä sopii, mikä ei*. Sillä se, mikä jossakin tilanteessa ja seurassa on soveliasta, voi toisessa hyvinkin olla aivan sopimatonta. Taito löytää tilanteen tai seuran perussävy ja sopeutua siihen, on tahdikkautta. Tuollainen vaisto saattaa olla synnynnäisenä ihmisessä, mutta aina on sitä vielä edelleen kehitettävä. Tahdikkaus ja huomaavaisuus yhtyneinä tekevät ihmisten yhteiselämän miellyttäväksi.

Olemme tällä jo tulleet seuraelämässä noudatettavien käytöstapojen alueelle. Ja kun tarkoitukseni tällä kertaa oli vain lyhyesti selvittää, mihin suuntaan ihmisen on luonnettaan kehitettävä, niin lopetan tähän, ensin muuta-

malla sanalla kosketeltuani kysymystä, mitä tuo nyky-
 jään kaikkien huulilla oleva sana *sivistys* oikeastaan tar-
 koittaa. Vieraskielinen sana kulttuuri, jota suomenkielel-
 säkin »sivistys» sanan rinnalla usein käytetään, merkitsee
 viljelystä. Sivistys on siis raaka-aineen muovailemista
 täydellisempään muotoon; ken viljelee maata, tekee sivi-
 tystyötä samoin kuin sekin, joka opettaa lapsia. »Täyttä-
 kää maa ja tehkää se alamaiseksenne»; tuohon käskyyn
 nojautuu ihmiskunnan sivistyspyrkimys. Mutta sivistyk-
 seen kuuluu tämän ohella toinenkin puoli; ihmisen on teh-
 tävä alamaisekseen paitsi ulkonaista maailmaa myös oma
 itsensä. Ihminen sivistyy, mikäli hänen *tietonsa, tunteensa*
ja tahtonsa kehittyvät edelleen, niin että hän entistä pa-
 remmin hallitsee sekä itseään että ulkonaisia olosuh-
 teita. Kuuluuko sivistykseen *lukeneisuus*? Epäilemättä,
 sillä lukemalla juuri kartutamme tietojamme maailmasta
 ja elämästä. Onhan paljon asioita, joita emme koskaan
 voi tulla näkemään ja kokemaan ja joita vain kirjojen
 avulla voimme oppia tuntemaan. Mutta lukeminen sinänsä
 ei vielä riitä. On paljon oppineita, jotka eivät ole sivisty-
 neitä, ja toiselta puolen sivistyneitä, jotka eivät ole kovin
 oppineita. Tärkeintä ei ole, miten paljon on luettu; sivi-
 tys ei ole mitään vuosilukujen ja numerotietojen muista-
 mista, ja tunnettu on lause: »sivistystä on se, mikä jää
 jäljelle, kun olemme unohtaneet sen, mitä olemme luke-
 neet.» Vain se luettu, mikä kiinteästi liittyy ihmisen ole-
 mukseen, sivistyttää ihmistä. Mutta pelkkä tieto ei kos-
 kaan riitä tekemään ihmistä sivistyneeksi. Tarvitaan myös
 tahdon ja tunteen kehitystä. Aistiensa orjaa ei milloin-
 kaan voi pitää sivistyneenä, olkoon hänellä miten paljon
 tietoja ja kykyjä tahansa. Aistillisuuden orjuus vie ihmi-
 sen eläintäkin alemmaksi. Ja samoin on ihminen, jolla ei
 ole silmää näkemään kauneutta luonnossa ja ihmisten

töissä, yksipuolisesti kehittynyt. Näiden kolmen, *tiedon, tahdon ja tunteen sopiva yhdistyminen* muodostaa eheän persoonallisuuden, sivistyneen ihmisen. Ja niitä yhdistävänä siteenä tulee hänellä olla luja *usko siveelliseen maailmanjärjestykseen*, jonka uskon nojalla vasta voi arvostella tärkeimpiä elämänkysymyksiä.

Tutki, miten teet työsi, siitä näet, millainen olet.

Itsehillintä on kaikkien muiden hyveiden äiti.

Iloinen ihminen on kaikkialle tervetullut.

Ei pelkää mitään se, joka rakastaa totuutta. Totuus ja rohkeus — oiva veljespari; nöyryys ja oikea itsetunto — herttaiset sisarukset: tunnetko niitä?

Tulee onni tyhmänkin tielle, mutta hän ei sitä huomaa.

Hyvä käytös: huomaavaisuus yhtyneenä tahdikkauteen.

Hyvä sydän, luja tahto, hyvä ymmärrys, säädylliset tavat: sivistynyt ihminen.

Ulkonainen minäsi.

Kerran matkoilla ollessani satuin tulemaan maalais-taloon, joka minusta hyvin olisi soveltunut malliksi siitä, millaisia talon ja sen asukkaiden tulisi olla.

Astuin koivujen reunustamaa kujaa talon pihalle. Silmäni hyväilee sopusointu, minkä muodostaa kokonaisuus: *yksinkertainen*, punaiseksimaalattu rakennus valkoisine ikkunanpielineen ja nurkkineen, puutarha omenapuineen, marjapensaineen ja hyötyisine keittiökasveineen, *siisti*, hiekoitettu *piha*, joka sekin näyttää olevan rikkaruoholle ja roskille kielletty alue, kaunis, samoin punaiseksimaalattu ulkokuonerakennus ja kaikkea tätä ympäröimässä säleaita. Katseeni etsii, olisiko kuitenkin joitakin puutteellisuuksia, näkyisikö lantatunkio pihalle, oli-

siko jossakin nurkassa lautoja, laatikoita, tms., puuttuisiko tuoreita kuusenhavuja kuistin oven edestä. Mutta en keksi mitään vikaa. Tavallista uteliaampana tähyilen oven aukaistuani ympärilleni eteisessä. Siistit matot ovat lattialla, kotikutoiset uutimet ikkunoissa ja ikkunalaudalla on kukkivia kasveja. Tyytyväisenä astun keittiöön pyyhittyäni ensin jalkani oven edessä olevaan mattoon. Yhdellä silmäyksellä saan yleisvaikutelman keittiöstä: *valloisa, puhdas, miellyttävä*; riepumattojen kirkkaat värit ihastuttavat silmää, kaakelinen hellauuni on puhdas, ja messinkiluukut näyttävät niin kirkkailta, kiiltäviltä silmiltä, pöydät, tuolit ja muut huonekalut ovat jyrkää kotitekoa, piironkiliina on talon tyttärien ompelema, ja piirongin päällä on maljakossa kukkia. Ja ruukkukasveja on joka ikkunalla.

Isäntä, joka lienee puolivälissä viittäkymmentä, mutta näyttää paljon nuoremalta, vie minut salin puolelle. Se on oikea maalaissali. Lattia hohtaa valkeuttaan siellä, missä sitä näkyy kotikutoisten, valkoisten mattojen alta. Salin pääasiallisimman kaluston muodostavat varmaankin vanhemmilta perityt, jyrkätekoiset huonekalut, jotka kuitenkin on uudelleen päällystetty. Täälläkin on pöydällä kotikutoinen liina ja maljakossa kukkia; turhaan etsivät silmäni noita maalaissaleissa niin tavallisia paperikukkia, viuhkoja, ym. Talossa *ei* nähtävästi *suosita* nykyaikaista helppohintaista *rihkamaa*: kaikki on aitoa, lujaa ja suomalaista, huonekaluista seinillä riippuviin tauluihin asti. Huomaan viimeksimainittujen joukossa useiden maalariemme taulujen jäljennöksiä. Isännän vanhempien, talon entisten omistajien, suurennettu yhteyskuva on kunniapaikalla sohvan takana.

Silmäni osuivat *kirjahyllyyn*. Aistikas käsi sen on varmaankin järjestänyt, niin kauniit ovat kirjarivit. Ja panen

merkille, ettei joukossa lainkaan ole sellaisia kirjoja, joiden selustat olisivat rikki tai jotka muuten olisivat risaisia. Isännän ollessa poissa käyn lähemmin tutustumassa kirjahyllyyn ja löydän sieltä arvokkaita tietopuolisia ja kaunokirjallisia teoksia. Talonväellä näytti olevan hyvä maku. Jos olisin ollut joku ensi kerran taloon vieraisille tullut täti, niin varmaan olisin nyt sormellani koettanut, clisiko huonekaluilla ollut pölyä, ja epäilemättä saanut todistuksen talonväen puhtaudenrakkaudesta. Huonetta olikin luultavasti helppo pitää siistinä, kun siellä oli vähän ja yksinkertaisia huonekaluja.

Harvoin olen nähnyt joka tavalla komeampaa ja miellyttävämpää miestä kuin isäntä oli. Ryhti oli hyvä, pää pystyssä hän kulki ja suoraan hän katseli puhetoveriaan silmiin. Ihmettelin, mistä hän oli saanut liikkeisiinsä tuota sulavuutta ja notkeutta, mutta sain siihen pian selityksen. Hän näet, puheen kääntyessä pitäjän voimisteluseuraan, sanoi itsekkin kuuluvansa siihen, vieläpä hän kertoi aamuisin ja iltaisin kotonakin voimistelewansa. *Kotivoimistelua* hän erikosesti suositteli, sanoen sen, yhdessä pyyhkeiden kanssa, parhaiten ylläpitävän terveyttä.

Oli pyhäpäivä ja isäntä oli pyhäpukeissaan. Ajattelin itsekseni sitä suunnatonta olojen kehitystä ja mullistusta, mikä meilläkin on tapahtunut, kun edessäni nyt oli, kyllä myös omalla tavallaan kauniin, sarkatakkisen, saapasniekka ukon asemesta talonpoika, jolla oli kaulassa puhdas, pehmeä kaulus oivallisesti puvun väriin soveltuvine kaulaliinoineen, kauniit, hyvin kiilloitetut kengät jalassa ja yllä oivallisesti soveltuva, siisti puku. Pidin pukua aivan tavallisena, nykyjään käytännössä olevana herrain pukuna, mutta myöhemmin sainkin talon tyttäriltä tietää, että siinä oli jotakin erikoista: kangas oli kotikutoista. Oli aivan mahdotonta huomata sitä jollakin tavoin tehtaan

kangasta huonommaksi, ja isäntä piti kotikutoista kangasta paljon kestävämpänä. Kun naisväellä pitkinä ilta-puhteina oli hyvää aikaa, niin ettei työpalkkaa voinut suureksikaan arvioida, niin tulivat kotikutoiset kankaat tehdastuotteita halvemmiksikin.

Niin, talon naisetkin olivat kotikutoisissa vaatteissa, ja yhdellä tyttärellä oli yllään *kansallispuke*. Kun kaikesta huomasin talonväellä olevan omintakeisia mieliteitä elämäntavoista, niin aloin kysellä heidän ajatustaan tuosta niin paljon pohditusta kysymyksestä, muodista ja sen noudattamisesta. Sukeutui vilkas keskustelu.

— Minulle muistuu mieleen riikinkukko, kun näen tuollaisen kaikenlaisiin hepeniin puetun naikkosen kävelevän täällä maaseudulla teillä ja kujilla, sanoi isäntä. Ja miten huutava *ristiriita* usein onkaan *puvun ja ihmisen itsensä*: vartalon, kasvojen, käsien ja jalkojen välillä. Miksi muuksi kuin linnunpelättimeksi voisi sanoa sellaista rotevarakenteista maalaistyttöä, joka on pukunut ylleen jollekin hennolle, kalpealle kaupunkilaisneitoselle soveltuvan ilmavan puvun. Vaikka en harakoita rakastakaan, niin toivoisin kuitenkin, että joka seipään nenässä olisi harakka nauramassa tuollaisen narrin ohikulkiessa.

— Pitäneehän *muotiakin toki* seurata, sanoin, ja minkä sille voi, jos muoti väliin on niin nurinkurinen.

— Enpä kiellä, etteikö *muotiakin* olisi ainakin sopivissa rajoissa seurattava, mutta en minäkään mene navetan seiniä paperoimaan enkä pane tallin lattialle mattoja. Meidän täällä maaseudulla ei tulisi pukeutua muodin äärimmäisyyksiä noudattaen, eikä se kaupunkilaisillekaan olisi niin välttämätöntä, kuin monet itselleen uskottelevat.

— Minä en ole, puuttui talon vanhin tytär puheeseen, tähän mennessä vielä tavannut *muotia*, jossa ei olisi ollut tilaa yksinkertaisellekin pukeutumiselle. Kulloinkin muo-

dissa olevissa puvuissa on niin monta eri vivahdusta, että joku niistä aina jokaiselle sopii, ja kaikkein hullunkurimpimpienkin muotien vallitessa voi aina löytää pukumallin, joka on *samalla kertaa muodinmukainen ja yksinkertainen*.

— Minun mielestäni, sanoi isäntä, tulisi puvun täyttää ne vaatimukset, että se samalla kertaa soveltuu ihmisen yhteiskunnalliseen asemaan, ruumiinrakenteeseen, persoonallisuuteen yleensä ja on myös muodinmukainen. Ja ennemmin on uhrattava muodinmukaisuus kuin tuo edellinen ehto.

Huomautin väliin, että onhan oikeastaan muutamia, varsinkin miesten, *pukutyyppejä*, jotka ovat *aina muodissa*. Ja ne ovat useinkin juuri kaikkein yksinkertaisimmat ja aistikkaimmat.

— Voihan samaa sanoa naisten puvuistakin, huomautti vanhin tytär, ja sitäpaitsi voi puvun useinkin verrattain vähäisillä muutoksilla laittaa muodinmukaiseksi. Niin on meillä ainakin usein tehty, ja tuttavat ovat luulleet meillä olevan uuden puvun.

— Sitä minä noissa muodeissa eniten vihaan, huomautti isäntä, kun niissä niin vähän pannaan arvoa *terveydellisille näkökohdille*. Täälläkin jo monet naiset pingoittavat vartalonsa kureliiviin ja kulkevat korkeitten puupilarien nenässä, jotka usein vielä ovat aivan kallellaankin. Jos näille meidän tytöille alkaa niitä korkeita kengänkorkoja ilmestyä, niin saa silloin kyllä saha purtavaa, jatkoi hän tytöille silmää iskien.

— Kyllä meillä on pituutta muutenkin kylliksi, ettei sitä tarvitse koroilla lisätä, nauroi vanhin tytär.

Kysyin nyt tyköiltä, olivatko heidän kaikki pukunsa kotikutoisista kankaista, ja sain kuulla heilläkin sentään olevan tehtaan kankaista valmistetut juhlapuvut.

— Nämä meidän tytöt ovat niin käteviä, että tekaisivat itse itselleen keväthatuksin, kehaisi isäntä. Ei niissä nyt ole kaiken maailman sulkia ja siipiä, mutta sievät ne minusta ainakin ovat. Miksikähän ne naiset oikein rakastavat niitä siipiä ja sulkia, melkeinpä luulisi heidän siten tunnustavan todeksi sen, kun miehet heitä piloillaan nimittävät kanoiksi. Jotakin lennokasta pitää olla, ja kun ei päässä asu lennokkaista ajatuksia, niin pitää edes hatussa olla siivet.

— Isä pääsi taas oikein mieliaineeseensa, naisten turhamaisuuden ivaamiseen, sanoi vanhin tytöistä.

— Minua todellakin usein kiukuttaa, kun näen tuollaisen nukan varsinkin täällä maalla. Onneksi ei täällä nyt vielä käytetä puuteria eikä niin paljon hajuvesiäkään. mutta käherryssakset monilla jo on, ja useinkin sellaisilla, jotka oikeilla saksilla eivät koskaan ole kangasta leikanneet. Laskettiinhan tässä leikkiä erään köyhyyden kanssa taistelevan sepän tyttäristä, joiden hiukset olivat erikoisen runsaasti käherretyt, että seppä ei ehtinyt kyliksi takoa, kun ahjossa aina olivat tyttäreiden käherryssakset lämpenemässä.

En ollut tähän asti vielä nähnytkään talon nuoria poikia — olivat olleet jossakin ulkona —, mutta nyt he tulivat saliin. Siististi puettuja, pestyjä ja kammattuja pojatkin olivat. Näkyi, että he olivat isänsä sukua ja myös voimistelijoita: eivät he kulkeneet *niskat kumarassa* eivätkä *polvet längellä*, ja istuessaankin oli heillä *hyvä ryhti*. Tuntuivatpa he minusta istuvan vähän liiankin jäykkänä, kuvapatsaina. Hyvä ryhti yhtyneenä sulavuuteen ja notkeuteen tekee hauskimman vaikutuksen. Silmäni kiintyivät poikain ylähuuleen: aivan oikein, siinä olivat pienet viiksenalut vanhemmilla pojilla miehuuden merkinä — suuri kateuden aihe varmaankin nuoremmille.

Kyllä olisi parasta, että viikset leikattaisiin pois, kunnes ne täydeksi mieheksi tultua kasvaisivat tiheäksi ja komeiksi. On kovin rumaa, kun ylähuulessa töröttää partakarva siellä, toinen täällä. Ja naurettavalta näyttää myös tuo nuorilla miehillä niin tavallinen tapa kiertää viiksien päät pitkäksi piikiksi.

— Jos kaikkien ihmisten pukusalaisuudet tietäisimme, niin varmaankin voisimme Kullervon tavoin sanoa: »Moni on kakku päältä kaunis, vaan on silkkoa sisältä, akanoita alla kuoren.» Epäilemättä olisi useillakin, joilla ei ole yllään kaikenlaisia muotihetaleita, puhtaammat alusvaatteet kuin noilla viimemainituilla. Näin jatkoi isäntä puhetta aloittamastamme aiheesta.

Myönsin tuon arvelun hyvinkin todenperäiseksi. Kerroin tapauksen, jonka todistajaksi kaupungissa kerran sautin joutumaan. Eräs herrasmies oli vähällä jäädä raitiovaunun alle, saikin siltä kovan töytäyksen ja lensi suin päin katuun. Kaikesta päättäen katkesi häneltä solisluu, mutta kun paikalla sattumalta ollut lääkäri pyysi saada avata hänen takkinsa tutkiakseen asiaa, huomasin hänen vastenmielisesti siihen suostuvan. Ja likainen paita siellä olikin hienon takin ja puhtaan paidan eduksen alla.

— Likaisista alusvaatteista ja likaisesta ihosta lähtee niin vastenmielinen hajukin, että senkin tähden jo luulisi ihmisten niiden puhtaudesta huolehtivan. Mutta hajuviedellähän tuo asia uskotaan voitavan korjata, huomautti isäntä.

Muistutin, miten venäläiset, niin naiset kuin miehet, tuoksuivat niin vahvasti hajuvesiltä, että usein oli oikein vastenmielistä olla heidän seurassaan. Eikä heidänkään puhtaudenrakkautensa taitanut ansaita kiitosta.

Isäntä kertoi kaskun lapsuudestaan, jolloin häntä ei mitenkään tahdottu saada pesemään kasvojansa, kun joku

oli leikillään sanonut, että kasvot kuluvat ja puna lähtee pois poskista. Ja tuo leikinlaskija oli todistukseksi näyttänyt, miten nukan punaiseksimaalatut posket vaalenivat, kun hän pyyhki sen kasvoja kostealla rievulla. Monella pojalla ja tytöllä lienee vielä nytkin vastenmielisyyttä vettä kohtaan, jatkoi hän sitten, mutta nämä meidän lapset on pienestä pitäen totutettu rakastamaan vettä. Eikä niiden kasvoista puna ole hävinnyt, onpa taitanut pikemmin muoto vain raikastua.

Kysyin, oliko seudun nuorella väellä tapana *pestä hampaitaan*, mutta sain vastaukseksi, ettei sitä tapaa vielä ollut tullut opituksi. Huomautin sen tärkeydestä ja kehoitin tarttumaan asiaan reippaasti kiinni näin tuoreeltaan.

— Ei olla täällä siinä vielä oikein suuren maailman tasolla, mutta *kylpemisessä* sitä enemmän. Saunassa käydään ainakin kerran ja väliin kaksikin kertaa viikossa, ja uimassa käyvät nuo meidänkin pojat kesällä joka päivä. Olen minä kuullut, että ulkomailla tässä suhteessa ollaan paljon jäljessä meistä suomalaisista, ja taitavat siellä kaupungissakin olla meitä maalaisia huonompia.

Puhuimme vielä hetkisen ruumiinhoidosta, voimistelusta, ym., mikä erikoisesti näytti kuuluvan isännän harastuspiiriin. Lähdin sitten talosta ihastuneena siihen. Sellaisiksi tuli mielestäni meidän muodostaa kotimme ja ulkonainen olemuksemme.

Suomalainen ihannekoti on yksinkertainen ja siisti. Ei sen kauneus ja kodikkuus riipu huonekalujen lukumäärästä tai kalleudesta vaan sopusoinnusta, mikä kodin kalustuksessa ilmenee.

Lämmin on paita liinainenkin, oman äidin ompelema. Vilu on vaippa villainenkin, vaimon vierahan kutoma.

Älä jumaloi äläkä myöskään halveksi muotia. Kulje kultaista keskitietä.

Tee tänään päätös: tästä lähtien nousen aamulla neljännestuntia aikaisemmin kuin ennen ja pesen sillä aikaa huolellisesti käteni, kasvoni, hampaani, huuhton suuni ja kampaan hiukseni. Jos vielä voimistelet ja otat pyyhkeet koko ihollesi, niin sitä parempi. Mutta pidä myös päätöksesi!

Jos tahdot olla siisti, niin ole sitä ainakin omissa silmissäsi. Jos alusvaatteesi ovat likaiset, niin olet epäsiisti, vaikka muut sinua millaisena hyvänsä pitäisivät.

Ryhdistä näet, mikä mies on miehiään.

Käytös vanhempia, opettajia, esimiehiä, vanhoja ihmisiä ja köyhiä kohtaan.

— Älkää vain, nuoret, milloinkaan tehkö sitä niin yleistä erehdyttä, että katsotte hyvän käytöksen olevan välttämättömän vain seurapiirissä ja vieraiden keskuudessa, kun kotiolloissa ja arkihommissa sensijaan saa menetellä melkein miten tahansa. »Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi»; sitä periaatetta on kaikissa elämän oloissa noudatettava. Mutta tämän yleisohjeen rajoissa on ihmisen kuitenkin jossakin määrin eri lailla suhtauduttava eri henkilöihin, riippuen näiden ihmisten erilaisesta suhteesta häneen, iästä, asemasta, jne. Lapsuudenkodissaan viettävät nuoret tärkeän osan elämästään, sen ajan, jolloin valmistaudutaan itsenäiseen toimintaan maailmassa. Ja ensimmäisiä sekä samalla tärkeimpiä kodin piirissä nuorten ratkaistavaksi tulevia kysymyksiä on tämä: »Mitenkä suhtaudun vanhempiini?» Lapsena oli luonnollisesti *kuuliaisuus ja tottelevaisuus* jo pakostakin välttä-

mätöntä, ja jos niskoiteltiin, teki ainakin vitsa siitä pian lopun, mutta entä sitten, kun omat voimat alkavat varttua ja tulee täysi-ikäiseksi? Monet ratkaisevat tuon kysymyksen lyhyesti: irti kodista, vanhemmista, olen oma määrääjäni ja viisi välitän siitä, mitä isä ja äiti sanovat. Ja jos ei ole voitu pois kotoa lähteä, niin on ainakin tultu yhä omapäisemmiksi ja tottelemattommiksi. »Mitä se teihin kuuluu», sanoi eräskin poika isälleen, kun tämä kehoitti häntä lakkaamaan tupakanpoltosta, »työtä minä teen ruokani ja vaatteitteni edestä, ja sen vähän rahan kanssa, minkä minulle annatte, täytyy minun saada menetellä niinkuin itse tahdon.» Tuollaista suhtautumista on usea kuitenkin jälkeensä saanut katua. Lapsen on muistettava, että vanhemmat ovat häntä hoivanneet hänen ollessaan pieni ja avuton; he tarkoittavat myös neuvomisillaan hänen parastaan ja ovat siten ansainneet lapsen *kunnioituksen ja rakastavan kiintymyksen*. »Mutta vanhempani eivät ole sellaisia, miksi heidät tahtoisin; he ovat tylyjä, ahdasmielisiä, paheellisiakin, ja niin luettelee joku ehkä aimo liudan vanhempiansa virheitä, jotka estävät häntä heitä kunnioittamasta. Olemme kuitenkin velvolliset kunnioittamaan heitä vanhempinamme silloinkin, vaikka emme katsoisi heidän ansaitsevan kunnioitusta, jos he olisivat vieraita. Kysykääpä köyhältä mummolta, joka vuosikymmenet on asunut vanhassa, ränsistyneessä mökissään, haluaisiko hän muuttaa naapurin uuteen taloon. Luulenpa, että saisitte kieltävän vastauksen. Mökki olisi hänelle rakas vikoineenkin. Oikea lapsi rakastaa ja kunnioittaa siten myös vanhempiaan, vaikka he eivät olisikaan aivan mallikelpoisia. Kovin rumaa on, jos lapset maailmalla kertovat vanhempiansa vioista, heidän keskinäisistä riidoistaan, yms. Kodin sisäistä elämää ei ole paljastettava uteliaille ja juorunhaluisille ihmisille.

Vanhempien kunnioitus ilmenee *kuuliaisuutena* heidän käskyilleen, *avuliaisuutena* ja *huomaavaisuutena*. Kunnon poika pitää aina huolta siitä, että äidillä on puita ja vettä, ja kun isä tarvitsee jotakin apua, ei hänen tarvitse kahta kertaa poikaansa pyytää. Ja tytär pyrkii keventämään äitinsä taakkaa voimiensa ja kykyjensä mukaan. Miten paljon lyödäänkään laimin tässä suhteessa. Pojat ja tytöt ovat myöhäiseen yöhön iltamissa, tansseissa ja harjoituksilla, ja äiti saa kotona pestä astiat, laittaa vuoteet ja hoitaa pienokaisia, isä käydä tekemässä iltatallin, tuomassa puita, jne. Aamulla ovat nuoret taas väsyneitä, kun yöllä on nukuttu vähän, ja niin saavat vanhemmat taas olla ilman apua. Entä tyttöjen korutyöt sitten. Niin suotavaa kuin onkin, että käsitöitä kodeissamme tehdään, eivät tytöt niiden tähden saisi lyödä laimin äidin auttamista.

Mieleenne nousee ehkä kysymys: »Saattaahan tuolaisissa pikkuasioissa noudattaa vanhempien mieltä ja palvella heitä, mutta entäpä tulee mielipiteiden eroavaisuuksia *elämän ratkaisevissa kohdissa*? Ne vanhat kun ovat kaikessa aina niin vanhanaikuisia.» Lankeaa luonnostaan, ettei vanhempia ole toteltava, jos he kehoittavat lapsiaan johonkin, joka on väärää. Ja luonnollista on myös, että täysi-ikäisillä lapsilla on oikeus omaa elämänsä koskevat tärkeät kysymykset ratkaista omankin, eikä yksin vanhempien mielen mukaan. Monet vanhemmat menettelevät siinä itsekkäästi, että he, varsinkin jos heillä on vain yksi lapsi, tahtoisivat tämän pysymään kotona heidän kuolemaansa asti. Lapsen kutsumus saattaa kuitenkin olla toisaalla, ja on hänelle silloin annettava oikeus noudattaa taipumuksiansa, mikäli vanhemmat eivät esim. suuren kivulloisuutensa takia ole erikoisemmin avun ja hoidon tarpeessa. Moni lapsi on elämänsä parhaat vuodet, jalosti kyllä, uhrannut siten vanhemmilleen. Tuol-

laisissa tapauksissa vaaditaan nuorelta *ankaraa itsearvostelua*, tuntee ko hän todella kutsumusta työhön kodin ulkopuolella vai johtaako hänen toimintaansa vain epä-määräinen halu päästä pois kotoa. Siksi on aina tuollaisissakin tapauksissa kunnioituksella ja tarkasti harkiten kuunneltava vanhempien neuvoja, joita kokemuksen koulu on heille opettanut. Niissä voi hyvinkin olla paljon varteenotettavaa. Nuoret pitävät usein itseänsä saamansa suuremman koulusivistyksen perusteella vanhempiaan etevämpinä. Elämä saattaa kuitenkin arvostella toisin. Tiedot sinänsä eivät niin erinomaisia merkitse. Luja luonne ja synnynnäinen hyvä ymmärrys vievät usein ihmisen pidemmälle. Monet kansanmiehet, jotka eivät milloinkaan ole koulun penkillä istuneet, ovat tehneet arvokkaamman elämäntyön kuin useat oppineet ja tietoviisaat.

Hyvin yleistä on se, että nuoret, saatuaan koulusivistystä, *häpeävät vanhempiaan*. Eräs leski kouluutti poikansa maisteriksi. Kovalla työllä hän ansaitsi koulutukseen tarvittavat rahat. Kun sitten poika oli lyseon opettajana, kutsui hän äitinsä kodissaan pitämiinsä kesteihin. Mutta häntä hävetti näyttää hienoille tuttavilleen vanhaa, yksinkertaista äitiään, ja hän sanoi tälle: »Ehkä on parasta, että äiti on keittiön puolella sen ajan, minkä vieraat täällä viipyvät.» Äiti loukkaantui tuosta niin, että lähti seuraavalla junalla kotiinsa. Huonon palkan maksoi poika äidilleen kaikista tämän vaivoista.

Ulos maailmalle jouduttuaan *nuoret* useinkin aivan kokonaan *unohtavat vanhempansa*. Kuukausimääriin ei kirjettä kotiin kirjoiteta. Vanhemmat pitävät kuitenkin suuressa arvossa jokaista, pienintäkin, lastensa rakkauten osoitusta. Kun he ehkä jo ovat jääneet aivan yksin, tuottaa heille runsasta iloa tieto siitä, että lapset heitä muistavat.

Monet nuoret eivät edes kotona ollessaan, saatikka siten maailmalle lähdettyään, kerro lainkaan vanhemmilleen suunnitelmistaan, pyrkimyksistään ja elämässään sattuneista tapauksista. *Vanhempien* tulisi aina kuitenkin olla *lastensa uskottuja*, joille ensiksi kaikki tärkeät asiat kerrotaisiin ja joilta ensi sijassa neuvoa kysyttäisiin. Että he ainakin tahtovat auttaa ja neuvoa oikein, siihen voi luottaa.

Verrattain aikaisin on nuorilla *opettajia*. Miten heihin on suhtauduttava? Samoin kuin vanhempiinkin: *kunnioituksella, kuuliaisuudella ja rakkaudella*. Heidän työnsä ei ole helppoa, vaikka kaikki oppilaat olisivat malliolentoja, mitä sitten, jos heille vielä tahallaan tuotetaan vastuksia. Jos heillä on joitakin omituisia taipumuksia tai olennossaan muuten jotakin silmiinpistävää — kenessäpä ihmisessä ei muuten sellaista olisi — ei heitä silti ole tehtävä pilkan ja ivan esineiksi. Opettajille annetaan kaikenlaisia pilkkanimiä — eihän niillä nyt aina niin pahaa tarkoiteta, mutta ruma tapa tuollainen silti on. Ja kun niitä aina tottuu käyttämään, niin käy helposti kuten eräälle koulutoverilleni: hän mainitsi opettajan pilkkanimen puhutellessaan tätä. »Sillä nimellähän minua kai kohta yleisimmin kutsutaan, vaikk'ei pappi sitä ole tainnut antaa», sanoi opettaja hymyillen. — Kun on ehkä vuosikymmeniä samassa toimessa, tarttuu ihmiseen helposti joitakin ammattitapoja, jotka syrjäisistä näyttävät naurettavilta. Emme kuitenkaan koskaan tiedä, vaikka itsekin joskus oppisimme joitakin naurettavia tapoja, tai ehkä toiset parhaillaankin jo huomaavat niitä meissä. — Sivistynyt ihminen käyttäytyy aina myöhemminkin elämässään kunnioittaen opettajiaan kohtaan, vaikka hän itse ehkä olisikin kohonnut korkeampaan asemaan ja saavuttanut enemmän sivistystä.

Useimmat nuoret saavat leipänsä vanhempiensa kotoa lähdettyään muiden palveluksessa ja joutuvat siten tekemisiin *työnantajensa ja esimiestensä kanssa*. Kunnioittaen ja tottelevaisesti on heihin suhtauduttava silti koskaan olematta matelevainen. Matelevaisuus ja imartelu on aina vastenmielistä, ja esimies saa imartelijasta sen käsityksen, ettei hän täytä hyvin tehtäviään, koska katsoo imartelun tarpeelliseksi suosioon päästäkseen. Ahkeruus, täsmällisyys, huolellisuus, totuudellisuus ym. hyvät ominaisuudet auttavat parhaiten menestymään maailmassa. Pyrkimällä *tunnollisesti täyttämään velvollisuutensa* löytää myös parhaimman suhtautumistavan esimieheensä. Ja kun ymmärtää puutteellisuutensa ja tunnustaa ne, niin voi ottaa moitteetkin tyynellä mielellä vastaan. »Niin, mikään täydellisyys ei Kalle nyt ole, mutta hän myöntää sentään puutteensa ja näyttää koettavan parhaansa.» Näin tuumii silloin esimiehesi ja unohtaa puutteesi. Vilpittömyys ja nöyryys herättävät kaikkialla arvonantoa, ja jos niihin yhtyy vielä ehdoton rehellisyys, niin ihminen harvoin joutuu esimiehensä epäsuosioon.

Esimiehen mahdollisia luontenvikoja tai muita puutteellisuuksia ei ole kuulutettava maailmalle eikä niitä työtoverien kanssa pilkattava. Ei ole myöskään uudessa toimessa puhuttava entisen esimiehen virheistä. »Noin hän tulee minustakin puhumaan, jahka meiltä pois lähtee», tuumii esimies, ja hänessä herää epäluulo palvelijaansa kohtaan.

Rumaa ja aivan sopimatonta on *halventaa työtoveriensa arvoa* työnantajan tai esimiehen silmissä. Ei sillä esimiehenkään suosiota saavuteta. »Työhön minä teidät olen ottanut eikä miksikään muiden vahdiksi; itse minä miesteni työntekoa valvon», sanoi muudan rehti isäntä kantelevalle rengilleen.

Tottelevaisuuteen esimiestä kohtaan ei kuulu, että olisi otettava tehdäkseen jotakin, mikä on lain ja omantunnon vastaista. Silloin on jyrkästi kieltäydyttävä toimensa menettämisen uhallakin.

Korkeammassa asemassa oleviin henkilöihin, olivat he sitten esimiehiämme tahi eivät, vaatii hyvä tapa meitä aina suhtautumaan *kunnioittavasti ja kohteliaisuudella*, omaa itsearvoamme kuitenkin milloinkaan unohtamatta. Jos he käyttäytyvät ylpeästi, tulee siihen vastata luonnollisella ystävällisyydellä loukkaamatta heitä mutta liioin yllyttämättä omalla käytöksellä heitä tulemaan yhä ylpeämmiksi. Mahdolliset vastaväitteet on lausuttava rauhallisesti ja vaatimattomasti. Jos voi tehdä heille jonkin palveluksen tai huomaavaisuuden osoituksen, niin ei sitä ole jätettävä tekemättä; mutta tuollaisista pienistä palveluksista ei sovi ottaa maksua tarjottaessakaan. Sellainen alentaa ihmisarvoa. Ns. juomarahojen käyttö on tosin hyvin yleinen, mutta ainakaan tilapäisistä palveluksista ei sivistynyt ihminen koskaan sellaista ota. On erittäin vaikea taito seurustella itseään paljon ylhäisempien henkilöiden kanssa. Toiset joutuvat hämilleen, toiset taas käyttäytyvät röyhkeästi, ikäänkuin pyrkien alentamaan tuon ylhäisen henkilön arvoa. Vaaditaan suurta tahdikkuutta löytääkseen oikean käytöstavan tuollaisessa tapauksessa.

Erään kerran maantiellä kulkiessani satuin näkemään ikävän esimerkin nuorison vallattomuudesta. Nuorukaisparvea vastaan tuli vanha eukko, joka varmaankin oli sairastanut jotakin vaikeaa tautia: hän oli niin kumarassa, että melkeinpä voi sanoa yläruumiin ja alaruumiin olevan suorassa kulmassa. »Osta, eukko, silmälasit, niin näet pystyssä käydenkin maantien kivet ja kuopat!» »Vanhat-han tulevat lapsiksi, hän opettelee jälleen jo unohtamaansa melinkontin kulkemisen taitoa!» Tuollaisia huudahduksia

kuului nuorisoparvesta, ja niitä sitten naurettiin, eikä kennelläkään ollut rohkeutta huomauttaa, miten rumaa tuollainen pilkkaaminen oli, vaikka monen omatunto siihen varmaankin kehoitti. Kaikkia *vanhuksia* on *kunnioitettava* ja sitä enemmän, jos he ovat *onnettomia*. Jos rautatiellä vaunuun sattuu tulemaan jokin raajarikko, kyttyräselkä tai muuten epämuodostunut ihminen, niin sitäkö kaikki töllistelevät aivan kuin jotakin markkinatempuilijaa. Miten kiusalliseksi tunteneekaan tuollainen onneton asemansa! On epäinhimillistä lisätä hänen taakkaansa kiinnittämällä huomionsa häneen, puhumattakaan pilkkaamisesta. Eläimetkin osaavat hienotunteisesti kohdella vanhoja ja viallisia, eikö siis ihmisiltä sitä enemmän olisi vaadittava tässä suhteessa. Eräs talonemäntä kertoi minulle, mitenkä lehmät, jotka keväällä laitumelle päästyään aina koettelevat voimiaan tietääkseen, kenen on minkin edestä väistytävä, jättivät eräälle vanhalle lehmälle taistelutta ensi sijan. Tämä pääsi enää vaivoin liikkumaan, mutta jos se joskus meni toisen rehukasasta syömään, väistyi toinen aina vastustamatta. — Vanhojen ja onnettomain mieli on hyvin herkkä; pilkka ja ylenkatse koskevat heihin kaksinverroin kipeästi, ja päinvastoin ilahtuvat he suuresti vähimmästäkin rakkauden osoituksesta. Seurustelusta heidän kanssaan on nuorisolla paljon hyötyä, kärsimykset ja monet kestetyt elämän koettelemukset ovat opettaneet heille elämästä syvemmän näkökannan kuin on niillä, joille onni hymyilee ja koko maailma on avoin. Oppii elämäntytyväisyyttä kuullessaan heidän kertovan vaikeuksistaan. Vanhojen *omituisuuksia* ja ehkä vääriä käsityksiäkin on lempeästi *suvaittava*, on tarpeetonta mennä muka oikaisemaan heitä: he eivät enää useinkaan voi omistaa uusia mielipiteitä, emmekä mekään aina ole niin varmoja omien totuuksiemme erehtymättömyydestä.

Muistan, mitenkä nuorena turhaan koetin saada isoäitini vakuutetuksi siitä, että maa on pyöreä. »Litteä se on, litteä kuin pannukakku, kukas nyt siinä pallon päällä pysyisi, kun se muka vielä pyöriikin.» Ja siinä uskossaan hän pysyi kuolemaansa asti.

Autettaessa jotakin avun tarpeessa olevaa köyhää tai kerjäläistä, on apu annettava *vaatimattomasti ja sydämellisellä tavalla*. »Silmät ja suu ottavat usein takaisin sen, minkä käsi antaa», sanoo sananlasku. Kerjäläinen ja kurjakin on ihminen ja ansaitsee inhimillisen kohtelun. He oivaltavat tavallisesti mainiosti, jos heitä kohdellaan alentavasti ja ylpeästi. On toiselta puolen myös vältettävä *liiallista kohteliaisuutta*, sillä sellaisen käytöksen takana aavistavat he, eikä suinkaan syyttä, löytyvän runsaasti ylpeyttä. Heitä on tervehdittävä yhtä ystävällisesti kuin muitakin, ja jos heille on tehnyt joitakin palveluksia, ei tule käyttäytyä heitä kohtaan, kuin olisivat he siitä syystä meille jotakin velassa. »Autuaampi on antaa kuin ottaa», ja todellakin hankkii itselleen monta ilonhetkeä se, joka varojensa mukaan avustaa köyhiä ympäristössään. Monella nuorellakin on siihen jo mahdollisuuksia, varsinkin jos ei tuhlaa varojaan tarpeettomiin, tupakanpolttoon, koristeihin, ym. semmoiseen. On vain ehdottomasti oltava *tekemättä* minkäänlaista numeroa *avuliaisuudesta*an yhtä vähän kuin *kohteliaisuudestaankaan*. Jos tekee palveluksia lähimmäiselleen suurella ryminällä aivan kuin pyrkien muille huomauttamaan: »Katsokaapas, täällä on eräs, joka tekee jotakin erinomaisen suurta ja jaloa!» niin silloin on turmellut koko työnsä arvon ja menettänyt sen ilonkin, minkä avuliaisuus ja kohteliaisuus ihmiselle itselleen antaa.

Niin, autettavia on paljon, avulias ja kohtelias ihminen löytää aina tilaisuuksia lähimmäisensä auttamiseen. Kun-

nan avustuksella eläviä vanhoja eukkoja ja ukkoja esim. on paljon joka pitäjässä. Iloisia ja kiitollisia he ovat lisäavustusta saadessaan ja runsaasti he avun palkitsevat rakkaudellaan ja sillä huvilla ja hyödyllä, mitä saa kuullessaan heidän kertovan muistojaan elämänsä päiviltä. Muistatthan kaikki, miten Stool-vanhus sai Runebergin mielen lämpenemään, niin että »vaakuna-tupakatkin» tassattiin. »Opistahan pitää aina myös jotain maksaa», sanoi eräs nuori tyttö viedessään ruoka-apua vanhalle köyhälle eukolle, »olette minulle jo niin monta elämänohjetta antanut». Missä nuoret vanhoja kunnioittavat ja heiltä oppia ottavat, siellä myös elämäntaidossa edistytään, siellä sivistystä edelleen rakennetaan.

Pidä isääsi ja äitiäsi parhaimpina ystävinäsi. Ole heille kuuliainen ja palvele heitä.

Älä halveksi vanhempiasi heidän sivistymättömyytensä tähden. Muista miten pienenä ja sivistymättömänä he ovat sinut nähneet.

Opettajiasi saat ensi kädessä kiittää siitä, mitä myöhemmin elämässäsi tiedät. Pidä heitä siksi arvossa.

Uskollisen ja nöyrän palvelijan ei tarvitse kauan palveluspaikkaansa hakea.

Älä pilkkaa vanhoja ja jollakin tavoin epämuodostuneita ihmisiä. Et tiedä, millaiseksi vielä tulet.

Joka köyhälle antaa, hän lainaa Herralle.

Käytös ystäviä, tovereita ja käskettäviä nämme olevia henkilöitä kohtaan.

Ihmisen ystävä- ja toveripiirillä on häneen valtava vaikutus. Lujimpiin ja itsenäisimpiinkin luonteisiin tarttuu aina jotakin ympäristön ilmakehästä meidän tarvit-

see vain muuttaa asuinpaikkaa, esim. maalta kaupunkiin, ja jo jonkun ajan kuluttua on meillä uusia tapoja ja mieli-
piteitä, joita olemme ympärillämme eläviltä ihmisiltä op-
pineet. Samanikäisten ja samassa asemassa olevien ihmis-
ten käsitykset vaikuttavat eniten meihin; siksi saamme
toveripiiriltämme määräävimmit vaikutteemme ja an-
namme myöskin enimmin juuri tovereillemme. Lähin ja
ensimmäinen toveripiiri on useimmilla kodissaan, sisaruk-
sissa. *Millaisen tulee sisarusten suhteen olla?* »Nuori
mies ansaitsee ensimmäiset ritarin kannuksensa seurus-
telussa sisarensa kanssa», sanoo saksalainen sananlasku.
Pojat tekevät usein kaikenlaista kiusaa sisarilleen ja yl-
tyvät yhä villimmiksi, kun tytöt herkkätunteisuudessaan
alkavat itkeä. Eikä tyttöjenkään käytös poikia kohtaan
suinkaan aina ole mallikelpoista. Siten on monessa ko-
dissa ainainen tora ja kiista. Kaikille tyttöjen hommille
ja pyrkimyksille pojat vain kohauttavat olkapäitään:
»Mihinkä sinusta, itkupussista olisi»? Pojat keskenään,
vaikkakin usein joutuvat oikeinpa käsirysyynkin, sopivat
kuitenkin paremmin, samoin tytöt, joille tuo vaarallinen
pukukysymys ehkä tuo useimmat riidanaiheet. Harvas-
sapa tapaa täysin sopuista sisarusparvea, mutta missä sel-
lainen on, siellä myös kasvaa oivallisia ihmisiä. Keskinäi-
nen *avuliaisuus ja hyvä sopu tekevät* elämän miellyttä-
väksi, ja sellaisesta suhteesta on suurta apua koko sisa-
ruspiirin henkiselle kehitykselle. Omiin sisaruksiimme
liittää luonto meidät läheisillä siteillä; suotavaa olisi, että
heistä myös tulisi parhaat ystävämmme.

Keskinäinen kateus turmelee useinkin sisarusten väli-
sen suhteen, toinen luulee toisen saaneen jotakin enem-
män, kauniimpia vaatteita, parempia ruokia, enemmän
kouluutusta, ja usein vanhemmat tekevätkin itsensä syy-
päiksi tuollaiseen väärinkäyttöön. Siksi vältetäänkin

kodissa, jossa vanhemmat tasapuolisella oikeudenmukaisuudella suhtautuvat kaikkiin lapsiinsa, helposti monet sisarusten väliset erimielisyydet.

Oikeudenmukaisuus onkin ihmisen arvokkaimpia ominaisuuksia. Jos on ikäviä seurauksia sillä, että vanhemmat tai opettajat eivät menettele tasapuolisesti lapsia kohtaan, niin menetämme jokainen epäoikeudenmukaisella menettelyllä varmimmin ystävämme, oli sitten kysymys toveri- tai sisaruspiiristä. Leikitään esim. jotakin. Joku joukosta koettaa aina pysyä ensimmäisenä, jopa rikkomalla pelin sääntöjäkin, ellei muuten onnistu. Luonnollista on, että kaikki alkavat noin menettelevää toveria halveksia. Keskinäisen oikeudenmukaisuuden pohjalle rakentuvat kaikki inhimilliset suhteet.

Ilman *uskollisuutta* ei voi puhua mistään ystävyyssuhteesta. Moni on tänään tämän ystävä ja huomenna jo toisen kanssa parjaa häntä. Tällaisilla ihmisillä on ystäviä kaikkialla mutta oikeastaan ei missään. Parempi on omistaa muutamia harvoja ystäviä ja olla heille uskollinen. Kauniin kuvan uskollisesta ystävydestä antaa saksalainen runoilija Schiller eräässä runossaan. Mies oli aikonut murhata kuninkaan mutta joutui vangiksi ja tuomittiin kuolemaan. Hän pyysi kuninkaalta saada mennä naittamaan sisarensa, joka muuten olisi jäänyt aivan orvoksi ja yksin maailmaan. Kuningas suostui sillä ehdolla, että hän jättäisi jonkun pantiksi sijaansa. Miehen ystävä suostuikin panttivangiksi; jollei mies kolmen päivän kulluttua palaisi, hirtettäisiin ystävä. Mies lähti matkalle, sisaren häät vietettiin, mutta paluumatkalla kohtasivat häntä suuret vastukset. Hän oli nääntyä erämaan kuumuuteen, tulvivat virrat estivät häntä, ryövärit karkasivat hänen kimppuunsa, mutta hän ponnisteli kaikki voimansa ja ehti perille juuri ennen ystävän hirttämistä. Kuningas

ihmetteli molempien uskollisuutta, sekä ystävän, joka antautui hengenvaaraan toisen tähden, että miehen, joka ei jäänyt sille tielleen, vaan tuli pelastamaan ystävänsä kärsiäkseen itse rangaistuksensa. Hän vapautti molemmat, pyysipä vielä päästä kolmanneksi heidän ystävyysliittoonsa. »Hädässä ystävä tunnetaan», sanookin sananlasku.

Ystävyyssuhde edellyttää *keskinäistä luottamusta*. Siksi ihminen juuri ystävää kaipaakin, että hän tälle voisi uskoa salaisimmatkin ajatuksensa, surunsa ja ilonsa, tarvitsematta pelätä toisen olevan niistä välinpitämättömän tai ehkä levittävän niitä maailmalle. Ja kun hän näin uskoo ystävälle omia asioitaan, toivoo hän tämänkin olevan hänelle avomielisen. Ei synny eheää ystävyyssuhdetta, jollei luottamus ole molemminpuolinen.

Mutta, sanotte ehkä, entäpä on viisainta olla umpi-mielinen, jos *ystävä* sentään *sattuisi pettämään*. Paljon tuollaista maailmassa tapahtuu, paljon juoruillaan ystävien uskomia salaisuuksia, mutta jos pelko tuollaiseen tilanteeseen joutumisesta tappaa meidän luottamuksemme, tulee elämämme kurjaa kurjemmaksi. Ajatelkaapa, miten menestyisi kahden kauppiaan yhdessä aloittama kauppa-liike, jos heidän välillään ei vallitsisi täysi luottamus. Yhteistoiminnasta ei silloin tulisi mitään, molempia kalvaisi epäluulo, että toinen tekee jotakin hänen selkensä takana. Vasta keskinäisen luottamuksen kautta ystävyys-suhde syvenee, toisen kokemukset liittyvät toisen kokemuksiin, ja niin lisääntyy molempien elämänymmärrys. Kaksi ystävästä on kuin kaksi alpeillekiipeijää. He uskovat pääsevänsä korkeammalle ja välttävänsä helpommin vaarat, kun ystävyys side heidät kiinnittää toisiinsa. Aivan kuin kahta alppikiipeijääkin sitoo toisiinsa köysi; yhdessä he paremmin voivat samota vaaralliset paikat. Entäpä toinen heistä olisi ollut umpi-mielinen ja

salannut jonkun ruumiinvian, joka haittasi hänen kulkuaan. Vaarallisessa tilanteessa saattavat hänen voimansa pettää, ja hän vie toverinsakin mukanaan syvyyteen. Samoin voi ystävyys, joka ei perustu molemminpuoliseen luottamukseen, tuottaa paljon vahinkoa kummallekin.

Ystävyys ei ainoastaan edellytä luottamuksellista oman sydämen avaamista toiselle, tarvitaan myös *suorapuheista ystävän arvostelua*, nimittäin hänelle itselleen. Ei ole hyvä ystävämme se, joka meiltä salaa todellisen käsityksensä meistä, ehkäpä imarteleekin meitä. Sanoisitteko ystäväksi sitä, joka neuvoisi teitä kulkemaan joen jään yli, vaikkakin tietäisi sen kestäättömäksi? Ystäväkö noin neuvoisi, ei, petturi ja vihamies se olisi. Ystävyyssuhde edellyttää ehdottomasti vilpittöntä suorapuheisuutta. Siksi siitä onkin ihmiselle niin paljon hyötyä, koska itse harvoin näkee virheitänsä niin selvästi, kuin toiset ihmiset ne näkevät.

— *Entäpä toinen suuttuu*, jos on häntä kohtaan suorapuheinen! huomautti Aino.

— Ei hän silloin ole oikea ystävä, eikä siinä tapauksessa ole niin iso vahinko, vaikka hän suuttuukin, edellyttämällä tietysti, että tuo suorapuheisuus ei ole ollut vain ilkeyden naamari. Sillä ystävääkin kohtaan olemme velvolliset aina käyttäytymään *kohteliaasti* ja niin, ettemme turhaan pahoita hänen mieltään. Kukapa ei suuttuisi, jos joku esim. suoraan sanoisi hänelle vasten silmiä: »Sinä olet tyhmä!» Mutta harva suuttuu, jos toinen ystävällisellä tavalla koettaa näyttää toverilleen, että tämä jossakin asiassa olisi voinut menetellä viisaammin.

Tosi ystävä *pyrkii kaikessa olemaan ystävälleen hyödyksi*. Hän auttaa häntä aineellisesti, milloin sellaista apua tarvitaan, neuvoa häntä, rohkaisee häntä, milloin hän on tukalassa asemassa ja masentunut; sanalla sa-

noen: huolehtii hänen sekä aineellisesta että henkisestä edistymisestään.

Entä mitä on tehtävä, jos ystävä pettää, jos hän kertoo uskotut salaisuudet ja tekee pilaa koko ystävyystestä? Silloin on tietysti ystävyystestä katkennut, mutta silti *ei ole maksettava samalla mitalla*, ei ole kerrottava hänen salaisuuksiaan, ei paneteltava häntä muille. Kaksi poikaa, jotka kauan olivat asuneet yhdessä — molemmilla oli toimi kaupungissa — oli vähitellen tullut mitä parhaimmiksi ystäviksi. Mitä erikoisempaa päivän kuluessa tapahtui, sen he aina kertoivat illalla toisilleen. Mutta kerran sai toinen kuulla toverin kertoneen muille ystävilleen erään hänen uskomansa salaisuuden. Hän ei kuitenkaan ollut asiasta tietääkseenkään, ja he olivat aivan kuten ennenkin, mutta asioitaan hän ei enää toverille kertonut. Toveri ei pitkään aikaan mitään huomannut, kunnes hän kerran sai kuulla, että tuo hänen ystävänsä ja asuintoverinsa oli muuttanut toiseen toimeen. »Kuinka et ole sitä edes minulle, asuintoverillesi, puhunut?» »Sinun suusasi ei ole lukkoa, ja tyhmä mies olisi se, joka aarteensa lukottomaan arkkuun kätkeä», vastasi toinen. Ei heidän ystävyystensä enää entiselleen tullut, mutta ei toveri liioin entistä ystävänsä parhaamaankaan ruvennut.

Kaikki panettelu ja juoruilu on inhottavaa, mutta kaksin verroin silloin, kun on puhe ystävästä. Monella on se paha vika, että he *suuremmassa seurassa* koskettelevat ystävänsä heille uskomia yksityisasiota, ikäänkuin näyttääkseen muille, miten hyvä ystävä tuo toinen heille on, kun hän on uskonut heille sellaisenkin asian. Miltä esimerkiksi luulisitte tuntuneen pojasta, joka vilpittömyydessään oli ystävilleen kertonut kiintymyksestään erääseen tyttöön, ja ystävä sitten veti tuon asian poikajoukon keskuudessa esille, peitetyin sanoin tosin, mutta kuiten-

kin niin, että kaikki sen ymmärsivät? Tuollainen käytös tappaa varmimmin ystävyden.

Toveripiiri on oikeastaan ikäänkuin *ystäväpiirimme laajennus*. Toverin nimellä kutsumiimme henkilöihin emme vain antaudu niin läheisiin suhteisiin kuin ystäviimme; me joudumme heidän kanssaan vain useammin tekemisiin kuin muiden aivan vieraiden ihmisten kanssa samanikäisyyden, naapuruuden, yhteisen toimen tai muiden sellaisten syiden takia. Suhde tovereihin vaatii meiltä samaa kuin suhde ystäviinkin luonnollisesti sillä eroituksella, ettemme ole velvolliset olemaan yhtä avomielisiä tovereillemme kuin niille, jotka olemme valinneet ystäviksemme. Ystävää ikävöimme eniten silloin, kun meitä kohtaavat surut ja vastoinkäymiset tai ilo ja menestys; toverit ovat meille vain ajanvietteenä. Molemmanlaatuista suhdetta ihminen kaipaa, aivan kuten rakkaan mutta syvämielteisen kirjan ohella niin mielellään lukee jotakin keveämpää, vähemmän huomiokyvyn kiinnittämistä ja ajatustarmoa vaativaa.

Toveripiiriin ulkopuolella on vielä aivan *vieraiden samanikäisten ja muuten samanlaisissa oloissa elävien joukko*. Milloin joudumme tekemisiin heidän kanssaan, on meidän käyttäydyttävä kohteliaasti ja ystävällisesti, annettava apuamme pyydettyäessä, pyrkimättä silti tungettelevalle tavalla heidän tuttavuuteensa, utelematta heiltä heidän asioitaan, jne. Jos heissä, heidän vaatetuksessaan, puheessaan tai muussa käytöksessään on jotakin erikoista, emme saa kiinnittää huomiotaamme siihen. Miten tavallista on, että kun maaseutuilmasta esim. tulee joku vieras henkilö, joka jollakin tavoin poikkeaa muusta yleisöstä, kaikki tuijottavat häneen, ikäänkuin eivät milloinkaan eläessään olisi nähneet outoa ihmistä. Ei ole miellyttävää olla noin kaikkien silmätikkuna.

On vielä ihmispiiri, johon suhtautuminen vaatii erikoista tahdikkuutta: kaikki ne *henkilöt, jotka jollakin tavoin ovat* meistä riippuvia, *käskettäviämme tai alemmassa yhteiskunnallisessa asemassa*. Tokkopa on ketään, joka ei melkeinpä joka päivä joutuisi tekemisiin ylempiensä ja alempiensa kanssa. »Ylempänsä ylhäisellä, jollei muu, niin Jumala; alempansa alhaisella, jollei muu niin kerjäläinen.» Alempiarvoista on kohdeltava hienotunteisella huomaavaisuudella; liiallinen alentuvaisuus on teeskentelyä ja herättää vielä enemmän vastenmielisyyttä kuin korskea käyttäytyminen. Hyvin tavallista on, että juuri ne, joilla on vähän käskettäviä ja jotka itsekin ovat alhaisessa asemassa, ovat kaikkein ylhäisimpiä ja ilkeimpiä alaisiaan kohtaan. Muistatthan kaikki Raamatun vertauksen palvelijasta, joka isännältään sai suuren velan anteeksi ja sitten kuristi kurkusta palvelustoveriaan vähäpätöisen saamisensa tähden. Milloin alempiarvoinen on iäkkäämpi, on häntä kohdeltava erikoisen kohteliaasti. Sopimattomalta tuntuu, jos esim. talon nuori poika käskkee jotakin vanhaa palvelijaa; pyytäminen on tuollaisessa tapauksessa paremmin paikallaan. Pyynnön muodossa lausuttu käsky on yleensä ainakin miellyttävin.

Liian tuttavallinen seurustelu alempiarvoisten tai käskettävänsä kanssa ei aina myöskään tuota hyviä hedelmiä. Toinen saattaa, mikäli hän ei ole tahdikas ja hienotunteinen ihminen, ottaa itselleen oikeuksia, joita hänellä käskyläisenä ei saisi olla. Mitähän sivustakatsoja ajattelisi kuullessaan konttoristin tervehtivän päällikköään maanantaiaamuna: »Terve, veli, mitä kuuluu? Mitenkä muija ja lapset siellä maalla voivat?» Luonnollisesti saatavat käskijä ja käskettävä olla hyviä tovereita, jopa ystäviäkin, palveluksen ulkopuolella, onpa tuollainen suhde hyvin suotavakin, mikäli sisäiset edellytykset siihen ovat

olemassa, mutta jos niin ei ole laita, saattaa toinen helposti väärinkäyttää luottamustamme. Varsinkaan ei perheasioista tule kertoa palvelijoille. Siitä koituu melkein aina ikävyyksiä.

Ei ole niinkään hauskaa olla muiden käskettävänä, varsinkaan jos usein saa nuhteita. Siksi onkin silloin tällöin annettava *tunnustustakin käskettävälleen*. Ja *moitteet* on myös osattava lausua *oikeassa muodossa*. »Suola-astiaa ei taaskaan ole pöydässä; huolimattomampaa palvelijaa meillä ei ole koskaan ollut», sanoo rouva palvelustytölle, jonka moite saa hyvin alakuloiseksi. »Oletpa kattanut pöydän oivallisesti tänään, suola-astia vain puuttuu; kunhan sen tuot, niin kaikki on kuin olla pitääkin», sanoo toinen rouva, ja tyttö menee iloisena noutamaan puuttuvaa suola-astiaa. Ystävällisyydellä saavutetaan aina enemmän kuin tylyydellä.

Jos käskettäviä on useampia, tulee kaikkia kohdella samalla tavoin, ehdottomalla oikeudenmukaisuudella. Jo tämänkin takia ei liiallinen tuttavuus käskijän ja käskettävän välillä ole paikallaan, mikäli ei kaikkia kohtaan voi olla yhtä tuttavallinen. Toverit katsovat karsain silmin sitä, joka on päässyt isäntäväen erikoiseen suosioon.

Muiden läsnäollessa ei ole moitittava käskettäväänsä. Se ei saa aikaan parannusta vaan herättää uhmaa. Ihmisen omanarvontuntoon ei koskaan ole liian kovakouraisesti koskettava.

Suhtautumisessamme ystäviimme, tovereihimme ja alaisiimme osaamme parhaiten oikeaan muistamalla menettellä heitä kohtaan, niinkuin tahtoisimme itseämme kohdeltavan. Muissa suhteissamme saattaa olla vaikeampaa keksiä tuon säännön edellyttämiä käytännöllisiä toimenpiteitä, mutta suhtautumisessa ystäviimme ja tovereihimme, jotka luonnollisesti ovat verrattain samanlaisissa

oloissa kuin me itsekkin, on se yksinkertaista, ja samoin suhteessamme käskettäviimme, mikäli itsekkin olemme tai ainakin olemme olleet jonkun käskettävinä. Meille on silloin niin selvää, miten itseämme tahtoisimme kohdeltavan, että helposti osaamme suhtautua oikein toisiinkin.

Kun näkee veljen ja sisaren riitelevän, niin on kuin näkisi ihmisen oikealla kädellään lyövän vasentaan.

Uskollinen ystävä on kultaa kalliimpi.

Parasta, mitä voit ystävällesi antaa, on luottamuksesi. Ole myös itse ystäväsi luottamuksen arvoinen.

Tee erotus ystävän ja tuttavan välillä. Tutki tuttavapiiriäsi, kenelle voit antaa ystävän nimen, kuka on vain tuttavasi.

Kuvittele tänään joutuneesi käskettävänäsi olevan henkilön asemaan. Käyttäydy häntä kohtaan sitten niin, kuin toivoisit itseäsi kohdeltavan.

Seurustelu poikien ja tyttöjen kesken.

Nytpä kerron teille, mitä ajatuksia eräässä seurassa lausuttiin tyttöjen ja poikien suhtautumisesta toisiinsa. Yleinen mielipide oli, että seurustelun tuli olla *luonnollista, vapaata ja toverillista*. Piti unohtaa, että oltiin poikia ja tyttöjä, ja muistaa vain, että kaikki olivat nuoria, unohtaa eroavaisuudet ja muistaa se, mikä oli omansa yhdistämään. Kaikenlainen *hakkailu ja liehittely* sai ankaran tuomion. Mutta entäpä joku nuorukainen teki itsensä tuollaiseen syypääksi, miten tuli tytön siihen suhtautua? Ei ollut oltava huomaavinaanakaan koko asiaa, imartelujen oli annettava mennä ohi korvien. Ja tytöt sa-noivat pitävänsä imartelevaa ja liehakoivaa poikaa nar-

rina, niin vieläpä hävyttömänäkin. Seurassa sattui juuri olemaan poika, joka mielellään lasketteli tytöille liiallisia kohteliaisuuksia. Hän katsoi tyttöjen noilla sanoillaan tahtovan erikoisesti kiusoitella häntä, mutta uskoi sisimmässään silti olevansa heidän erityisessä suosiossaan. Mutta hän pettyikin pahasti: tytöt pitivät piakkoin kelkkaretken ja kutsuivat sinne poikiakin, mutta jättivät hänet kutsumatta. — Mutta entäs, jos tyttö *keimailee* ja kaikin tavoin tuntuu tavoittelevan poikain suosiota ja pyrkivän kiinnittämään heidän huomiotaan itseensä? sanoivat pojat ikäänkuin puolustukseksien. Tytöistä oli tuollainen käyttäytyminen tytöille aivan sopimatonta, ja pojatkin myönsivät, tyttöjen heiltä sitä kysyttyä, etteivät he juuri korkealle keimailevaa tyttöä arvioineet. Keimailu tuntui heistä tungettelulta ja sellaisena tympäisevältä, luonnollisuus, teeskentelemättömyys, vieläpä jonkinlainen ujouskin kaunisti heidän mielestään tyttöä parhaiten. Ja kun pojat tämän olivat tunnustaneet, utelivat tytöt edelleen, mistä tyttöjen ominaisuuksista pojat pitivät ja mistä eivät. Ja pojat sanoivat rehellisesti ajatuksensa. *Vitsaileminen* ei heistä lainkaan sopinut tytöille, ainakaan ei liian rohkea, eikä liioin *minkäänlainen viisastelu*. Heidän mielestään ei tytön lainkaan tarvinnut tietää kaiken maailman asioita, ainakaan ei ollut paikallaan *vetää tietojaan seurassa esille*. Niin, väittipä joku enemmän pitävänsä tyhmästäkin kuin ylen viisaaksi ja oppineeksi itseänsä luulevasta neitosesta. Eräs poika kertoi, miten hänen ollessaan naapuripitäjässä vieraisilla joku tytöistä oli kotipöydästä puhuttaessa kysynyt pojilta, milloin Runeberg syntyi ja kuoli. Poikia harmitti, kun he eivät sitä muistaneet, mutta eräs heistä keksi nolata tyttöä ja kysyi, saattoiko »numeromaisteri» arvata, mitä Runeberg enemmän rakasti, elävää elämää, luontoa, ihmisiä, vaiko numeroita,

ja mitä hän olisi mieluummin toivonut Suomen nuorison hänestä tuntevan, hänen syntymä- ja kuolinvuotensako, vaiko hänen teoksensa. — Tytöt puolestaan moittivat poikia siitä, että nämä pitävät heitä liian »kanoina» eivätkä puhu heille koskaan mistään syvällisemmistä asioista. He katsoivat vakavampien kysymysten pohtimisen kuuluvan poikien ja tyttöjen väliseen seurusteluun. »Mutta myöntäkääpä», sanoi eräs pojista, »että vain ylvästelläksenne sanoitte mielellänne puhuvanne tuollaisista asioista. Ette te keskenänne, useimmat ainakaan, sellaisesta keskustele. Millainen pusero oli Mäkelän Martalla iltamassa, kuinka monta kertaa joku poika tanssitti jotakin tyttöä, mitä unta viime yönä näitte ja mitä unikirjassa siitä sanotaan; semmoista asioista te juttelette ja nauraa tirsutte sitten vielä kaikkein vähäpätöisimmillekin asioille.»

»Ette tekään niin korkeista asioista keskustele», puolustautui joku työstä, »kerskutte siitä, että joku tyttö on teihin ihastunut, usein ilman, että asia niin todella onkaan; kysytte toisiltanne, missä on rikkaita tyttöjä, kerskaillette metsästysretkistänne tai urheilutuloksistanne ja kieltolain rikkomuksestanne, puhelettepa hävyttömyyksiäkin».

Kiista kehittyi aika kiivaaksi. Lopulta sekä pojat että tytöt myönsivät, että heihin taisi sopia: »Pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin.» Kumpaistenkin oli pyrittävä parantamaan tapojaan tässä suhteessa. Riitarahat pantiin siinäkin tasan, ettei kumpaistenkaan tullut pitää tietoja ja tärkeiden elämänskysymysten pohtimista omana erikoisoikeutenaan, eikä kumpaistenkaan tullut yleillä etevyydestään näissä asioissa, vaan oli yhteisissä keskusteluissa pyrittävä oppimaan toinen toisiltaan. Ja tytöt myönsivät, että tiedoistaan ylpeileminen ja kaikenlainen saivartelewa viisaus oli heille vieläkin rumempaa kuin po-

jille. Paljo *jaarittelu* yleensäkkään ei poikien mielestä tyttöä kaunistanut, ja tytötkin sanoivat samoin ajattelevansa pojista. *Tuppisuuna* nurkassa kyhjöttäjästä sanottiin myös kovat sanat. Ja eräs poika tunnusti olleensa niin ilkeä tytölle, joka kaikkiin hänen keskusteluyrityksiinsä vastasi vain: »Ei!» »On!» »Niin!» jne., että oli kysynyt häneltä, aikoiko hän mahdollisesti perustaa yhdistyksen kaikkien yksitavuisia pidempien lauseiden poistamiseksi suomenkielestä. Niin tuli tulokseksi: kultainen keskitie on paras. *Tasainen, ystävällinen ja iloinen suhtautuminen* kaikkia kohtaan, se oli poikien mielestä oikean tytön merkki; sellaisen tytön seurassa he parhaiten viihdyivät, eikä sellaiselle — eräs pojista tunnusti sen suoraan — saattanut sanoa imarteluja, puhumattakaan mistään kaksimielisyyksistä, vaikka olisi mielikin tehnyt. Pojat väittivätkin kivenkovaan, että tytöt itse usein ovat syypäät siihen, jos pojat käyttäytyvät heitä kohtaan sopimattomasti. Ja tytöt myönsivät joskus niin saattavan olla, syyttäen kuitenkin poikien useimmiten menettelevän noin tyttöjen antamatta siihen pienintäkään aihetta. Täydelliseen sovintoon ei tuosta asiasta päästy.

Ja niin saivat tytöt puolestaan arvostella poikia. Niiden asioiden lisäksi, jotka he jo tytöistä puhuttaessa olivat pojista sanoneet, mainitsivat he antavansa suuren arvonsa *huomaavaisuudelle ja kohteliaisuudelle*. Imartelua ja liehittelyä he pitivät loukkauksena itseään kohtaan, kohteliaisuus ja huomaavaisuus sensijaan oli jotakin aivan toista. Tuollaiset pienet palvelukset osoittivat heidän mielestään parhaiten, että pojat pitivät heitä arvossa, ne olivat heistä merkinä pojan ritarillisuudesta, jota ilman mies ei heidän mielestään ollut oikea mies. Eivät he niinkään korkealle arvostelleet kohteliaita sanoja, ne nyt jo saattoivat helposti muuttua imarteluksi, vaan juuri *avu-*

liaisuus ja palvelevaisuus, halu nähdä vaivaakin muiden hyväksi, se kaunisti miestä. Ja joku tytöistä kertoi, miten ystävällinen eräs aivan sivistymättömältä näyttävä maa-laispoika oli hänelle ollut. Hän oli ollut kaupungissa ostoksilla ja kulki tavaroineen maantietä kotiinsa. Poika oli pyytänyt hänet rattailleen ja, mikä juuri osoitti erikoista avuliaisuutta, ajanut hänen tähtensä useiden kilometrien mutkan kyyditäkseen hänet kotiin asti. — Eivät tytöt silti pitäneet liiallisuudesta tässä suhteessa, se saattoi helposti muuttua *tungettelevaisuudeksi*, ja se nyt oli vastenmielistä jos mikä. Pojat väittivät tähän, ettei tyttöjen mieliksi voi koskaan olla. Kyllä he tytöt tuntevat, aina ne vikoja löytävät. Tuostapa tytöt saivat aihetta huomauttaa, että he pitivät sellaista poikaa hyvin vastenmielisenä, joka seurassa *kerskui naistuntemuksellaan* tai vaikkapa jollakin muullakin: miehen tuli olla vaatimaton, kaikenlainen ylvästely oli heistä aina narrimaisuuden merkki. Silti ei tullut olla ujo eikä arka; tosi miehekäs käyttäytyminen oli heidän mielestään smalla kertaa varmaa ja vaatimattonta. Naisten seurassa tuli miehen olla, paitsi huomaa-vainen, myös iloinen ja puheliaskin, kunhan vain ei mennyt tuollaisiin äärimmäisyyksiin kuin kerskaileminen on.

Sopiiko sitten seurassa pojan osoittaa erikoista suosiotaan jollekin tytölle ja päinvastoin? Ei, siitä olivat kaikki yksimielisiä. Seurassa tuli kaikki tuollaiset persoonalliset harrastukset tukahduttaa.

Mutta entä mitä on sanottava pojan ja tytön *kahdenkeskisestä seurustelusta*? Samoja periaatteita oli tällöinkin noudatettava, tuttavallisesti ja luonnollisesti oli seurusteltava. Olisihan pelkkää silmäinpalvelusta seurassa menetellä toisin kuin kahden kesken. Ja vähitellen siirryttiin puhumaan tytön ja pojan rakkaussuhteesta, ja miten silloin on toisiinsa suhtauduttava. Mielipiteet risteili-

vät. Toiset vaativat runsaasti vapautta, toiset katsoivat välttämättömäksi käytös- ja sopivaisuussääntöjen ehdottoman noudattamisen juorujen välttämiseksi. Riittäneen kuitenkin omantunnon todistus siitä, ettei ole tehnyt mitään sopimatonta, vaikka onkin seurustellut vapaasti, juorukellot puhukoot mitä tahansa. Joku puolusti kantansa tuolla tunnetulla Hoppulaisen vitsillä: »Mitä se syrjäiseen kuuluu, mitä itsellisen pussissa on!»

»Mutta, katsokaa nyt, mitä siitä vapaudesta seuraa!» huomauttivat päinvastaisen näkökannan puolustajat. »Vapaus menee lopulta niin pitkälle, että iltamissakin tytöt istuvat poikien polvella aivan julkisesti. Ja kun tällaista tapahtuu kaikkien nähden, niin mitä sitten kahden kesken. Eihän ole vielä loppunut tuo paha yöjuoksun *tapa-kaan*. Kaiken tämän vielä nyt voisi jotenkuten ymmärtää, jos nuoret pysyisivät uskollisina toiselleen. Siihen tuo vapaus kuitenkin on vienyt, että tänään tämä, huomenna tuo ja ylihuomenna joku, jonka silloin ensi kerran näkee. Tyttö kulkee toisen polvelta toisen polvelle. Ja sitten väsyttään vapauteen ja mennään naimisiin ensimmäisen kanssa, joka sen tuulen tullessa sattuu vastaan tulemaan, jos joku silloin vielä huolii. Ja ainahan löytyy joku pölkkypää, joka muiden loput korjaa. Saattaa kyllä olla niitäkin, jotka osaavat vapautta käyttää oikein, mutta tuollaisella vapaalla seurustelulla antaa kuitenkin esimerkiksi muille, jotka eivät ehkä osaakaan panna itselleen rajoja. Ja molempien vanhemmat kärsivät mahdollisista juorupuheista, jos itse niistä ei piittäisikaan. Pitkän kiistan jälkeen yhdyttiin lopulta siitä, että itsehillintä oli tarpeellinen. Erikoisia huomaavaisuuksia saattoi poika kyllä tytölle osoittaa muulloin, vaikk'ei seurapiirissä, mikäli molempien vanhemmat asiat tiesivät. Saattoi lähettää nimipäivä-, syntymäpäivä- ja joululahjoiksi kirjoja, tms.,

saattoi pyytää kanssaan ajelulle, kelkka- ja polkupyöräretkilleekin, mikäli vanhemmat antoivat luvan.

Saiko tyttö myös ottaa vastaan *miesvieraitaan ja päinvastoin poika tytön*? Se oli useimpien mielestä jo liika suurta vapautta, paitsi milloin jommankumman muita perheenjäseniä oli mukana. Tuollaiset vierailut muuttuvat helposti yhä myöhemmiksi ja myöhemmiksi ja niillä viivytään yhä kauemmin ja kauemmin, jolloin niitä on vaikea erottaa tavallisesta yökulusta. Ainakin *tytön* oli parasta *kertoa vanhemmilleen*, jos hän oli suhteissa johonkin poikaan, siten saa suhde vanhemman pohjan eikä eksy niin helposti väärille urille. Mutta entäpä poika ei hyväksy tuota? Silloin eivät hänen aikomuksensaakaan ole vilpittömät. Entäpä vanhemmat kieltävät? Miten silloin on meneteltävä? Riippuu luonnollisesti paljon siitä, mistä syystä vanhemmat kieltävät seurustelemasta pojan kanssa. Jos he tämän kunnottomuuden takia kieltävät, niin paras on silloin noudattaa heidän tahtoaan. Mutta jos vain erilainen yhteiskunnallinen asema tai joku muu semmoinen aiheuttaa heidän vastenmielisyytensä, niin saattaa silloin työllä olla syytä vakavasti harkita, onko hänen ehkä meneteltävä vasten heidän tahtoaan. Mutta avoimesti on kaiken aina tapahduttava, sillä vanhemmille vastenmielinen suhde juuri helposti muuttuu vaaralliseksi kahdenkeskiseksi seurusteluksi. Eikö pojan sitten lainkaan tarvinnut kertoa vanhemmilleen suhteistaan? Piti kyllä. Tuollainen kertominen vakaannuttaa suhdettakin: eihän nyt voinut joka päivä kertoa taas seurustelewansa uuden tytön kanssa. Mutta työlle oli vieläkin välttämättömämpää, että vanhemmat tunsivat hänen seuransa.

Tällaisiin tuloksiin tuossa seurapiirissä näistä asioista tultiin. Tahtoisin omasta puolestani lisätä vielä jotakin. Poikien ja tyttöjen seurustelussa on *leikeillä* suuri osa.

Eiväthän nuoret aina viitsi keskustella. Siksi on painettava muistiinsa sopivia seuraleikkejä, joilla tarpeen tullen saa väsyneen seurapiirin taas elpymään. Ja niissä on unohdettava oma minänsä ja ajateltava seuran iloa ja viihtymystä. Monet pitävät panttileikeissä ym. sellaisissa ainoana silmämääränä päästä ehein nahoin pelistä; on kuitenkin pyrittävä siihen, että seuralla olisi hauskaa, tahallaankin voi tehdä erehdyksiä, jotta leikki pysyisi mielenkiintoisena.

Paitsi keskinäisessä seurustelussa kodin piirissä, tapaavat nuoret toisensa *julkisissa huvitilaisuuksissa*. Että niissä etenkin on noudatettava tavan ja säädyllisyyden vaatimuksia jo yksistään hyvän järjestyksenkin ylläpitämiseksi, ymmärtää jokainen, ja kuitenkin rikotaan siinä suhteessa aivan yleisesti. Olin kerran iltamassa nuorisoseuratalossa, jonka parvekkeella joukko poikia ja tyttöjä huvittelihe keskenään vähääkään ohjelman suorituksesta piittaamatta. Siellä naurettiin, juteltiin ääneen, tytöt kirkuivat, pojat viheltivät. Muidenkin oli mahdoton kuulla, mitä esiintyjät puhuivat. Tällaista sattuu usein iltamisamme. Eipä voi juuri sanoa tuollaista sivistyneeksi käytökseksi.

Ja jos iltamassa ohjelman aikana on tällaista, niin mitä sitten tanssimaan ruvettaessa.

— Niin, mitä eno ajattelee tanssista? Nuoret kurkoittautuivat jännittyneinä oikein eteenpäin tuoleillaan.

— En pidä siitä, mikä nykyään kulkee tanssin nimellä. Joko laahustetaan vetelästi jalkoja perässään vetäen, tylsinä ja ilmeettöminä, tai sitten ilmenee tanssissa sellaista intohimoa, joka ei enää tunnu terveelliseltä. *Reipasta tanssia*, nuorekasta ilonpitoa en sitävästoin lainkaan pidä sopimattomana: nuoriso tarvitsee elämäniloa. Nuorukaisen olisi minun nähdäkseni tanssittava vain ly-

hyemmän aikaa saman tytön kanssa ja silloin reippaasti ja voimakkaasti, hänen olisi katsottava velvollisuudekseen tanssia mahdollisimman monien tuntemiensa tyttöjen kanssa, niidenkin, jotka vain harvemmin pääsevät »lat-tialle», kuten on tapa sanoa. »Tanssi tanssin vuoksi», se olisi minusta oikea periaate. Ei ole tanssittava mis-sään hakkailutarkoituksissa eikä liioin etsittävä tanssista kiihoitusta intohimoilleen. Reipasta pyörimistä, jolloin jalat aivan kuin itsestään nousevat raittiissa, nuoressa ruumiissa asuvasta elämänvoimasta, ja nuorisoa, joka siten tanssii, katson aina mielelläni. Mutta sellaista ei tanssi voi olla, kun se kerran tulee jokapyhäiseksi. Huvi maistuu vain silloin huvilta, kun sitä harvoin nautitaan, siksi tulisi tanssi- ja yleensäkin huvitilaisuuksiin mennä vain harvoin.

Perhejuhlissa ja vierailuilla, joissa on myös vanhem-pia ihmisiä, nuoret usein hyvin mielellään eristäytyvät omaan ryhmäänsä, vanhojen jutut kun oikein eivät tahdo huvittaa. Tämä sopii kuitenkin vain silloin, milloin nuoria on niin paljon, että heille on varattu oikein oma kama-rinsa, muuten tulisi nuorten koettaa kuunnella vanhem-pien keskustelua, vieläpä ottaa siihen osaakin, luonnolli-sesti kuitenkin vain siinä määrin, minkä sopivaisuus sallii. Näin he parhaiten *oppivat seurustelutaitoa* ja perehtyvät myös moneen tärkeään, elämässä tarvittavaan asiaan. Ja mikäli nuoret tuollaisessa tilaisuudessa seurustelevat vain keskenään, on heidän vältettävä liiallisia ilonpurkauk-siaan. Niin mielellään kuin vanhemmat ihmiset katso-vatkin iloisia nuoria, eivät he kuitenkaan pidä siitä, että ilo kohoo aivan kattoon saakka, kuten usein pyrkii ta-pahtumaan. Eräässä juhlatilaisuudessa elämöivät nuoret sivuhuoneessa vähän liian rajusti. Muudan vanha herra tuli huoneeseen, katseli siellä tarkkaavasti ympärilleen,

ja kun joku kysyi, mitä hän etsi, vastasi hän: »Tulin vain katsomaan, vieläkö kaikki ikkunat ovat eheitä.»

Näe tytössä ja pojassa toverisi eikä aina vain tyttöä ja poikaa.

Luonnollisuus, hyvä sydän ja miellyttävä käytös ovat tytön paras kaunistus.

Todellinen mies käyttäytyy naista kohtaan huomauttaen ja kohteliaasti.

Liika vapaus tyttöjen ja poikien kesken johtaa helposti suhteisiin, jotka tuntuvat orjuudelta.

Rehellisen pojan ja tytön ei tarvitse eikä sovi tavata toisiaan yöllä. He voivat keskustella keskenään päiväläkin.

Vähän mutta hyvää: se periaate soveltuu kaikkeen huvitteluun.

Vierailusta.

— Olin juuri hiljakkoin ostanut talon S:n pitäjältä, jossa sitten elinkin tätinne, vaimoni, kuolemaan asti, kuten tiedätte. Eräänä aamupäivänä tapahtui sitten se, minkä nyt teille kerron.

— Miten hauskaa kuulla enon kertovan omasta elämästään! Minä niin mielelläni aina kuuntelen isän ja äidinkin kertomuksia heidän nuoruutensa ajoilta, huu-dahti Aino.

— Oli syksyinen aamupäivä, jatkoi eno, hymyiltään kiitokseksi Ainolle, ja minä ajoin kamarissa peilin edessä partaani. Kuulin tuvanoven käyvän — luulin vaimoni tulevan sisään navetasta — ja vähän ajan kuluttua aukeni kamarin ovi, jolloin minä, selin oveen kun olin ja kun en peilistäkään nähnyt, kuka sisääntulija oli, tokaisin: »Minulla olisi sinulle, Olga, vähän työtäkin: takistani on pu-

donnut nappi.» Kun ei mitään vastausta kuulunut, vähäinen rykäisy vain, niin käännyn ja huomasin hämmästykseni pari outoa miestä kamarissa. Ymmärrätte, että jouduin hämilleni. Miten noloja tilanteita saattaa syntyäkään, jollei vieras *koputa ovelle, ennenkuin* astuu sisään. Kehoitin vieraita istumaan ja pyysin samalla anteeksi, että ensin lopetin parranajoni, ennenkuin aloin pitää heille seuraa. Molemmat tulivat paiskaamaan minulle kättä — vieraani taisivat saada käteensä saippuavaahtoa, mikä ei kyllä olisi tainnut olla vahingoksikaan, mikäli heidän käsiensä puhtaudesta voi päätellä, ja tuostakin hieman hämmästyin, sillä olin aikonut vasta parran ajettuani kätellä heitä. Kuuluu muuten isännän velvollisuuksiin ensin tarjota kätensä ja toivottaa vieras tervetulleeksi. Esitin itseni, mutta vieraat eivät nimeään maininneet, ja niin oli minun hyvin vaikea keksiä, miten heitä puhuttelin. Panin tupakkavehkeet pöydälle, kehoitin heitä polttamaan ajankulukseen ja lopetin sitten parranajoni.

Keskusteltiin yhtä ja toista, enimmäkseen kuitenkin ilmoista ja vuodentulosta. Vaimoni oli tullut sisään ja toi pyynnöstäni meille kahvit. Huomasin, että hänen silmänsä heti kävivät miesten savisiin saappaisiin, joista oli jäänyt jälkiä matollekin. Olivatkohan muistaneet lainkaan *pyyhkiä jalkojaan* kuistinoven edessä oleviin havuihin ja pors-tuan ovimattoon! Yhdestä asiasta tässä sivumennen huomauttaisin teille, nim. että pienimmällekin asialle ainakin vieraiden huoneisiin mennessä riisuisitte jaloistanne kalossit, joita maantien ollessa lokainen aina olisi käytettävä.

Kahvia juodessamme jatkoimme keskustelua. Olin kyllä huomannut vieraiden arvostelevasti tarkastelevan kamaria ja sen sisustusta, mutta hämmästyin kuitenkin aimo lailla, kun toinen heistä äkkiä tokaisi:

— Taidat ollakin herraskaisia, kun on niin koreat »tuukit» pöydällä ja piirongilla ja noita taulujakin seinillä. Usko pois, ei sellainen maamiehelle vetele!

Sain ponnistella estääkseni huuliani vetäytymästä hymyyn, kun kuulin vieraan *tuttavallisen arvostelun* ja neuvon. En kuitenkaan ottanut vastaan tuota niin omintakeisella tavalla esitettyä »sinäliitto» ehdotusta, kun kysyin, miksi hän katsoi liinat ja taulut maamiehen kotiin sopimattomiksi. Siitä aiheesta riittikin keskustelua melkein pä määrättömiin, ja monta isällistä neuvoa vielä sain kuulla. Vielä ei ollut kuulunut mitään vieraiden asiasta. Tunnustan, että jo olin hieman ikävystynyt vieraisiini, sillä emme vielä olleet syöneet aamiaista, ja olisihan ollut työtäkin arkipäivänä. Huone alkoi myöskin täyttyä tupakan savusta, enkä ole tupakan ystävä, kuten tiedätte. Toinen miehistä, joka oli verrattain vaitelias, *karisti tuhan* aina *tuhkakuppiin*, mutta toinen ei puheinnossaan sitä huomannut tehdä, panipa pätkänkin, kai vanhasta tottumuksesta, vieressään ikkunalla olevaan kukkaruokkuun. Ja silloin tällöin *roiskahutti* hän aimo *syljenkin* puheensa vahvistukseksi. Mieleeni muistui äkkiä, miten eräs leikkisä maanisäntä samanlaisessa tapauksessa sanoi ystävälleen, innokkaalle puutarhurille: Olet niin innostunut puutarhaasi, että kuvittelet kai nytkin siellä olevasi: lannoittelet hartaasti tuhalla lattiaa etkä näy kasteluakaan unohtaneen.» Taaskin pyrki minua hymyilyttämään ja huomasin miehen toverinkin hermostuneen hänen käytöksestään ja koettavan vetää esille heidän asiaansa. Sainkin sen vähitellen tietooni: he pyysivät saada puida viljaansa puimakoneellani, kuten edellisenkin omistajan aikana oli ollut tapana. Sovittiinhan siitä, mutta silti eivät vieraani pitkään aikaan ottaneet puheeksi poislähtöä. Lopulta kuitenkin siirryttiin tuvan puolelle, mutta sielläkin *riitti*

seisoskelemista ja juttelemista vielä hyvästikin sanottua ja hatut päässä, niin että ennätin nähdä senkin ihmeen, miten tuo puhelias vieras yht'äkkiä työnsi käden poveensa nähtävästi vapautuakseen kyljessään tuntuvasta vastenmielisestä kutkutuksesta. Kiitin käynnistä ja kehoitin toistekin pistäytymään talossa, ja kutsuttiinpa minutkin vaimoineni vastavierailulle. Tunnustan kuitenkin, että olin iloinen, kun uudet naapurini olivat poistuneet. Kolmatta tuntia he olivat viipyneet *parhaalla työ- ja vielä lisäksi aamiaisajalla*, ja kuitenkin oli toisella heistä puhe-
lin, samoin kuin minullakin, joten hän olisi voinut puhelimitse tiedustella asiaa tai ainakin *ilmoittaa aikovansa tulla vierailulle*.

— Kun nyt kerran aloin kertoa, niin kerronpa myös, mitä muudan tuttavani, huomaavainen mies, pani merkille eräissä kutsuissa ollessaan. Hän kertoi siitä minulle:

— Eno itse, kuuluivat nuoret kuiskailevan, mutta eno vain hymyili ja jatkoi:

— Isäntä itse avasi kuistinoven ensimmäisille vieraille, — ystäväni oli jo saapunut aikaisemmin, hän kun oli vieraalta paikkakunnalta — ja toivotti vieraat tervetulleiksi, vei heidät sitten eteishuoneeseen ja auttoi yhdessä emännän ja talon nuoren väen kanssa vieraita riisumaan päällysvaatteet yltään. Siirryttiin sitten salin puolelle, jossa isäntä esitteli toisilleen ne vieraat, jotka eivät olleet ennestään tuttuja. »Saanko esitellä: Herra Peltomäki — neiti Leivo; työnjohtaja Sihvola — opettaja Pelkonen.»

— Anteeksi keskeytykseni, mutta eno kertoo nyt enemmän esittelystä, lausui Aino väliin. Siinä joutuu niin helposti hämilleen ja erehtyy.

— *Nuoremman* tai vähemmän merkitsevän henkilön *nimi* mainitaan aina *ensin*, samoin *miehen ensin*, milloin esiteltävät ovat eri sukupuolta. Jos esittää vieraalle henkilön, joka on esittäjälle itselleen hyvin tuttu, saattaa kuitenkin menetellä päinvastoin, esim. mies mainita ensin oman vaimonsa nimen ja siten vasta vieraan, vaikka tämä olisikin mieshenkilö ja nuorempikin. Jos toinen esiteltävistä on jo vanhempi ja hyvin tunnettu henkilö, saatetaan jättää hänen nimensä mainitsematta, koska voidaan olettaa, että esiteltävä tietää hänen nimensä. Jos muu seura jo on esim. koolla ja vielä tulee joku vieras henkilö, sopii parhaiten mainita vain hänen nimensä ja pyytää muita itse esittelemään itsensä. Näin sattui siinäkin tapauksessa, josta kerroin, sillä kaikki vieraat eivät tietysti olleet täsmällisiä. Tuttavani kertoman mukaan *lausuivat* jotkut *nimensä* niin *hätäisesti* suhahtaen, että vieras varmaan ei tietänyt, oliko kysymyksessä Toivonen vaiko Uskonen. Joku pudisti kädessään toisen kättä kuin olisi aikonut sen reväistä irti olkapäästä, toinen taas ojensi veltosti sormenpäänsä toisen puristettaviksi. Eräs lausui reippaasti ja kuuluvasti nimensä ja arvonsakin — eteenpäin pyrkivä nuorukainen varmaan. Entä kumarrukset sitten? Muutamat taipuvat äkkiä ja jäykästi kuin olisi joku vierä lauenut, toiset niin syvään, että toinen saattoi niskasta, kauluksen aukosta laskea kumartajan selkänikamia, jotkut taivuttivat vain hieman päätään tai antoivat päänsä retkahtaa alas, ikäänkuin kaula äkkiä olisi katkaistu. Ja oli niitäkin, jotka eivät nousseet kuin puolittain tuoliltaan, jolloin kumarrus näytti omituiselta keikahtelulta. Vain hyvin tuttavallisessa seurapiirissä voi menetellä tuolla tavoin; muuten on tervehtiessä aina noustava seisomaan. Miten kaunis onkaan kumarrus, kun se tehdään *notkeasti, kohtalaisen syvään ja kohtalaisen hi-*

taasti. Ja samaa voi sanoa niaamisesta. Niitä taitoja tulee oikein opetella kotona, jos mieli seurassa ne hyvin suorittaa.

Seurassa oli paljon toisilleen vieraita, ja siksi ei keskustelu ensin oikein tahtonut sujua. Mutta kun kielet eivät liikkuneet ahkerasti, niin sitä enemmän *työtä* näytti olevan *käsillä*. Jotkut kädet rakastivat kovin taskuja, ja muun puutteessa otettiin sieltä vaikka nenäliina, levitettiin se leveäksi, niistettiin nenä-parkaa, joka ei ehkä ollut mitään nenäliinan tarvetta ilmaissutkaan, pantiin taas nenäliina laskoksiin ja taskuun. Ja väliin taas, kun tositarve olisi ollut kysymyksessä, kun alkoi yskittää tai tuli aivastuksenpuuskahdus, mikä olisi pitänyt tukahduttaa nenäliinaan, ei sitä taas ollutkaan aikanaan saatavissa. Toiset kädet pyrkivät hivelemään leukaa, otsaa tai tukkaa, vieläpä polvenpäitäkin. Sormet hypistelivät vaatteiden nappeja tai puhdistivat vaatteita hiuksista ja langanpätkistä. Joku etusormi eksyi karkeampaankin puhdistustyöhön, varmaankin vanhasta tottumuksesta: teki tutkimusretkiä sieraimiin ja korviin. Oli oikeita tanssimestareitakin sormien joukossa, ja muutamat esittivät »niks, naks» musiikkia. Hyvälle havaitsijalle oli siinä oiva näky.

— Minä olen huomannut, sanoi Aino, että varsinkin silloin on erikoisen vaikeaa olla jotakin käsillään hypistelemättä kun aikoo sanoa jotakin.

— Niin kyllä helposti tekee muitakin totuttuja liikkeitä. Rauhallinen ja oikea istuminenkin vaatii paljon itsehillintää. Koettakaapas nyt, miten hyvin osaatte istua!

Alkoi yleinen istuma-asennon kohenteleminen.

— Ei silti tule istua jäykkänä kuin tikku, vaikka koettaakin istua hyvin. Tuttavani kertoi, että siellä seurassakin muutamat istuivat kuin valokuvaajan edessä, toiset taas kuin ei heillä olisi lainkaan ollut luita ruumiissaan.

Nuorelta ihmiseltä vaaditaan istuessakin *ryhdikkyyttä*, vain sairaille ja vanhuksille on mukava asento sallittu. Ja tulee osata pysyä pitemmän aikaa alallaan kääntelemättä tuolillaan sinne tänne levottomana ja jännittyneenä.

Mutta jatkanpa edelleen ystäväni huomioita noista vieraskutsuista. Kahvi sai vanhan tapansa mukaan kielet liikkeelle, ja vähitellen tuntuivat kaikki kotiutuneilta. Ystäväni huomasi, että seurustelua hieman vaikeutti se, etteivät kaikki olleet oikein varmoja, miten olisivat *vieraita henkilöitä* puhutelleet. Pelkkä »Te» ei tuntunut oikein sovelialta ja oli taas aivan liian juhlallista aina mainita »Te, opettaja Pelkonen» tai »Te, neiti Keinola». Väli-muotohan siinä paras onkin: silloin tällöin on lausuttava koko nimi arvonimiseen ja toisinaan taas pelkkä »Te». Jotkut ratkaisivat pulman siten, että puhuivat »hänestä». Se oli kuitenkin hieman vaikeaa, olisihan siihenkin pitänyt lisätä nimi, jollei tahtonut puhua »hänelle siellä sohvän kulmassa» tai »hänelle, jolla on lasisilmät päässä». Vanhat ihmiset puhuttelevat usein vieraita »hän» sanalla, mutta älkää te, nuoret, siinä ottako heistä oppia. — Moni oli unohtanut vieraan nimen tai kuullut sen väärin, ja niin tuli ystävästäni, joka oli muulle seuralle aivan vieras, Siikanen. Ehkä moni epäröi lausua hänen oikeaa nimensä — Sikanen —, peläten loukkaavansa, jos sittenkin olisi sattunut kuulemaan nimen väärin. (Sellainen nimikö enolla onkin! kuuluivat nuoret keskenään nauraen kuis-kailevan.) Isäntä olikin leikkisästi huomauttanut ystävälleni: »Sinusta tulikin nyt kala, vaikk'et ennenkään mikään lintu ole ollut», ja vain muutamat seurassa näyttivät tuon leikin ymmärtävän. Isäntä *huvittikin seuraa* hauskoilla puheillaan, ja parhaansa teki emäntäkin, niin että iloa oli lopulta aivan yllin kyllin. Talon poikaa pyydettiin soittamaan viulua, eikä hän kieltäytynytäkään, mutta mo-

net vieraat menettelivät tahdittomasti *keskustelemalla* innokkaasti *soiton aikana*. Varmaankaan he eivät itse olleet mitään koskaan esittäneet epäkiitolliselle kuulijakunnalle, muuten olisivat he ymmärtäneet, miten suuri loukkaus tuollainen menettely on esiintyjää kohtaan. Vähän myöhemmin pyydettiin pitäjän uutta opettajaa, joka oli etevä lausuja, lukemaan joku kertomus tai murrejuttu, mutta hän kieltäytyi yhtä itsepintaisesti kuin toiset häntä siihen kehoittivat. Kiistan, joka puolelta jos toiseltakin oli hie-man tahditonta, keskeytti emäntä tarjoamalla hedelmiä. Sivumennen tässä huomautan, että ystäväni erikoisesti mainitsi, ettei tarjoiltu paljon, vaikka isäntäväki olikin varakasta. Luonnollisesti ei vieraita toki pidetty kuivin suinkaan. Eräs vieraista huvitti seuraa omenalla tekemillä silmänpöytätempuilla. Ja nauruun unohtui koko ikävä välikohtaus. Tahtoisinpa painaa mieleenne, että seurassa ei tule *liiaksi kursailla*, jos pyydetään esittämään jotakin, mutta *väärin* on myös väkisin *pakottaa* toista, joka kerran on kieltäytynyt.

Tupakoitsijoita ei joukossa näkynyt olevan useita, tai ehkä he *eivät tupakoineet kohteliaisuudesta naisia kohtaan*, sillä vain kolme, neljä miestä käytti hyväkseen tupakkapöydän antimia. Mutta he eivät siihen edes pyytäneet lupaa naishenkilöiltä, kuten olisi pitänyt. Te, pojat, nyt tietysti ette sellaista pahaa tapaa opettelekaan, mutta voittehan kuitenkin tietää, että milloin naisia on seurassa, tupakanpoltoa on *parasta välttää*, vaikka he siihen kohteliaisuudesta luvankin antaisivat.

Seurassa oli riittävästi pitäjän laulukuoroon kuuluvia henkilöitä, niin että saatiin vielä kuulla kuorolauluakin. Oli jo pian käsillä kotiinlähtöaika, muutamat olivatkin jo huomaamattomasti poistuneet sanottuaan jäähyväiset vain talonväelle. Keskustelu ei laulun jälkeen enää ollut yhtä

vilkasta, ja jonkun suu aukeni jo enemmänkin, kuin puhumiseen olisi tarvittu, eikä tuo muuten niin liikkuva käsi-kään ehkä aina sattunut oikeaan paikkaan peittämään tuota näkyä muilta. Usein kehoitetaan harjoittelemaan pitämään kielensä kurissa, syystä kyllä, mutta ihmisten tulisi oppia hallitsemaan leukojaankin, etteivät ne avautuisi sopimattomassa tilaisuudessa leveään haukotukseen, vaikkapa sitten vedet silmään kihoaisivatkin sitä vastaan ponnistellessa. — Niin, seurassa osoittautui levotonta liikehtimistä, kunnes eräs vanhemmista henkilöistä nousi lähteäkseen ja meni kiittämään ja hyvästelemään emäntää ja isäntää sekä talon muuta väkeä. Sitten hyvästelivät vieraat keskenäänkin, mikäli heillä ei ollut yhteinen matka. Isäntäväki auttoi eteisessä vieraille päällysvaatteet ylle ja *saattoi ulko-ovelle asti* toivottaen hyvää yötä. Ystäväni jäi yöksi taloon. Vaikka hän kertoikin minulle tästä vierailusta, niin luulen, ettei hän isäntäväen kanssa kuitenkaan arvostellut noita hänelle tuntemattomia vieraita puolellakaan sanalla. Eikä isäntäväki tainnut keskustelua siihen suuntaan johtaakaan. Ystävälleni tarjottiin illallinen ja sen jälkeen hänet vietiin nukkumaan vieraskamariin, mikä, samoin kuin vuodevaatteetkin, varmaankin oli hyvin lämmitetty, koska ystäväni ainakaan ei valittanut saaneensa siellä yskää tai reumatismia.

Olen kertonut teille muutamia ystäväni huomioita vierailusta samoin kuin omiakin kokemuksiani. Vierailulle joudumme kaikki elämässämme siksi usein, että sietää kyllä jo edeltäkäsinkin harkita, miten sellaisessa tilaisuudessa tulee menetellä, ettei sattuisi tekemään pahoja erehdyksiä.

Ilmoita, mikäli mahdollista, tulostasi vierailulle. Koputa ovelle.

Jos sinulla on asiaa, niin älä kovin pitkälle lykkää sen esilletuomista.

Muista, että ihmisillä on työnsä ja kiireensä. Mene vierailulle illalla.

Harjoittele kotona, miten esittelisit vieraita henkilöitä toisilleen.

Harjoiteltakoon kumartamista kotona sisarusten tai ystävysten kesken, jolloin on helppo vioista ja kankeuksista päästä. Opettele myös oikeaa istumista ja totuta kätesi pysymään alallaan.

Jos voit jollakin tavoin huvittaa seuraa, niin tee se mielihyvin.

Puhetavasta.

Enon huulilla väikkyi veitikkamainen hymy nuorten istuuduttua ja kysyttyä, mistä tänä iltana puhutaan.

— Koetamme nyt oppia, *miten on puhuttava*, sillä sitä taitoa ei olekaan jokaisella, jonka suussa kieli liikkuu. Puhetavassa ja puheäänessä esiintyvistä pienistä vivahduksista useinkin riippuu, teemmekö miellyttävän vaiko vastenmielisen vaikutuksen seuratoveriimme. Kaikki teeskentely on aina pahasta, siksi onkin pyrittävä *luonnollisuuteen* koko esiintymisessä ja niin puheessakin. Tehty sievistelevä tai juhlallinen äänensävy, jota ehkä vielä korostetaan samanlaisilla kasvojen eleillä, tuntuu naurettavalta. Ja luonteen alhaisuuden tuntomerkinä on pidettävä sitä, että eri äänellä puhuu erisäätyisille henkilöille, alempiarvoisille röyhkeällä ja kopealla, ylemmille liehakoivalla ja matelevalla äänellä. Kaikkiin on suhtauduttava samankaltaisella ystävällisyydellä, ja tulee puheäänenkin sitä ilmaista.

Puheääntään voikin hyvällä tahdolla paljon muodos-

tella. Tunnettehan historiasta esimerkin Demostheneesta, joka piti pieniä kiviä suussaan, koettaen sitten saada äänensä kuulumaan yli meren kohinan, sekä nousi mäkeä ylös ja puhui samalla, ja näin kehittyi hänestä, änkyttävästä ja heikkoäänisestä miehestä, loistava kaunopuhuja. — Miellyttävin on *tasainen, keskikorkuinen, hillitty ääni*. Liika kimakka ääni pilaa tykkänään monen muuten miellyttävän naishenkilön vaikutuksen, puhumattakaan siitä, että tuollaisella äänellä puhuva mies aina tekee kovin naisellisen vaikutuksen. Mutta minkäänlainen karhun mörinnän matkiminen, joka monesta on oikein miehuuden merkki, ei myöskään kuulu hauskalta. Liika *kovaäänisesti* puheleva henkilö vaikuttaa itserakkaalta, hän ikäänkuin pyrkii äänellään vallitsemaan kaikkia muita ja siten johtamaan keskustelua. Tuontapainen menettely on jokaiselle, ja etenkin nuorille, sopimatonta. Hillitseminen on kaikkialla voiman merkki, ja hillitty, tasainen äänikin antaa omistajalleen lujan, eheän persoonallisuuden leiman. »Hullut huutavat, viisaat varoen puhuvat.»

Monella on niin vikkela kieli, ettei suusta tahdo peräkkäin mahtua niin paljon sanoja, kuin niitä tulisi. Tuollainen puhetapa on *huolimattomuutta*, sellaista höpinää ei lopulta kukaan jaksa seurata, eikä siinä ehkä niin paljon kuulemisen arvoista olekaan. »Paljon porua, vähän viljoja.» Puhuessaan verrattain hitaasti ehtii hyvin harkita sanottavansa, valikoida sanansa, ja koko puhe tuntuu paljon vakuuttavammalta. Liika hitaus saa kuulijan myös kyllästymään, niin että hänen tekisi mieli onkia ulos toisen suusta nuo sanat, joista tämä tuntuu pitävän kiinni kuin saituri aarteistaan. Pyrkimys lausua ajatuksensa täsmällisessä ja lyhyessä muodossa kehittää myös suuresti ajatuskykyä. Kaikissa liike- ja virka-asioissa, samoin kuin puhelinkeskusteluissa olisi ainakin tuollaiseen lyhyteen

pyrittävä. Mutta seuraelämässäkkin tekee *täsmällinen puhetapa* miellyttävän vaikutuksen ja herättää kunnioituksen tunteen asianomaista henkilöä kohtaan. Varottava on kuitenkin, ettei tuo lyhyys anna puheellemme jyrkän päättäväisyyden tai järkähtämättömän itsevarmuuden leimaa. Tekee esim. pahan vaikutuksen, jos sanomme: »Se ei ole totta!» »Minun tietääkseni» tai »käsittääkseni asia ei ole niin», on tuollaisessa tapauksessa paras ilmaisutapa. Vastaväitteet ja eriävät mielipiteet on aina lausuttava hillitysti, siten ne vaikuttavat tehokkaimmin, kuten jo totuudellisuudesta puhuessani huomautin. Muutamilla on vastaaninttaminen oikeana kiihkona. Eräs professori luennoi jostakin tieteellisestä kysymyksestä, esittäen siitä oman mielipiteensä. Hän kysyi kuuliijoilta, mitä he asiasta arvelivat. Kun kaikki vakuuttivat olevansa samaa mieltä hänen kanssaan, sanoi professori, jolla oli juuri intohimona aina väittää vastaan: »Mutta minä olen eri mieltä.»

Hitaasti puhumalla välttyy myös *änkyttämisen* viasta, joka, milloin kysymyksessä ei ole elimellinen vika, johtuu useinkin ujoudesta ja tekee kiusallisen vaikutuksen kuuliijoihin.

Samoin kuin äänekäs puhe, on *äänekäs naurukin* seurassa *sopimaton*. Luonnollisesti on aivan eri asia, jos joskus kokoontuu joukko oikein hyviä ystäviä yhteiseen ilonpitoon; silloin voitte nauraa, niin että vedet silmistä tippuvat, mutta myöntänette, ettei röhönauru silloinkaan tee hauskaa vaikutusta. Ja suuremmassa seurassa tuskin mikään selvemmin lyö ihmiseen sivistymättömyyden leimaa kuin tuollainen nauraminen. Varsinkin vaikuttaa narrimaiselta omille sukkeluuksilleen hohottaminen. Joka ei osaa kertoa sukkeluuksia itse niitä kertoessaan vain hienosti hymyillen, jättäköön ne tykkänään kertomatta. Illoinen nauru ja hilpeä hymyily tekee seurustelun hauskaksi,

mutta sillä tulee olla rajansa ja aikansa. Sanotaanhan: »Narrit tunnetaan paljosta naurustaan ja pölkypäät ikuisesta hymyilystä.»

Kiusallisimman vaikutuksen tekee seurapiirissä, jos pari tai useampia henkilöitä *kuiskailee keskenään*, samoin jos jotkut henkilöt puhuvat *vierasta kieltä*, jota kaikki eivät ymmärrä. Silloin on aina lähellä ajatus, että puhutaan pahaa jostakin läsnäolijasta tai muuten jotakin, joka ei sovi kaikkien korvien kuultavaksi. Kun aivan nuorena ensi kertoja olin seurassa ja tottumattomuuteni takiaakin jo tunsin oloni epävarmaksi, niin jouduin aivan kokonaan hämilleni, kun pari seurassa olevaa neitiä alkoi puhua ruotsia, jota en ymmärtänyt: minusta oli aivan itsestään selvää, että he arvostelivat minua.

Puhuesssa on levollisesti *katsottava puhetoveria silmiin*. Joka taholle pälyileminen on huonon omantunnon merkki, tai tulee puhuteltu epätietoiseksi, kenelle toinen oikein puhuu, jos on useampia henkilöitä seurassa.

Keskustellessa ei innoissaankaan tule ilmaista tuota mielenkiintoaan niin repäisevällä tavalla kuin *tarttumalla toisen käteen*, takinnappiin, tms. Niin taiteellisen luonteenlaadun merkiltä kuin tuollainen tuntuneekin, saattaa se toisen helposti hämilleen, jollette ole hyvin tuttuja. Eräs kiihkeä henkilö kysyi hitaalta talonpojalta tietä. »Pian, pian, minulla on kiire», sanoi kysyjä ja tarttui talonpoikaa takin rinnuksiin kiireissään hosuessaan. Talonpoika luulikin miehen haastavan riitaa, ja miten miehen kävi, sen saatte arvata. Taisi korvia perässä kuummottaa. — Meidän suomalaisten ei tule jäljitellä ulkomaalaisten tapaa puhua melkeinpä koko ruumiillaan. Ei sanoja tarvitse säestää käsien huitomisella, silmien pyörityksellä, silmäniskuilla, peukalon pyörityksellä, sorminivelten naksutuksella tai koputuksella. Ja jos teillä,

pojat, vanhempana on parta, niin oppikaa uskomaan, että se puhuessannekin pysyy paikallaan, vaikk'ette siitä alituisesti kiinni pidä. Tuollaiset totutut, hermostuneet liikkeet hermostuttavat muitakin. Silti ei puhuessaan saa olla kuin mikäkin kuvapatsas, aina aiheen laadun mukaan on läytettävä ruumiinliikkeitäkin hillityllä tavalla. Ne kuuluvat eloisaan, vilkkaaseen puhetapaan.

Yhtä tärkeä, ehkäpä tärkeämpikin kuin puhumisen on *kuuntelemisen taito*. Ajatelkaapa, että kerrotte jotakin mieltänne kiinnittävää asiaa ja toinen katselee sitä kuunnellensa pitkin seiniä, miten siitä loukkaannuttekaan. On osattava jakamattomalla huomiolla kuunnella ikävää tai teille ennen tunnettua asiaa. Teeskentelyä, sanotte ehkä. Itsehillintää, tahtoisin minä sanoa. On rakkauden osoitus lähimmäistämme kohtaan, kun huomaavaisesti kuuntelemme asioita, jotka häntä innostuttavat. Ja rakkauttahan meidän on pyrittävä osoittamaan lähimmäisellemme.

Ei milloinkaan tule *keskeyttää toisen puhetta*, vaan on aina maltettava odottaa, kunnes hän on kaiken sanottavansa sanonut.

Tulimme huomaamaan, että puhumisen taidossa on paljon oppimista, mutta melkein vaikeampaa vielä on *oppia puhumaan suomea*. Ei se ole lainkaan naurun asia, vaikeaa se ainakin minulle on ollut. Tulee ensiksikin oppia olemaan *nielemättä tavuja*. Savolaisia ei tuo synty vaivaa, pikemmin voisi heitä varoittaa laulamasta puhessaan. Mutta länsi- ja eteläsuomalainen puree poikki useimmat sanat. Sehän johtuu murteesta, sanotte ehkä, ja eikö murrettakin voi käyttää keskustelussa? Voinee kyllä tutummassa piirissä, mutta yleisessä seurassa on *parasta pyrkiä puhumaan kirjakieltä*. Ja siihen on muulloinkin hyvä harjaantua, ettei sen puhuminen tarpeen tul-

len olisi kankeata. Meidän on annettava kirjakielen vai-
kuttaa puhdistavasti murteeseen ja murteen rikastutta-
vasti kirjakieleen. Ainakin olisi luovuttava sellaisista
ruotsinkielen väännöksistä kuin »kretasnekka, kaffe, tall-
rikki, kaffeli, tuukata, petata, pluusi», jne. aivan loppu-
mattomiin. Ne ovat hyvin rumia. Ja jos noita rumia vie-
rait sanoja on vältettävä, niin samaa on sanottava niistä
ylen hienoista *sivistyssanoista*, jotka ovat monen korkein
ylpeys. Minuun on aina tehnyt naurettavan vaikutuksen
henkilö, joka »intresseeraa» (huvittaa) »konverseerata»
(keskustella) tai ehkäpä vahingossa »konserveerata» (lait-
taa säilykkeeksi) tuolla tavoin, etenkin silloin, jos hän ei
ole täysin »kompetentti» (pätevä) noissa asioissa, pro-
fessori tai jotakin muuta sellaista. Rakastakaamme
omaa kieltämme, joka kyllä pystyy ilmituomaan ajatuk-
semme.

Entä sitten *koululais- ja katupoikakieli*? Kirja on
»jännää», mennään kotiin »supimaan», »mellit» maksaa
»piikin» kappale, jne. Ei ole hyvä opetella käyttämään
tuollaisia sanoja, ne tulevat ehkä suuhun tottumuksen
voimasta silloinkin, kun ei tahtois, ja kovin rumia ne
ovat. Rumia ovat myös sellaiset *puheen vahvistukset* kuin
»peijakas», »hiivatin», »kissa vieköön», »jes sentään»,
puhumattakaan varsinaisista kirosanoista ja vannomisista.
Isälläni oli aina tapana sanoa kiroilevalle miehelle: »Mi-
ten paljon niitä perkeleitä sisälläsi mahtaa ollakaan, kun
noin paljon on uloskin tulemassa!» Tytöillä on eräänä
ikä kautena tapana käyttää omalaatuista *liioittelevaa pu-
hetta*. »Hirveän suuri koira haukkui kauhean kovasti pie-
nen pientä, »söötiä» tyttöä, joka kiljui *niin että!*» Tai-
datte olla, tytöt, juuri tuossa iässä, jolloin teihin hetkeksi
on tarttunut jotakin »poikamaista». Kömpelöltä ja poika-
maiselta ainakin tuollainen puhe tuntuu.

Monilla ihmisillä on myös *oma sanansa tai lausetapansa*, jonka he liittävät aina puheensa sekä sopivaan että sopimattomaan kohtaan. Joku sanoo esim. aina »niin ain'», toinen »sillä lailla», »tuota noin», jne. Muistatthan kaikki Tukkihoen Tolarin »ottia tuota». Ja olenhan kuullut teidänkin hokevan: »Sanon mä, sanon mä, sanoo karvarin Kreeta!» ja tuolla matkittte Kreetaa, joka aina sanoo: »Sanon mä, sanon mä.» Hullunkurinen tapa Kreetalla ja paha tapa teillä, kun matkittte häntä. Varokaakin vain, ettette opettele mitään tuollaista tapaa, joita muut matkivat, ja hyljätkää myös tuo toisten matkiminen.

Nuoret olivat käyneet vakaviksi. Eno tahtoi lievittää sanojensa vaikutusta, kumarsi ja sanoi, koettaen saada ääneensä kohteliasta sävyä: »Ohoh!» Hymyillen jatkoi hän sitten:

— Ymmärsittekö, että *pyysin anteeksi*, jos ehkä tulin pahoittaneeksi mieltänne. »Ohoh», sehän on suomalaisen anteeksipyyntö. Tuo sana tulee helposti kielelle, kun kiireessä satumme jotakin vahinkoa tai häiriötä aiheuttamaan. Olisi hyvä pyyhkiä se kokonaan pois sanavarastostaan, antaeksipyyntöksi se ei ainakaan sovi.

Jos anteeksi pyytäessämme olemme hieman talonpoikaisia, niin olemme sitä hienompia *kiittäessämme ja hyvästellessämme*. Mehän korostamme oikein ranskalaisesti viimeisen tavun: hyvä*s-ti*, kii*-tos!* Suomenkielessä on korko ensi tavulla, ja niin pitäisi noitakin sanoja opetella korostamaan. Käyttämällä sanaa »kiitoksia» välttää ainakin toisen näistä kompastuskivistä.

Myöntö-, kielto- ja kysymyssanoja ei ole lausuttava yksinään, se tuntuu töksähtelevältä ja tekee puheen jäykäksi ja tylyksi. Ajatelkaapa vain jonkun vastaavan pyyntöönne pelkän: »Ei!», niin on kuin olisitte saaneet kylmää vettä niskaanne. Samoin ei ole kysyttävä pel-

källä sanalla »mitä», vaan »mitä Te sanoitte» tms. aina tilanteen mukaan. »Hah» sanasta ei minun tarvinne mitään puhua. Mutta erikoisesti tahtoisin panna sydämellenne, että *myöntämisessä* alkaisitte käyttää aito suomalaista tapaa toistaa kysymyksen tärkein sana. Kun kysytään: »Kyläänkö sinä menet?», niin vastataan: »Kylään!», eikä »Kyllä», puhumattakaan tuosta ruotsinkielestä lainatusta »Juu» sanasta. Tuo suomalainen vastaus on kaunis ja omintakeinen ja siksi olisi sitä aina käytettävä.

Ja nyt: »Hyvää yötä!»

»Hyvää yötä!» vastasivat nuoret ja lähtivät omalle taholleen sulattamaan kuulemaansa.

Puhu tasaisella, hillityllä äänellä. Kaikki osaavat puhua, mutta kaikki eivät osaa puhua hyvin.

Älä seurassa puhu mitään, mikä ei ole aiottu kaikkien kuultavaksi.

Opi kuuntelemaan! Siitä on sinulle enemmän hyötyä kuin puhumisesta.

Lue joku kirja, jonka suomenkieli on mallikelpoista, esim. joku Juhani Ahon teoksista. Kirjoita sitten ajatuksiasi paperille tavallisella arkikielelläsi ja tutki, mitä virheitä olet tehnyt. Totuttele vähitellen luopumaan vääristä puhetavoistasi.

Pidä kirjaa siitä, montako kirosanaa, puheen vahvistusta, totuttua sanantapaa, tms. päivän kuluessa olet lausunut. Laske ne illalla yhteen ja pyri siihen, että niiden lukumäärä ilta illalta vähenee ja viimein loppuu.

Opettele oikein kysymään ja vastaamaan! Opettele korostamaan oikein sanoja »kiitos» ja »hyvästi».

Puheenaiheista.

Eilen puhuimme kuoresta, nyt tutkimme ydintä. Muodon vajavaisuudet voi vielä antaa anteeksi, mutta sisällyksen rumuutta ei milloinkaan. *Mistä on seurustelussa puhuttava?* Parhaiten ehkä pääsemme siitä perille tutkimalla ensin, mistä ei pidä puhua.

Nyt korvat auki, tahdon mainita yhden tärkeimmistä keskustelun ja elämänkin säännöistä: *ei ole puhuttava itsestään*. Omat asiamme kiinnittävät aina niin liiaksi mieltämme, olemmehan itsekkäitä ja itserakkaita olentoja. Mutta muiden sydäntä lähinnä ovat myös heidän asiansa. eivätkä he useinkaan osoita todellista harrastusta meidän kokemuksiimme ja vaikeuksiimme. Meidän on siksi kuuletettava oma itsekkyys, joko sitten halumme loistaa oivallisuudellamme, tai toivomme muiden surkuttelevan onnettomuuttamme. Unohtamalla itsemme löydämme itsemme. Myöntäkääpä, että hyvin pian kyllästytte ihmiseen, joka aina vain kertoo teille töistään ja toimistaan, antamatta teille lainkaan suunvuoroa. Ja mistä te haluaisitte hänelle puhua? Tietysti juuri myös itsestänne. Japanilaiset, joiden hillittyä käytöstä kaikkialla ihaillaan, pitävät ihmistä aivan sivistymättömänä, jos hän paljon puhuu itsestään. Ihminen, joka melkein ensimmäiselle vastaantulijalle on valmis kertomaan tapahtuneet ja tapahtumattomat seikat omasta ja läheistensä elämästä, tuntuu, paitsi itserakkaalta, myös tyhmältä, ja ovathan nuo kaksi ominaisuutta todellakin sisaruksia.

Ei ole koskaan tehtävä itseään miksikään *seuran keskipisteksi*, se on paras keino ihmisten kunnioituksen saavuttamiseksi, ja itsekkin saa silloin seurustelusta eniten huvia ja hyötyä. Seuraelämää johtamaan pyrkivälle so-

veltuu hyvin tuo alkujaan aivan toista ylhäisyyttä tarkoittava lause: »Ylhäällä käyvät suuret tuulet.»

Entä sitten *puhuminen muista ihmisistä?* Varovaisuutta, nuoret, siinäkin! *Panettelu ja juoruilu*, joka on varsinkin naisseurassa niin tavallista, on vastenmielisimpiä inhimillisiä paheita, samoin kuin uskotun salaisuuden kertominen. Totta on, mitä eräs keskiaikainen pyhimys sanoi: »Vältä puhumasta kenestäkään poissaolevasta, sillä vaikka aloitetaankin hyvällä, niin lopetetaan usein pahalla.» Ja jos toinen aloittaa puhua toisista ihmisistä, niin on vähitellen koetettava siirtää puhe muihin asioihin. Ja vaitiolokin on tässä hyvä ase; usein onkin niin, ettei ihmisille lainkaan ole tarvis huomauttaa, milloin he tekevät väärin, kun on vain vaiti, niin alkaa heidän omatuntonsa kyllä puhua. Muudan mies kertoi toverilleen kaupungissa sattuneen perhehävistysjutun. »Sinä et siis olekaan tuttu siinä perheessä, kuten luulin.» »Olen tietysti, kuinka niin?» Toinen ei vastannut eikä toinenkaan enää katsonut tarpeelliseksi enempää kysyä. Asioista, jotka jollakin tavoin saattaisivat jonkun seurapiiriin kuuluvan epämieluisaan asemaan, herättäisivät ikäviä muistoja, jne., on vaiettava. »Hirttäytyneen talossa ei puhuta köydestä», sanoo sananlasku karkeasti mutta oikein.

En ole myöskään *udeltava keskustelutoverilta hänen yksityisasioitaan*. On eri asia, jos hän niistä omasta aloitteestaan kertoo, mutta silloinkaan ei ole kysymyksillä ylytettävä häntä niistä laajemmin puhumaan. Moni loukkaantuu utelemisesta, ja itsellemmekin on eduksi, ettemme niin paljon tiedä toisten ihmisten asioista: emme silloin joudu kiusaukseen niitä maailmallekaan levittämään. Jos teiltä joku kärkkyy asioitanne, niin teette parhaiten kuittaamalla asian jollakin lyhyellä sanalla: »Eipähän mitään erikoista», tms., ja siirtymällä muihin

kysymyksiin. Tuollaisen utelemisen takana on useimpien juoruhalu, eikä ketään haluttane panna mainettaan juorun piinapenkille.

Muiden *imartelu ja liehakoiminen* on alhaisen luonteen merkki. Imartelemalla osoittaa ihminen oikeastaan väheksyvänsä toisen järkeä, edellyttäähän hän silloin, ettei toinen ymmärrä imartelijan liioittelevan hänen hyveitään ja ansioitaan.

Itserakkautemme johtaa meitä alituisen *neuvomaan* muita. Neuvoistamme ei kuitenkaan useinkaan ole mitään hyötyä, ihmiset kun kuitenkin seuraavat omia halujaan, nekin, jotka meiltä vartavasten neuvoja pyytävät. »Neuvokaa minua, mutta älkää neuvoko minua luopumaan ai-keistani», sanoi leskirouva kirkkoherralle kysyessään neuvoa, tulisiko hänen uudelleen mennä naimisiin. Joku viisas mies on sanonut, että maailmassa olisivat asiat paljon paremmin, jos kukin siinäkin suhteessa olisi itsekäs, että ajattelisi vain omia asioitaan huolehtimatta niin paljon muista.

Seurassa ei myöskään olisi puhuttava *sairauksista*, paitsi tietysti aivan lyhyesti vastaten kysyttäessä omaa tai läheistemme terveydentilaa. Niinpä japanilaiset käyttöohjeet neuvovat aina vastaamaan voivansa hyvin, vaikka olisikin sairas, ja vain lääkäriille puhumaan kivuistaan. Ikävä todellakin on kuulla ainaista ruikutusta vedosta ja sen aiheuttamasta reumatismista, jota kohta joka toinen ihminen uskoo sairastavansa. Ja monen ihmisen saa alituinen taudeista ja sairaista puhuminen kuvittelevaan, että hänelläkin on tuo tai tämä tauti, ja saa hänet sitten juoksemaan yhden lääkärin luota toisen luo etsimään parannusta pelkälle luulosairaudelleen. On siksi parasta, että sairauksista seurassa ja kotioiloissakin puhutaan mahdollisimman vähän.

Uskonto on niin korkea ja suuri asia, ettei sitä ole suuremmassa seurassa koskaan otettava reposteltavaksi; toveri- ja tuttavapiirissä voi siitä keskustella. Uskonnolliset vakaumukset kypsyvät hiljaisuudessa, ja hiljaisen hartauden on vallittava uskonnosta keskusteltaessa, mutta seurapiirissä ei tuommoista hartautta synny.

Politiikka on nykyjään hyvin suosittu puheenaihe. Jokainen, joka juuri ja juuri tavaamalla saa selkoa sanomalehdistä, uskoo voivansa antaa erehtymättömiä lausuntoja niin hyvin oman maan kuin muun maailman tärkeistä kysymyksistä. Seurapiirissä ei keskustelu noista asioista kuitenkaan ole oikein paikallaan, koska nüstä helposti aiheutuu kiistoja. Kaksi naapurusta, vanhoja ukkoja, jotka kauan olivat olleet ystävyksiä, joutuivat maailmansodan aikana aivan ilmi riitaan, kun he, ties millä perusteilla, kannattivat siinä eri puolueita, toinen Venäjää, toinen Saksaa. Ukot myrtyivät niin toisilleen, etteivät edes »hyvää päivää» sanoneet. Poliitikasta puhuttaessa on oltava hyvin varovainen lausunnoissaan.

Jos teistä joku tulee tiedemieheksi, niin painakoon jo edeltäkäsän mieleensä, että *tieteellisistä asioista* ei yleisessä seurassa puhuta. Ne menevät yli useimpien näköpiiriin. Nykyjään kuulee usein nuorten ja oppimattomienkin rohkeasti lausuvan ajatuksiaan kaikenlaisista asioista maan ja taivaan välillä, väittäen nojautuvansa tieteen ilmituomiin seikkoihin. Sana tiede lieneekin useimmiten niiden suussa, jotka vähimmin sitä tuntevat. Jos *tieteellisistä asioista* keskustelee, silloin ainakin tulee muistaa, millä varovaisuudella tiedemiehet itse puhuvat jo oikeiksi todistetuistakin mielipiteistään, jotka kuitenkin joku uusi todistus saattaa kumota. Ihmisen, joka itse ei ole tieteilijä, on siis kaksinverroin varovaisesti *tieteellisiä totuuksia* käsiteltävä.

— Suo siellä, vetelä täällä! Jäljelle jää kai vanhan kansan tavoin puhua ilmoista, tokaisi Ville, ensi kerran puhjeten puhumaan koko seurustelukysymystä pohdittaessa.

— Niistä kyllä sopiikin puhua, vaikk'ei yksinomaan; ne sopivat parhaiten puheen aluksi. Tosin ilmaisee henkistä köyhyyttä, jos aina täytyy turvautua säähän keskustelua jatkaessaan. Mutta jää vielä paljon muitakin aiheita. *Päivän tapahtumat esimerkiksi.* Sattuuhan kaikenlaista, josta puhuminen ei ole juoruilua eikä myös johda poliittisiin kiistoihin. Seurustelun alussa voi juuri puhua tuollaisista asioista sitten vähitellen kääntääkseen keskustelun arvokkaampiin henkisen elämän virtauksiin. *Kirjallisuus*, siinä ehtymätön puheenlähde. Seurapiirissä voi ottaa puheeksi paikkakunnan yleiset henkiset riennot, miten niitä edistettäisiin, miten saataisiin hyvän kirjallisuuden lukeminen yleisemmäksi, miten kotiopintotyötä edistettäisiin tai opintopiiri perustettaisiin sinne, missä sellaista ei vielä ole, miten iltamiin saataisiin hyviä ohjelmanumeroita — tältä alalta löytää keskustelunaiheita miten paljon tahansa. Ja lomassa puhutaan *kotiaskareista*, käsitöistä ja kankaankudonnasta, karjanhoidosta ja maataloustöistä, kunhan vain varotaan pitämästä mitään pitkiä esitelmiä. *Urheilu* on poikain kesken suosittu puheenaiehe, ja kernaasti siitä tytötkin puhuvat. *Matkat ulkopitäjiin*, näköalapaikoille, laulu- tai muille juhlille ovat myös hyödyllistä puhuttavaa. *Tulevaisuudensuunnitelmat*, niistähän nuorilla pitäisi olla aivan loppumattomasti keskustelemista, samoin eri ammattialojen merkityksestä ja niihin vaadittavista kyvyistä ym.

Yleisenä ohjeena voi pitää, että aina on pyrittävä puhumaan asioista, jotka herättävät *seurapiirin tai yksityisen seuratoverin mielenkiintoa*. Maamiesten keskuudessa

puhutaan maanviljelyksestä, hevosista, jms., kauppiaiden kanssa kaupasta, perheenäidin kanssa talousasioista ja hänen lapsistaan — ja etenkin kunnollisista eikä kelvottomista lapsista —, opettajan kanssa kouluoloista, jne.

Ja aina tulee muistaa: »Mikä sopii Jupiterille, ei sovi härälle.» *Puheenaihe* on valittava *seurapiirin tai puhe-toverin sivistysasteen mukaan*. Nurinkurista olisi alkaa puhua taiteesta juurevien maanukkojen parissa.

Mutta tähän asti ovat jääneet tykkänään koskettelematta ne keskustelunaiheet, jotka voivat tehdä ihmisestä rakastetuimman tai myös vihatuimman henkilön seurapiirissä: hauskat jutut, vitsit, huumori. *Pitkiä kertomuksia* ei ole kerrottava, sillä niihin helposti ikävystytään. Yleensäkin on seurassa puhuttava vähän kerrallaan ja sitä useammin. Huumorin suhteen on oltava hyvin varovainen: minkäänlaiset kaksimielisyydet eivät koskaan saa tulla kysymykseen, eikä toisten puutteellisuuksien ja hullunkuristen ominaisuuksien ivaaminen ansaitse huumorin nimeä. »Pila on hyvä, mutta rakkaus paras kaikista», sanoi eräs suuri leikinlaskija. Oikea huumori, joka kaikki sovittavaan vaippaansa kätkee elämän pienet kommellukset ja naurettavuudet, tuo iloa seuraan, mutta todella sivistynyt ihminen ei koskaan tavoittele mitään ilveilijän mainetta. On myöskin ihmisiä, jotka, tyhmästi kyllä, eivät ymmärrä mitään leikkiä; persoonallisia ominaisuuksia koskettelevia vitsejä olisi sentähden hyvin varoen käytettävä. Missä huumori ja tahdikkuus lyövät kättä toisilleen, siinä on hyvä seuraihminen.

Pilan suhteen on aina muistettava, että mikään tuskin on ikävämpää kuin *vanhojen, iänikuisten juttujen kuuleminen*. Parhaatkin sukkeluudet kuluvat. Viisainta on myös olla kertomatta jotakin juttua, jos sen joskus ennen jo on kertonut joillekin seuran jäsenille.

Alussa mainitsin tärkeimmän keskustelusäännön, lopussa saakoon myös sijansa erikoisesti mieleen painettava seikka. Suuremmassa seurassa *ei* ole osoitettava erikoista *huomiota jollekulle* tai muutamille seuran jäsenille. Toiset tuntevat itsensä loukatuiksi, ja jos on kysymyksessä poikain ja tyttöjen välinen suhde, syntyy myös helposti juoruja. On pyrittävä mikäli mahdollista siihen, että koko seurapiiri tai ainakin suuret ryhmät kerrallaan ottavat osaa samaan keskusteluun.

Keskustelutaitoa ei opita päivässä eikä parissa. Luontaisilla lahjoilla on siinä suuri merkitys, mutta hyvän kirjallisuuden lukeminen, ahkera seurustelu ja harras halu todella olla hyödyksi ja huviksi lähimmäisilleen kehittävät kuitenkin lahjattomastakin seuraihmissen, jonka puhetta kernaasti kuunnellaan.

Narrit puhuvat paljon itsestään. Laske, montako kertaa esim. tunnin kuluessa olet lausunut »minä» sanan keskustellessasi seurapiirissä.

Pyri puhumaan asioista eikä henkilöistä. Siten vältät juoruamisen pahan tavan.

Ihmiset seurustelevat saadakseen itselleen huvia ja virkistystä. Uskonto ym. vakavat elämänkysymykset eivät siis kuulu tavallisen seurapiirin keskusteluaiheisiin.

Puhuminen politiikasta on monessa seurapiirissä kuin kipinän heittämistä ruutitynnynriin. Karta siis sitä!

Harkitse kotona vapaahetkinäsi sopivia puheenaiheita. Silloin et seurassa joudu tuppisuuksi.

Puhu siitä, minkä luulet herättävän puhetoverisi mielenkiintoa.

Huumori ja juttujen kertomisen taito on hyvä avu, jos sitä o i k e i n käytetään.

Pöytätapoja.

Käyttäytyminen ruokapöydässä ilmaisee varmimmin ihmisen sivistysasteen. Ns. hienossa maailmassa onkin sääntöjä siitä, miten syödessä tulee ja ei tule menetellä, miltei lukematon joukko, joiden pelkkä muistissa säilyttäminen monelle jo olisi mahdotonta, ja vain lapsuudesta asti niihin tottumalla osaavat noihin seurapiireihin kuuluvat henkilöt niitä kaikkia noudattaa. Me otamme nyt vain puheeksi välttämättömimmät pöytätavat.

Käyttäytyäkseen oikein ruokapöydässä tulee omata runsaasti itsehallintakykyä ja niin jo pöytään käydessäkin. Tulee odottaa, kunnes vanhemmat henkilöt, kotona vanhemmat ja vieraisilla isäntäväki, ovat istuutuneet, ja vasta sitten istuutua. Ruokarukous on muiden tavoin luettava joko ennen tai jälkeen istuutumisen, tai, jos muilla ei tuota tapaa ole, itsekseen. Ei sovi uteliaana katsella, mitä ruokia pöydällä on; se on herkkusuun tunnus. »Augusthan söi kaikki ruoat jo silmillään, ennenkuin edes ehti pöytään istua», sanoi isäni minulle, kun pienokaisena ruokarukousta luettaessa silmäni harhailivat ruoka-astiasta toiseen.

Pöydässä on istuttava kunnollisesti, ryhdikkäästi. Kyynärpäitä ei millään ehdolla saa pöytään nojata. Jalvoja ei sovi pöydän alla niin ojennella, että joutuisi vierustovereita tai vastapäätä istuvia potkimaan. Anteeksi-pyyntö tosin auttaa selviytymään sellaisesta, mutta saat-
taa sittenkin joskus syntyä käsitys, että asianomainen on pyrkinyt harjoittamaan »jalkakurttiisia», mikä epäily ei suinkaan ole harmiton.

Mutta nyt muutamia neuvoja tuleville emännille pöydän kattamisesta. Puhtaus on puoli ruokaa. Pöytäliinan

ja ruoka-astioiden on siis oltava puhtaita. Pöytää kaunistavat suuresti maljakossa olevat tuoreet kukat, joita keksällä varsinkin on helppo hankkia, milloin taloon sattuu tulemaan vieraita, ja ihastuksella kotoinen väkikin niitä katselisi. Kunkin aterioitsijan edessä on lautanen syöntivälineineen ja laseineen, syvät lautaset ovat pinossa emännän paikan vieressä, emäntä kun jakaa liemiruoat. Arvokkaammille vieraille varataan paikat lähinnä emäntää tai isäntää.

Kun sitten on lautasliina, missä sellaista käytetään, pantu polville — ei kaulaan —, niin alkaa ateriointi. Ruokapöydässä mittää *huomaavaisuus* kauneimmat voitonsa. Tomppeli ajattelee vain, mitä saisi suuhunsa, sivistynyt ihminen muistaa pöydässä olevan muitakin, tekee heille palveluksia ja pyrkii tekemään ateriahetken heille miellyttäväksi. Hän ojentaa pöytätoverille leipäkorin, kun huomaa tämän olevan ilman leipää, tarjoaa maitoa, jonkin ruokalajin, jne. Milloin itse tarvitsee jotakin, johon ei kurottamatta tai ylösnousematta ylety, on sitä pyydetävä.

— Saanko leipäkorin, isä? — Kiitos! — Monta maitolasia on jo kaadettu puhtaalle pöytäliinalle ruokaa kaukaa kuroittellessa. Ja rumalta näyttää tuollainen ylös alas keikkuminen.

Koskaan ei ole mitään *valikoitava*, vaan on otettava se, mikä ensiksi tulee käteen tai haarukan piikkeihin. »Samassa pellossa ne kaikki ovat kasvaneet», oli isälläni tapana sanoa, kun me lapset valikoimme perunoita. — Voita ja juustoa on aina otettava sitä varten erikoisesti aiotuilla veitsillä, missä sellaisia käytetään, eikä omalla veitsellä. Lautasta ei tule mättää täyteen ruokaa, silmät eivät saa olla vatsaa vaativammat. Saattaa muuten helposti käydä kuten sydänmailla, kaukana ihmisten ilmoilta

kasvaneille lapsille kinkeripidoissa: he ottavat niin runsaasti alussa tarjottuja ruokia, että kun perässä seuraa parempaa, he eivät enää jaksakaan syödä. Ja sivistynyt ihminen ei milloinkaan ole ahmatti.

Entä veitsen ja haarukan käyttö! Ettei ole mitään niin pahaa, josta ei olisi jotakin hyvääkin, näkyy tässäkin, sillä vasenkätisyys on nyt melkein pä eduksi. Haarukka pidetään vasemmassa kädessä ja *sillä syödään*, veitsellä vain leikataan, eikä sitä *koskaan panna suuhun*. Jotkut ovat kai liian laiskoja leikatakseen, ottavatpa vain lihapalan haarukan nenään ja puraisevat siitä. Miks'ei sitten yhtä hyvin tartuta sormilla lihapalaan? Ja päinvastaisesta virheestä, tavasta leikata kaikki liha, perunat, ym. yhdellä kertaa palasiksi, tapasi isäni aina sanoa: »Syöhän nyt ensin sekin pala, jonka leikkasit, niin jaksat paremmin leikata edelleen. Kyllä lihapala odottaa.»

Sitkeää lihaa leikattaessa on meneteltävä hyvin varovaisesti, ettei veitsi ilkeästi kirahtaen luiskahda, jolloin lautasen sisällyksestä saattaa helposti roiskahtaa jotakin pöytäliinalle, pöytänaapurin tai omille vaatteille. Ei kuulu hyviin pöytätapoihin haarukalla sekoittaa lihaa, perunoita, vihanneksia ja kastiketta pöperöksi. »Mitäs virkaa hampailla sitten on, jos lautasella jo ruoan puuroksi jauhatte», sanoi isäni, joka leikinlaskulla koetti opettaa meille hyviä tapoja. Lääkäri saattaa kuitenkin määrätä jonkun sairaan noin tekemään, ja kotioiloissa, milloin vieraita ei ole saapuvilla, voi tätä sääntöä katsoa läpi sormien, mikäli silti noudatetaan kaikkea siisteyttä. Jos jää kastiketta, milloin ruokaa ei ole muserrettu pöperöksi, ei lautasta saa puhdistaa veitsellä, lusikalla tai leipäpalalla, vaan täytyy se, mitä lihan, vihannesten ja perunain mukana ei ole saanut syödyksi, jättää lautaselle. Kun nyt kuitenkin ei säästäväisyys- eikä siisteyssyistäkään ole

soveliasta jättää oikeaa kastikemerta lainehtimaan lautaselleen, on kastiketta otettava vain sen verran, että se syödessä kuluu loppuun.

»Joko äiti pelkää veitsien liiaksi kuluvan, kun on taas kalaa keittänyt.» Isä ei oikein pitänyt kalasta, siksi hän näin sanoi. Kalaa syödessä ei näet lainkaan käytetä veistä, vaan pidetään haarukka oikeassa kädessä ja tarpeen tullen autetaan vasemmassa kädessä olevalla leipäpalalla. »Helppohan noista ruodoista on laskea, montako kalaa olet syönyt, kun kaikki ruodot ovat niin kauniisti rivissä lautasen syrjällä kuin sotamiehet.» Nuorempaa veljeäni siten opastettiin kokoamaan ruodot kaikki yhteen kohtaan lautaselle.

Lusikkaan ei tartuta *koko nyrkillä*, vaan samalla tavoin kuin kynään kirjoittaessa. »Kun ottaa vähän puuroa tai lientä lusikkaan, niin jaksaa sen viedä suuhun tarvitsematta koko kouralla siihen tarttua. Ja vaikka teillä nälkäkin on, niin älkää toki lusikkaa nielkö!» Tuolla tavoin leikkiä laskemalla opetti isä meitä, kun otimme lusikkaan liiaksi puuroa ja sitten työnsimme lusikan niin kauas suuhun, että kärki poskea pullisti. Liika pitkälle sitä ei ole työnnettävä, mutta ei myöskään ole hörpittävä lientä huulet pitkinä sen kärjestä. »Meidän sopii kyllä nähdä mutta ei kuulla syövän.» *Hörppiminen ja maiskuttaminen* ovat ruokapöydässä mitä vastenmielisimpiä tapoja. Monet hörppivät lientä, kun se on liian kuumaa; se jäähtyy kuitenkin parhaiten lusikalla liikuttamalla; puhaltaminen ei ole soveliasta. Hörppimisestä ja maiskuttamisesta johtuu mieleeni tapaus kouluajoiltani. Viisi koulupoikaa oli täysihoidossa vanhan leskirouvan luona. Eräällä heistä oli paha tapa hörppiä syödessään velliä ja juodessaan kahvia. Toiset häntä siitä pilkkasivat ja vakavastikin moittivat, mutta kun se ei auttanut, niin eräänä päivänä,

kun syötiin kaljavelliä, kuului sellainen hörppiminen ja maiskutus, että ruokaemäntä tuli keittiöstä ruokasalin ovelle katsomaan. Ja tuo naula veti. Toveri oppi syömään ihmisiksi. Ilkeä tapa tosin opettaa toista, enkä neuvoisi teitä siten kohtelmaan tovereitanne.

Vieraisilla ollessa voidaan tarjota *tuntemattomia ruokalajeja*, mieli tekisi olla niitä tykkänään ottamatta, mutta toiselta puolen tulisi opetella syömään valikoimatta kaikkia ruokalajeja. Pienestä pitäen on kotona jo totuteltava syömään vaikkapa vähän vastenmieliseltäkin tuntuvia ruokia. Ja pian niistä oppii pitämäänkin. Isäntäväki saattaisi loukkaantua, jos kieltäytyy jotakin ruokalajia ottamasta mainitsematta mitään hyväksyttävää syytä. Parasta on silloin ottaa vain hyvin vähän. Muuten saattaa helposti käydä kuten pojalle, joka pani täysinäisen lusikan piparjuurisosetta suuhunsa. »Minä kuolen, sanokaa terveiset isälle ja äidille», huudahti hän hädisään. Ken ei ole liian ahne, säästyy tuollaisilta ja monilta muilta ikävyyksiltä. *Ahmiminen on aina sivistymättömyyden merkki*; varsinkaan ei ole jälkiruokia ja muita herkkuja otettava runsaasti. »Maistan tätäkin taas», sanoi eräs torpanukko kinkeripidoissa ottaessaan jo ties monennenko kerran pannukakkua.

Jos nyt sattuisi niin, ettei tiedä, miten jotakin ruokalajia syödään, on pyrittävä ottamaan oppia muista, mikäli se on mahdollista. Muuten ei ole sopivaa tarkastella toisen syöntiä ja ikäänkuin silmillään niellä palaa, minkä hän panee suuhunsa.

Jo vanhalla ajalla huomautettiin tapoja käsittelevissä kirjoissa, ettei ruokapöydässä yksinomaan ole huolehdittava siitä, että ruumis saa ravintoa, vaan on aterialla kiinnitettävä myös huomiota *keskusteluun*. Mielialan tulee ruokapöydässä olla iloinen, kaikki surut ja huolet unoh-

detaan pöytään istuttaessa. Pöytäkeskustelu ei saa olla liian syvämielteistä; päivän tapahtumat, hauskat jutut ja huumori sopivat parhaiten. Mutta ei ole puhuttava mitään, mikä voisi turmella muiden ruokahalun, eikä myöskään ruoasta. Ruoka suussa ei milloinkaan saa puhua; jos jotakin esim. kysytään, on vastattava vasta, kun suu on tyhjä. Siksi suuta ei saa tupata ruokaa täyteen, koska toinen silloin joutuu kovin kauan odottamaan vastausta. Muuten saattaa käydä kuten erään talon pojalle. Perhe söi kamarissa ja isä kysyi pojalta: »Olitko lunta luomassa?» Poika oli niin täydessä työssä saadakseen suusaan edes vähän avarammat tilat, ettei lainkaan huomannut, kuinka isä jo ehti toisilta kysyä: »Kuka oli äsken pikkutyttöjä kiusaamassa, kun ne niin huusivat?» »Kyllä minä olin», tuli nyt vasta pojan vastaus sopimattomaan paikkaan.

Liaksi ei ole innostuttava keskustelemaan, sillä silloin unohtuu helposti huomaavaisuuden osoittaminen, ja hajamielisyydessään saattaa myös helposti aiheuttaa *vahinkoja*. Jos nyt sattuisi jokin vahinko — ja sattuuhan niitä varovallekin —, jos kastiketta, maitoa tai lientä läikähttäisi pöytäliinalle tai vierustoverin puvulle, ei siitä tule hätääntyä — siten asia herättää vain enemmän kiusallista huomiota — vaan on pyydetävä lyhyesti anteeksi. Ei kuitenkaan niin lyhyesti, että sanoo vain: »Ohoh!» Tuollainen tilanne on aina ikävä, joten on syytä olla mahdollisimman varovainen. — Paitsi itse suoranaisesti jotakin kaatamalla tai tiputtamalla, voi ruokapöydässä välillisesti aiheuttaa häiriötä kyynärpäillään vierustoveria häiritsemällä, jos ei pidä jalkojaan alallaan, jms. — Syötyä ei lusikkaa, yhtä vähän kuin veistä ja haarukkaakaan, saa laskea pöydälle vaan lautaselle. »Sormillako sinä olet syönyt, kun veitsi, haarukka ja lusikka vielä ovat pöy-

dällä kuten syömään ruvetessakin», sanoi isäni meidän noin tehdessämme. Pöydälle pantuina ne likaavat liinan.

Pöydästä nousee ensiksi isäntäväki ja vasta sitten vieraat ja nuoremmat henkilöt. Jos jostakin syystä olisi pakko poistua ennen aterian päättymistä, on pyydettyävä anteeksi poistumistaan. Vieraat *kiittävät* aterialta joko yksinkertaisesti *kumartamalla* tai oikein kädenannolla, jolloin emäntää aina kiitetään ensiksi.

Kahvin, teen ym. virvoitusjuomien nauttimisesta vielä sananen. Niitä juodaan aina kupista tai lasista, ei milloinkaan lautaselta. Sokuria otetaan sokuripihdeillä tai, missä sellaisia ei ole, sokuriastiaan sitä varten pannulla lusikalla tai käsin, ei siis omalla kostealla, ehkä suussa pidetyllä lusikalla. Kermaa ei ole kaadettava niin runsaasti, että juomaa valuu lautaselle. Tätä on kyllä hieman vaikea noudattaa siellä, missä ties mistä syystä — ehkä merkiksi talon rikkaudesta — kaadetaan kahvia kuppi täyteen ja ehkä vielä lautanen puolilleen. Tuollainen yltäkylläisyys ei ole hyvien tapojen mukaista.

Kahvileipää ei kasteta kahviin vaan syödään paljaaltaan ja kahvia juodaan — mutta ei hörpitä — päälle. Kuvia korppuja voi kyllä kastaa kahviin. Teelusikka on sokurin sekoittamista varten, eikä tarkoitus lainkaan ole, että sillä hörpittäisiin kahvia, kuten monet tekevät. Juodessa ei lusikkaa koskaan pidetä kupissa. Sehän on jo kovin hankalaakin. Kun sokuri on sekoitettu, on lusikka pantava lautaselle. Kahvileipiä, jos niitä on useita eri laatuja, ei ole otettava kuin paria, kolmea lajia. Väliin tarjotaan kahvin kanssa leivoksia, niitä varten on silloin tavallisesti oma lautanen lusikkoineen, jolla leivos syödään.

Omenoita ja muita samanlaisia hedelmiä tarjottaessa käytetään myös hedelmälautasta ja -veistä. Hedelmä kuoritaan ja leikataan viipaleiksi, jotka syödään; kuoret,

siemenkوتا ja siemenet pannaan lautaselle. »Ei siemenistä vatsassa omenapuuta kasva, panka siemenet tuohon lautaselle, voitte sitten panna ne ruukkuun kasvamaan», sanoi isä meille, kun söimme omenat siemenkotineen päivineen.

Pöytätavat ovat siksi tärkeit, ja siksi paljon tuottaa haittaa ja ikävyyksiä ihmiselle olla niitä tuntematta ja noudattamatta, että niitä on jo *varhain opittava ja aina pyrittävä noudattamaan*. Siivottomuus syömisessä ja juomisessa, ahmiminen, hörppiminen, maiskuttaminen, röyhtäileminen ym. tuollaiset pahat tavat ovat jotakin eläimellistä, joka sivistyneeseen ihmiseen tekee vastenmielisen vaikutuksen. Olette seurassa tai yksinänne: ihmisarvonne vaatii teitä syödessänne ja juodessanne noudattamaan sekä kohtuullisuutta että siisteyttä. Luonnollisesti saattaa kotiolloissa jättää joitakin tapoja huomioonottamatta, kuten jo mainitsin ruoan pöperöksi musertamisesta puhuessani, mutta yleensä on kotona tapoihin perehdyttävä, muuten käy syöminen vieraiden parissa kömpelösti.

Muista, että pöydässä on syömässä muitakin kuin sinä yksin. Palvele heitä tarpeen mukaan.

Opettele vasemmassa kädessä olevalla haarukalla viemään ruokapala suuhun. Opit sen kyllä pian, kun vain tahdot.

Hörppimällä ja maiskuttamalla ruokapöydässä pilaat muiden ruokahalun.

Ruokapöydässä ei vain syödä vaan myös keskustellaan. Mutta molempia ei voi eikä sovi tehdä yht'aikaa.

Älä ota kaikkia kahvileipälajeja, mitä tarjottimella on. Silloin tulee emännälle se mieli, että olisi pitänyt olla ainakin yksi laji lisää.

*Sano itsellesi: käyttäydyn tänään ruokapöydässä niin-
kuin käyttäytyisin suurissa juhlissa. Tee niin joka päivä,
niin olet koko ikäsi ollut kuin pidoissa.*

Käyttäytyminen ulkona liikkeessa.

— Oletteko hiljakkoin tavannut Tuomas Tyhmästä maantiellä? Minä näin toissapäivänä. Etäämpää en oikein ollut selvillä, mitä sieltä vastaani tuli, kun kuulin viheltelyä, laulun rallatusta ja näin toisinaan savupilven pöllähtelevän. Kiire ei Tyhmäsellä nyt näyttänyt olevan: notkahtelevin polvin hän siinä laahusti vastaani askeleen silloin, toisen tällöin, ruumis aina hieman keikahtaen sen jalan puolelle, jolla hän askeleen astui. Hän oli oppinut polttamaan paperossia pitämättä siitä kiinni, ja siksi olivatkin *kädet* nyt vanhassa, rakkaaksi käyneessä kodissaan, *housuntaskuissa*. Niin, kiire ei Tyhmäsellä ollut, mutta kotoa lähtiessä hänellä varmaankin oli ollut huikea hoppu, kun muutamat *liivinnapitkin* olivat jääneet *auki* — takki nyt tietysti oli vedetty taskussa olevien käsien taakse, ja *hattu* oli nähtävästi ollut kokonaan unohtua, koska se vieläkin oli aivan *takaraivolla* ikäänkuin asemaansa ja tehtävänsä jossakin määrin sopeutumattomana. Mutta kas, jo tuli toinen käsi taskusta ja tarttui paperossiin, ja Tyhmänen roiskahutti aimo syljen ojan vierustalle. En kadehtinut sen kukkasen kohtaloa, joka tuollaisen kasteen sai. Lähelle tultuani väistyin varmuuden vuoksi toiselle puolelle tietä jo ennenkuin se olisi ollut välttämätöntä, sillä päättelin väistämisen joka tapauksessa kuitenkin tulevan minun osakseni. Kohdalla tervehdin nostamalla hattuani ja sanomalla hyvän päivän, sillä

olimmehan me Tyhmäsen kanssa tutut. Tervehtiä aikoi Tyhmäsenkin, mutta monenlaiset puuhut tarvittiin ennen kunnollista tervehtimistä: kädet olisi tullut vetää pois taskuista ja paperossi pois hampaista sekä sitten tavoitella hattua takaraivolta. Ja niin ehdinkin jo pitkälle ohi, ennenkuin Tyhmäsen oli edes valmistelujen puolivälissäkään, ja kun en kääntynyt katsomaan taakseni — silloin olisin varmaan kohdannut Tyhmäsen katseen, sillä tunsin hänen *tapansa aina katsoa vastaantulijan jälkeen* — niin jäi minulta Tyhmäsen tervehdys saamatta. Kuulin sitten Tyhmäsen alkavan vihellellä, paperossi kun oli jo palanut loppuun. Että Tyhmäsen viskasi *hehkuvan paperossinpätkän tiepuoleen* vähääkään ajattelematta, vaikka se olisi pudonnut rutikuivaan kanervikkoon, siitä olen aivan varma, muuten hän ei olisi ollut se mies, mikä hän oli.

Tapasin sitten toisen kerran Tyhmäsen erään tuttavansa ja kahden naisen seurassa. He kulkivat parittain, Tyhmäsen naisineen tien toista, toveri toista reunaa. Tyhmäsen suuren puhtaudenrakkauden syyksi täytynee lukea se, että hän kulki tien reunaa ja *antoi naisensa* valloisesti *hypellä kärrynuoman kahden puolen*, missä oli lokaista ja suuria kuoppia. Sääli minun kävi neitosta, kun Tyhmäsen vielä *pöllähytti* sakeita *savupilviäkin hänen silmilleen*, tehden siten hänen näkönsäkin epäselväksi. Tyhmäsen oli reunassa hyvä kävellä ja siksi hän astelikin aimo askelin, niin että neitosella oli täysi työ pysyäksään tasalla. Mistään *saman jalan astumisesta* ei tietysti ollut kysymystäkään. Yhtä tuossa näyssä vielä kaipasin: odotin Tyhmäsen sylkäisevän neitosen puolelle ja mahdollisesti hänen hameelleen, mutta Tyhmäsen kasteli tapansa mukaan ojanvierustan kukkia. Mitenkähän olisi mahtanut käydä, jos neitonen olisi käynyt ojanviereisellä puolella?

Tyhmäsen toveri kävi tien toisella puolella. pulmautteli hänkin savupilviä, mutta *antoi* toki *neitosen kävellä tien viertä*. En tuntenut tuota toveria, mutta epäilemättä hän oli Tyhmäsen serkku: ulkomuoto, käytös ja tavat puhuivat kaikki siihen suuntaan.

Odotin — tai ehkä paremmin — olisin toivonut Tyhmäsen vastaantullessani siirtyvän naisineen maantien toiselle puolelle kulkemaan toverinsa jäljessä, jolloin hänen naisensakin olisi saanut kulkea tienviertä. Se oli kuitenkin turha toivo, ja niin täytyi minun astella heitä vastaan keskellä tietä, ja silloin oli syyssateiden aika. Tervehdin ja — ihme kyllä — Tyhmänen ehti vastata, vieläpä hän teki *hatullaan* niin *komean heilahduksen*, että sain nähdä, millainen vuorikin hatussa oli. Ehkä johtui tuo suurenmoinen kohteliaisuus siitä, että hänellä nyt oli neitonen vierellään. Hänen toverinsa oli varmaankin likinäköinen ja vähäkuuloinen, sillä hän ei nostanut minulle hattuaan, vaikka katselikin minua aivan suoraan kasvoihin. Sekin mahdollisuus saattaa kuitenkin olla olemassa, ettei hän tietänyt, että *muidenkin seurassa olijoiden tulee tervehtiä, jos vastaantulija tervehtii jotakuta*. Siinä tapauksessa oli hänen tapansa katsoa vastaantulevaa silmiin hieman liian utelias, melkein pä tungettelevakin, sitä enemmän, kun hän katsomisestaan huolimatta ei tervehtinyt.

— Minulle oli kerran myös käydä hullusti Tyhmäsen takia, ehätti Ville väliin, kun eno hetkeksi pysähtyi. Ajoin polkupyörällä alas ahdetta samaa tienviertä kuin Tyhmänen käveli. Vaikka kuinka *soitin kelloani, ei hän väistänyt*, ja niin täytyi minun ajaa yli kärrynuoman keskelle ja olin vähällä kaatua.

— Mutta minä, sanoi Aino, näin kerran Tyhmäsen ajavan polkupyörällä vanhan eukon nurin. Tyhmänen *ajoi* lainkaan *varoittamatta* aivan eukon sivuitse, tämä peläs-

tyi, hypähti syrjään ja tietysti juuri Tyhmäsen pyörään, ja niin kaatuivat he molemmat. Minun ymmärtääkseni olisi Tyhmäsen, joka nopeasti jälleen oli jaloillaan, nuori kun oli, tullut auttaa eukkoakin ylös, vieläpä pyytää anteeksikin, sillä Tyhmäsen syyhän tuo yhteentörmäys ainakin minun mielestäni oli. Mutta niinkö Tyhmänen teki? Kaikkeaa vielä! Ilma tärähteli vain niistä lukuisista »rrr»-istä, joita Tyhmäsen suusta pääsi, kun hän taas istui pyörän selkään ja ajoi tiehensä eukosta piittaamatta.

— Entä sitten, kun Tyhmänen kyyditsi Kirkonkylän opettajatarta asemalle. Enohan oli silloin minun kanssani ja näki sen myös, sanoi Kalle. Kerropa siitä, eno, sinä osaat paremmin kertoa!

— Hullunkuristahan se kulku oli. Hevonen taisi olla hieman laiska, ja Tyhmänen *muiski ja nyki suitsista* alin-omaa. Piiskaa ei hänelle, viisaasti kyllä, oltu annettu mukaan, mutta sitä ahkerammin hän käytteli ohjanperiä. Ja kun hän oikein niillä huitoi, niin sai niistä ohjanperistä syytön jos syyllinenkin, opettajatar aivan kuin hevonenkin. Varmaankin olisi opettajatar kernaammin kävellytkin, mutta mihinkäs pääsi? Oli vielä lisäksi kelirikon aika, eikä Tyhmänen tietysti katsonut velvollisuudekseen yrittää *välttää kuoppia*, ja siksi saivatkin he vuoron perään ja väliin yht'aikaa semmoisia töytäyksiä, että olivat lentää pois rattailta. Onneksi oli ratteisissa likasuojuukset, mutta me vastaantulijat katsoimme viisaimmaksi hypätä ojan yli siksi aikaa, kun Tyhmänen ajoi ohi.

— Niin, ja muistatko sinä, eno, kuinka Tyhmänen sitten *osoitti meitä sormellaan* ja puhui jotakin opettajattarelle tietysti juuri meistä.

— Muistan kyllä. Paljon olemme Tyhmäsessä löytäneet huonoja puolia, mutta ei ole lainkaan ihme, että hänellä niitä on, kun hän jo pojasta alkaen on saanut mene-

tellä, miten itse on halunnut. Tunsin hänet jo silloin, kun hän kävi koulua. Sitä elämää, mitä se poikajoukko vietti koulumatkoillaan! Kaikkien silmät pälyivät vain ympäristössä jotakin *pahanteon tilaisuutta*. Kissoja, koiria ja lintuja kiviteltiin ja luonnollisesti myös puhelinpylväiden porsliininuppeja. Parasta oli aikaihmissenkin välttää sitä joukkoa, ja hävyttömiä huomautuksia sieltä saivat osakseen varsinkin jollakin tavoin omituiset ihmiset. Ja kun muita ei ollut pilkattavana tai kiusattavana, niin kiusattiin pienempiä ja heikompia tovereita. Ei ole ihme, että Tyhmänen siinä joukossa kehittyi sellaiseksi kuin nyt on.

Eräs muisto minulla vielä on Tyhmäsestä, ja sen nyt lopuksi kerron teille. Olin Kirkkojärvellä soutelemassa sunnuntai-iltapäivänä ja näin Tyhmäsen muutamine tovereineen saarella, jonne he olivat saapuneet viettämään vapaa-aikaansa luonnon helmassa. Seurassa oli sekä miehiä että naisia, ja kuului saaresta aikamoinen hälinä. Kuulemistani sanoista päättäen pelasivat miehet korttia; naiset näkyivät silloin puuhailevan keittohommissa. Luonnollisesti en mennyt niin lähelle, että olisin huomannut joitakin yksityisseikkoja heidän elämästään siellä. Mutta seuraavana päivänä mennessäni onkimaan saaren rantaan oli siellä vielä jäljellä hyviä todisteita siitä, miten seura oli elänyt. Tallatulla nurmella oli huiskin haiskin *sanomalehden palasia, munankuoria, lihankamaroita* ja muita ruoantähteitä, puoliksi palaneita kekäleitä, ym. *Männyn- ja kuusenoksia oli paljon katkaistu*: nähtävästi oli niitä viety kotiin matkamuistoina. Sama kohtalo oli kai tullut *kukkien osaksi*, koska niitä näkyi siellä täällä maassa *irti-reväistyinä ja lakastuneina*.

— Mutta onko sitten väärin poimia kukkia ja taittaa havuja kukkamaljakkoa varten? kysyi Aino.

— Ei suinkaan, mutta *turhan tähden* ei kukkia ja puun-

oksia ole revittävä. Onhan rumaa heitellä kukkia lakastumaan. Kauneimmathan kukat ovat siellä, minne ne luonnostaan kuuluvat, nurmikolla. Ja puita taas saatamme helposti vahingoittaa raastamalla varomattomasti oksia niistä. Ihmisen on luomakunnan herrana *suhtauduttava luontoon rakkaudella*. — Mies aikoi orpolasta ottaa itselleen tytön kasvatiksi. Tytöt olivat juuri puutarhassa. Katsellessaan siellä tyttöjen puuhia huomasi mies erään tytön hellävaroen uudelleen istuttavan kukan, jonka hän oli tullut kiskaisseeksi ylös rikkaruohoja kitkiessään. Tämän hän otti kasvatikseen eikä hän valinnassaan tainnutkaan erehtyä.

— No, sanokaapas nyt, ymmärrättekö, miksi olen teille Tyhmästä puhunut?

— Siksi varmaankin, *ettemme käyttäytyisi ulkona liikkuessamme Tyhmäsen tavoin*, sanoi Kalle.

— Aivan nün. Tyhmäsiä näkee aivan liian paljon maanteillämme ja kaupunkiemmekin kaduilla, että toivoisin, ettette te enää lisäisi niiden lukua.

Älä kulje kädet taskussa! Älä myöskään hosu niillä kuin olisivat ne tuulimylllyn siivet. Opettele oikeata, ryhdikästä kävelemistä jossakin yksinäisellä metsätiellä hyvän toverin seurassa käydessäsi.

On ihmisiä, jotka tarvitsisivat silmät selkäpuolelleenkin. Oletko sinä niitä: katsothko taaksesi vastaantullutta henkilöä?

Anna seurassasi olevan naisen tai arvokkaamman henkilön kulkea sinä, missä käveleminen on mukavinta.

Noudata sääntöä vastaantulevien väistämisestä: väistä aina oikealle.

Muista ulkona luonnon helmassa ollessasi, että ihmisen kutsumus on jalostaa luontoa eikä rumentaa sitä.

Käytös matkoilla.

— Eläköön, nyt olen aivan vapaa, kukaan ei tunne minut, ja siksi voin käyttäytyä, miten itse parhaaksi katson! Näin tuumivat varmaankin monet lähtiessään matkalle varsinkin vieraammille seuduille. He *tunkeutuvat* sisään vaunuun tuoppien muita saadakseen vain hyvän paikan, yön aikana heittäytyvät he penkille nukkumaan, vaikka kaikilla ei edes ole kunnollista istumapaikkaa, *jät-täen* sanalla sanoen kaiken *säädylisyyden taaksensa*. Tällaista käyttäytymistä näkee usein rautateillämme. Aivan toisin on laita esim. monin paikoin Amerikassa. Siellä pitävät miehet kunnia-asianaan laskea ensin sisään naiset, lapset ja vanhukset, ja kaikki käy hyvässä järjestyksessä.

Riippuen erilaisesta luonteesta esiintyvät taas muutammat ihmiset matkalla *erikoisemmin komeasti* ja loisteliaasti; he käyttelivät rahoja, kuin olisivat suuriakin pohattoja, ja pyrkivät kaikessa näyttämään tärkeämmiltä ja suuremmilta kuin todella ovat. On melkein pä vieläkin rarrimaisempaa käyttäytyä tuolla tavoin kuin tykkänään uskoa vapautuneensa kaikista hyvän tavan vaatimuksista tullessaan vieraille seuduille.

Nuo, jotka matkoilla käyttäytyvät sopimattomasti, eivät ota huomioon sitä, että me *muualla* aina ikäänkuin *edustamme kotiseutuamme*, joten meidän tulisi kaksin verroin kiinnittää huomiota käytökseemme. Jos savolainen käyttäytyy Hämeessä sopimattomasti, niin saavat hämäläiset sen käsityksen, että sopimaton käytös kuuluu savolaisen luonteenomaisuuksiin.

Sitäpaitsi osoittautuu yhä silloin tällöin todeksi vanha väite maailman pienuudesta, sillä odottamatta saattaa vieraillakin seuduilla tavata henkilöitä, jotka tuntevat

meidät tai jotka ovat tuttuja niille, joista me mahdollisesti puhumme pahaa, jne. Kerronpa tässä tapauksen, jonka todistajaksi matkustaessani sattumalta jouduin.

Eräs seura keskusteli äänekkäästi äskettäin lähikaupungissa esitetystä teatterikappaleesta, jossa pääosaa oli esittänyt eräs vierailija. Seura lausui hyvin ankaria arvosteluja näyttelijättärestä, eräs nainen varsinkin piti häntä aivan kykenemättömänä.

Nähdessään vieressään olevan herran hymyilevän kysyi hän tältä kipakasti: »Enkö mielestäni ehkä ole oikeassa?»

— Ettekö tahtois, vastasi puhuteltu, lausua arvosteluanne rouva N:lle itselleen: hän istuu vastapäätä Teitä.

Nainen alkoi hämillään pyytää anteeksi arvosteluaan, selittäen lukeneensa »Päivättärestä» tuon moittivan arvostelun: itse hän ei muka ollut teatterissa ollutkaan. Sitten hän alkoi soimata »Päivättären» arvostelijaa ymmärtämättömyydestä, puolueellisuudesta ja ties mistä.

— Kehoittaisin teitä lausumaan tuon kaiken arvostelijalle itselleen, huomautti näyttelijätär hetken kuunneltuaan, hän on tuo teidän vieressänne istuva herra.

— Arvaatte, että nainen tuli hyvin hämilleen. Tuolaista voi sattua, jos matkalla liian avomielisesti lausuu mielipiteitään ja muutenkin helpottaa kaikki huonoja taipumuksiaan hillitsevät ohjaket. On *sopimatonta* jonkun seurapiirin *keskustella* niin *änekkäästi* varsinkin arkaluontoisista yleisistä tai jonkun henkilön kunniaa koskevista asioista, että muidenkin matkustajain huomio siihen kiintyy. Matkustettaessa vieraiden ihmisten seurassa ei yleensä ole keskusteltava niin äänekkäästi, että asiaankuulumattomatkin puheen kuulevat. Eikä toiselta-puolen seuran ulkopuolella olevan tule hörstellä korviaan kuullakseen eikä *sekaantua* seuran *puheeseen*, ellei ole

pakottavia syitä astua puolustamaan jonkun loukatun kunniaa.

— Eikö sitten matkalla sovi *aloittaa keskustelua vieraan henkilön kanssa?* Yksin matkustaen saattaa aika silloin tulla hyvin pitkäksi. Kalle tätä tiedusteli.

— Eihän tuo aivan sopimatonta liene eräillä rajoituksilla. Ensiksikin on silloin puheltava vain *aivan tavallisista*, etupäässä matkan kanssa yhteydessä olevista *asioista*, kuten näköaloista, entisistä matkoista, ym. sellaisesta. Ja on heti oivallettava lakata keskustelusta, jos huomaa seuratoverin olevan siihen haluttoman. Kiusallisia ovat ihmiset, jotka utelevat matkatovereiltaan kaikenlaista, vieläpä näiden yksityisasiakin. Samoin tuntuu verrattain sopimattomalta, jos mieshenkilö matkalla pyrkii vieraan naisen tuttavuuteen ja päinvastoin. Nämä poikkeukset huomioonottaen saattanee matkalla kyllä ryhtyä keskustelemaan tuntemattomien matkatoverien kanssa ja voipa erikoisissa olosuhteissa esittäytyäkin. Me suomalaiset olemme tässä suhteessa yleensä tunnetut verrattain kylmäkiskoisiksi ja jäykiksi verrattuina moiniin ulkomaalaisiin, joten ei haitanne, vaikka luonteemme siinä suhteessa hieman muuttuisikin.

Tuo meidän jäykkyytemme ilmenee matkoilla monilla muillakin tavoilla. Kerran istui vastapäätäni täpötäydessä vaunussa eräs topakka eukko matkalaukkunsa rinnalla. Hän näytti olevan sitä lajia, jolla pitää olla joku holhottavana, ja kun ukko-parka ei matkustanut mukana, niin piti ottaa viereen edes matkalaukku. Vai pelkäsikö hän ehkä, että se hyllyltä varastettaisiin! Vaunussa oli jo seisomassakin muutamia ihmisiä, ja jotkut kehoittivat eukkoa nostamaan matkalaukun hyllylle tai panemaan penkin alle, mutta tuloksetta. Vasta konduktööri sai puoliväkisin eukon luopumaan laukkunsa välittömästi

seurasta. Emmehän nyt kaikki ole noin töykeitä, mutta *ei* meidän *avuliaisuuttamme* yleensäkään voi kehua. Melkein poikkeuksetta olen huomannut, että naiset tai vanhat ihmiset saavat retustaa raskaat matkalaukut hyllylle vieressä istuvan nuorukaisen tai miehen sormenpäälläkään auttamatta. Ja harvoinpa saanee nähdä niin suurta uhrautuvaisuutta, että joku täydessä vaunussa luovuttaisi paikkansa seisomaan joutuneelle vanhukselle tai naiselle. *Liiallisuuteen ei avuliaisuudessakaan ole mentävä.* Sellaisena voi pitää esim. sitä, jos joku vaunussa viittiloi junaan astuville, että »tulkaa tähän vaunuun, täällä on kyllä tilaa». Tällaiset liian avuliaat ihmiset ovat aina valmiit neuvomaan ja auttamaan, tullen väliin suorastaan tungetteleviksi siinä suhteessa. Oikeaan tahdikkuuteen kuuluu sopivan keskitien löytäminen kaikissa kysymyksissä.

Ankarasti tuomittava on sitä, ettei välitetä *vaunussa olevista käytöshuomautuksista*. Usein näkee tupakoitavan vaunuissa, joissa tupakanpoltto on kielletty. Ja jos siitä huomauttaa, saa tavallisesti röyhkeän vastauksen. Nuo tuollaiset luvatta tupakoitsijat syljeskelevät sitten vielä rohkeasti lattialle, varomatta niinkään suuresti, vaikka syljestä roiskahtaisi muiden vaatteillekin. Korttia näkee myös usein pelattavan, ja monen henkikin löyhkää heidän palatessaan ulkoa tai mukavuuslaitoksesta. Mitä tulee viimeksimainitun laitoksen käyttämiseen matkoilla, on se aina poistuessa jätettävä siihen kuntoon, missä toivoo sen olevan sinne mennessään.

Siistinä on vaunukin pidettävä. Paperien, sanomalehtien, munankuorien, hedelmänjätteiden, ym. viskaaminen lattialle on sivistymätöntä. On kyllä toiselta puolen totta, ettei meidän rautatievaunuissamme ole mitään, mihin papereita ja muita jätteitä voisi heittää, sillä sylkiastiaan

nyt ei paljon mahdu, eikä sitä siihen tarkoitukseen ole käytettäväkään. Kunnes tässä suhteessa tapahtuu parannus, on kai parasta koota jätteet paperiin ja heittää ne ulos. Eikä niitä niin paljon kerrykään, jollei matkusta vain syödäkseen, kuten monet näyttävät tekevän. Kerrankin näin vaunussa erään vanhan pariskunnan, joka matkusti vain muutaman asemavälin, mutta koko ajan pisteli poskiinsa voileipiä. Heille sen nyt saattoi antaa anteeksikin, he näyttivät muuten niin herttaisilta palvellessaan siinä toinen toisiaan, eivätkä he myöskään heitelleet mitään lattialle. Matkalla *sopii* kyllä *syödä* voileipiä, hedelmiä, jms., mutta *täydellistä ruokapöytää* ei junanpenkille sovi kattaa eikä *syödä mutustella koko matkaa jo senkin* vuoksi, että junassa saattaa olla joku nälkäinen raukkakin, jota piinaa toisten yllällisen syömisen katseleminen.

— Mutta sellaisellehan voinee tarjota osaa eväistään. huomautti Aino. Vai hyväksyykö eno sellaisen metetelyn?

— Miksipä ei, jos todella huomaa toisen olevan nälkäisen. Sitä saattaa kyllä olla useinkin vaikea huomata, sillä hienotunteinen ihminen ainakaan ei ahnaasti katsele jokaista suupalaa, jonka toinen panee suuhunsa, vaikka sitten olisikin miten nälkäinen tahansa. Ja moni saattaa loukkaantuakin ruoan tarjoamisesta, peläten juuri toisen luulevan, että hän kadehtii tämän syömistä. Hedelmiä tai voileipää voinee kuitenkin toiselle tarjota, jos sen huomaa soveliaaksi. Sellaisesta hyväntekeväisyydenosoituksesta ei kukaan juuri pahastune.

Mutta eräs asia, jossa helposti saattaa joutua risti-riitaan muiden matkustajien kanssa. Tarkoitan *ikkunan avaamista*. Vaunun ilmahan tulee tavallisesti pian huonoksi, kun on paljon matkustajia, joten on aivan luonnol-

lista, että ikkuna avataan. Vaunun vastakkaisilta sivuilta niitä ei kuitenkaan tulisi avata, koska silloin tulee vetoa, ja sitähan niin useat pelkäävät eikä tietysti aina ilman syytä. Avatun *ikkunan ääressä istuja* saa ainakin kärsiä vedosta, siksi *tulisikin antaa hänen avata ikkuna* tai ainakin olisi häneltä lupaa pyydettyä.

Monet käyttäytyvät *sopimattomasti junahenkilökuntaa* ja muita matkustavan yleisön palvelijoita kohtaan. He riitelevät konduktöörin kanssa, kiusaavat heitä tarpeettomilla kyselyillään, purkavat heille suuttumuksensa vaurujen huonoudesta, asemamiehille matkatavarain rahdin kalleudesta, jne. Alemmat virkamiehet eivät kuitenkaan sellaiselle mitään mahda, eikä heitä siksi tule niistä moit tiakaan. Ettei näihin moitteisiin useimmissa tapauksissa olekaan mitään syytä, sen osoittaa se, että milloin nämä alemmat virkailijat kehoittavat valittajia kääntymään ylempien, määräävien virkamiesten puoleen, silloin ei valittajilla olekaan rohkeutta pysyä väitteissään. Miksi siis tuollaista löyhää ja vain toisten mieltä pahoittavaa puhetta? Virkamiehistön on raskasta palvella sellaista yleisöä. Toiselta puolen kohtelevat kyllä *jotkut virkamiehetkin röyhkeästi yleisöä*, ikäänkuin tahtoen sanoa: »Me tässä määräämme!» Ja silloin on kyllä siivo huomautus vääryyttä kärsineen puolelta paikallaan.

Meissä jokaisessa lienee itserakkauden vikaa. Olemme hyvin onnellisia saadessamme nimemme johonkin tekeleeseen, ja monelle on merkinnyt elämän korkeinta saavutusta saada nimensä sanomalehtiin. Tuo itserakkaus varmaan selittää senkin, miten kaikkialla näköalapaikoilla, asemilla ja junissakin *penkit ja seinät ovat täynnä nimikirjaimia* ja sellaista viisautta, jolle paperi varmaan olisikin ollut liian kaunista ja puhdasta. Niin itsestään selvää on tuollaisen tavan sopimattomuus, että kuitta-

sen vain lyhyesti saksalaisella sananparrella: »Narrien nimiä ovat seinät täynnä.»

Matkojen kehittävä ja sivistävä merkitys on katsottava hyvin suureksi. Ulkomailla pidetään pitempää ulkomaanmatkaa hyvään kasvatukseen ehdottomasti kuuluvana. Matkalla näkee ihmisen uusia puolia elämästä, erilaisia tapoja, ihmistyyppejä, laitoksia. Henkinen näköpiiri siten laajenee, ja ihminen oppii arvostelemaan kotoisia olojaan, omaa itseään ja heimolaisiaan paljon suuremmalla puolueettomuudella ja selvänäköisyydellä. Sivistyneitä tapojakin oppii matkoilla, jos vain tahtoo niitä omaksua, sillä silloin näkee kyllä enemmän sopivia esikuvia kuin mitä useimpien kotoisessa seurapiirissä on.

Matkalla edustat kotiseutuasi. Käyttäydy niin, ettet tuota kotiseudullesi häpeää.

Matkalla on paras keskustella siitä, mitä matkaan kuuluu: näköaloista, matkoista, ym.

Noudata matkustavalle yleisölle tarkoitettuja rautatievaunun tai laivahytin seinillä olevia käyttöohjeita.

Älä koko aikaa syö matkustaessasi.

Ole kohtelias liikennelaitoksen virkailijoille.

Älä piirrä nimikirjaimiasi tai kirjoita mitään seinille, penkkeihin, jne.

Käyttäytyminen kirkossa.

Olette varmaankin jo tulleet tuntemaan sen juhlallisen vakavan mielialan, mikä ihmisen valtaa hänen kirkkomatkalla kuullessaan kellojen soiton ja lähestyessään kirkkoa. Mikäli tuollaista hartautta tunnemme, sikäli olemme oikeita kirkonkävijöitä. Emme saa tuoda kirkkoon arkisia ajatuksiamme, jokapäiväistä mielialaamme,

vaan olkoon sielumme kääntynyt iäisyyskysymyksiin. Tätä mielialaa on pukummekin ilmaistava: *kirkkoon ei sovi tulla arkisissa tamineissa, mutta ei liioin ylen upeassa, räikeävärisessä tai muuten huomiota herättävässä puvussa*. Ihmiset ovat uteliaita, ja sitä, jonka vaatetuksessa on jotakin epätavallista, *käännyttään katsomaan*, syntyy liikehtimistä, supatusta, ja ihmisten mieli kiinnittyy tällaiseen syrjäseikkaan. On kuitenkin paljon ihmisiä, jotka kirkossa käyvätkin etupäässä saadakseen *näyttää itseään*; penkinkorvaan he istuutuvat koreasti pyntättyinä ja vilkaisevat aina silloin tällöin syrjäsilmillä, huomaako kirkkoväki heidät vai ei. Useata syrjäseudun ihmistä taas vetää sinne *halu saada nähdä* ihmisiä ja heidän pukujaan, ja he käyttäytyvät myös sen mukaan katsellen taakseen ja sivuilleen, siten häiriten muita. Uskonnon arvo vaatii kuitenkin meiltä toisenlaista mielialaa: hartauden tulee ilmetä puvustamme ja käytöksestämme, ja esiintymisessämme on meidän vältettävä kaikkea, mikä voisi johtaa muiden ajatukset harhateille ja häiritä heidän hartauttaan. Jo tästäkin syystä on pyrittävä myös *saapumaan kirkkoon ajoissa*, ennen jumalanpalveluksen alkamista, etteivät uteliaat taaskin saisi aiheutta kääntyä taakseen katsomaan. Myöhästymiseen tekevät itsensä syypäiksi usein juuri ne, jotka asuvat lähinnä kirkkoa. Jos milloin, niin ainakin kirkkoon tullessa, on oltava täsmällinen.

Kirkon ovella ottavat miehet hatun päästään. Mahdollisimman vähän melua herättäen etsitään sitten nopeasti istuinpaikka ja kumarrutaan rukoukseen. Sitten istutaan levollisesti, ympärilleen vilkuilematta, kunnes toimitus alkaa. Tarpeetonta ja sopimatonta on tähystellä, onko tuttaviam kirkossa, ja nyökytellä heille päätään tervehdykseksi: sen kaiken voi tehdä kirkonmenojen päätyttyäkin kirkon pihalla.

Kun sitten aletaan veisata virttä, niin lankeaa luonnostaan, että siihen ottavat osaa kaikki ne, jotka siihen kykenevät. Useissa kirkoissa kuuntelee seurakunta mykkänä lukkarin epätoivoisia ponnistuksia saada äänensä kuulumaan urkujen yli. Vanhat ihmiset ovat useinkin paljon hartaampia veisaajia kuin nuoret, mutta oppimattomina eivät he aina ole niin varmoja sävelestä, ja nuoret heille usein silloin nauravat ja tirskevat. Nuorten olisi kuitenkin osoitettava parempaa kykyään *laulamalla voimakkaasti ja oikein*, jolloin vanhatkin paremmin pysyisivät mukana. Tahtoisin myös huomauttaa nuoren ihmisen velvollisuudesta etsiä virsikirjasta virsi vanhukselle, joka ei enää näe numeroita taululta.

On tullut yleiseksi puheenaiheeksi, että maalaiskirkoissamme *saarnan aikana* niin yleisesti *torkutaan*. Eihän ole vaikea ymmärtää, että perheenäiti, jolla useinkin lauantaina on ollut erikoisen paljon tehtävää ja joka ehkä on saanut yölläkin valvoa lapsen tähden, väsyä pitkän saarnan aikana ja tietämättään alkaa torkkua. Mutta rumalta se joka tapauksessa näyttää ja häiriöitä se saa aikaan, nuoret varsinkin kun eivät malta olla torkkujaa katselematta ja hänen päänsä hullunkurisille nyökähtelyille tirskeumatta. Väsyneenä ja huonosti yönsä nukkuneena ei siksi tulisikaan mennä kirkkoon kenenkään, joka helposti torkahtaa. Monet saarnat panevat kylläkin kuulijan kovalle koetukselle pitkäväteisyydellään ja yksitoikkoisuudellaan, mutta sivistyneellä ihmisellä tulee aina olla siksi runsaasti itsehillintäkykyä, että hän puolisen tuntia voi tarkkaavaisesti kuunnella vähemmänkin taitavan puhujan esitystä.

Nuoret ihmiset saarnan aikana harvemmin torkkuvat, mutta heilläkin on usein omat, iälleen ominaiset pahat tapansa. He *eivät saata pysyä rauhallisina* paikoillaan.

Tytöt katselevat ja hypistelevät vaatteitaan, vilkuilevat ympärilleen uteliaina ja supattelevat toisilleen huomioita: sillä ja sillä on sellainen puku tai hattu, tuolla eräs eukko torkkuu, jne. Ja pojat tekevät toisilleen ja lähistöllään istuville kaikenlaisia kepposia, joille sitten yhdessä nauretaan. Häveliäisyyden ja kunnioituksen muita kohtaan, jotka ovat tulleet kirkkoon saamaan sielulleen ravintoa, pitäisi estää tuollaisesta häiritsevästä käyttäytymisestä, jos itse ei välittäisikään saarnasta ja jumalanpalveluksesta. Ja tähän sopisi mielestäni sananlasku: »Maassa maan tavalla tai maasta pois.» Kirkossa tulee käyttäytyä arvokkaalla tavalla tai on sitten oltava kokonaan kirkkoon tulematta.

Yleiseksi tavaksi on tullut myös, että kirkossa ollessa ja varsinkin saarnan aikana imeskellään *karamellejä tai yskätabletteja*, yms. En pidä tuota tapaa jumalanpalveluksen juhlalliseen sävyyn mitenkään sopivana. Jos kuitenkin ei usko muulla keinoin pysyvänsä hereillä saarnan aikana, niin parempi niinkin, kuin torkkumalla osoittaa välinpitämättömyyttään saarnasta ja saarnaajasta. Ja mikäli yskätabletit todella ehkäisevät häiritsevät ja kiusalliset yskänkohtaukset, niin on niiden käyttäminen sellaisessa tapauksessa aivan paikallaan.

On ihmisiä, jotka eivät malta viipyä kirkossa jumalanpalveluksen päättymiseen asti, vaan *lähtevät kesken pois*. usein jo kohta saarnan päätyttyä. Näin menettelemällä saavat he kuitenkin aikaan häiriötä: syntyy liikehtimistä penkissä heidän kulkiessaan toisten editse, ja monet kääntyvät taakseen katsomaan poistujia. Jos välttämättä täytyy lähteä kirkosta ennen kirkonmenojen päättymistä, niin on ainakin asetuttava istumaan lähelle ovea ja penkinkorvaan, jotta pääsisi pois niin huomaamatta kuin suinkin. Hyvä olisi, että kaikki olisivat loppuun asti. Pyhä-

päivinä ei kenelläkään pitäisi olla niin kovaa hoppua, ettei ehtisi viipyä niitä muutamia hetkiä, jotka jumalanpalveluksen loppuosa vie.

Rauhallisesti ja maltillisesti on kirkosta poistuttavakin. Nuorten levoton veri saa heidät sysimään muita ja pujottelemaan toisten lomitse ehtiäkseen ulos niin pian kuin suinkin. Itse asiassa ei siten juuri pikemmin pääse eteenpäin, ja kovin huonon todistuksen tuollainen tapa antaa nuorisosta, sillä osoittaahan se, ettei edes jumalanpalvelus ole noihin tungeksijoihin tehnyt mitään vaikutusta.

Kirkon pihallakin tulee vielä kirkon hallita mieli-alaamme. Remuava ja ylen vapaa käytös ei siellä ole paikallaan, ja onhan kirkon ympärillä tavallisesti hautumaa, jossa velvollisuus vainajien muistoa kohtaan kehoittaa meitä vakavaan käytökseen.

Kirkosta palatessa tuottaa jalkamiehille useinkin suurta kiusaa hevosien välttäminen etenkin talven aikana. Monin seuduin onkin tullut oikein tavaksi ajaa kilpaa kirkosta kotiin. On tuo tapa nyt paikallaan tai ei, joka tapauksessa *tulisi hevosella ajavien* ainakin kirkon läheisyydessä, jossa väkeä vielä on tiheämmässä, *ajaa hiljaa ja varovasti*. On sääliä nähdä monien vaivalloisesti liikkuvien vanhusten hädissään kompuroivan tienoheen nopeasti ravaavaa hevosta väistääkseen.

Kirkkoon menemme antaaksemme korkeamman elämän raikkaiden tuulien puhaltaa pois arkielämän tomut sielustamme. Maaseudulla on usein vieläkin sunnuntainen jumalanpalvelus ainoa henkistä virkistystä tarjoava tilaisuus arkisen työn lomassa. Olkoon siksi käyttäytymisemmekin sopusoinnussa hetken merkityksen kanssa.—*Vaatimattomuus, tyyneys ja hillitty esiintyminen* on kaikkialla kaunista, mutta etenkin Jumalan huoneessa. Kirkossakäynti olisi kokonaan pyhitettävä elämän kalleim-

pien arvojen kunnioitukselle; silloin se ei enää olisi pelkkä tapa, vaan muodostuisi ihmiselle todelliseksi siunauksen lähteeksi.

Muistui vielä mieleeni eräs asia, josta soveltuu puhua tässä yhteydessä. Tarkoitan *nuorison käyttäytymistä rippikoulua käydessään*. Kirkossa rippikoulua useimmiten pidetään, ja toivoisi oppilaiden siellä käyttäytyvän kirkon pyhyiden edellyttämällä tavalla. Usein kuitenkin *mekastetaan ja ilakoidaan* aivan kuin oltaisiin missä arkihuoneessa tahansa. Eikä aina riitä pelkästään se, ettei anneta tarpeeksi arvoa paikan pyhyydelle: usein suorastaan *pilkataan* kaikkein *pyhimpiä asioita* niin hyvin sisällä kirkossa kuin ulkona kirkon pihallakin ollessa. Tottumusko vai mikä lie siinä vaikuttamassa, mutta minä vain en saata olla kirkossa arkenakaan hattupäässä tai nauraa ja jutella yhtä vapaasti kuin muualla. Kirkko saa minut hiljaiseksi ja miettiväiseksi. Nuorisossa, joka juuri on astumassa elämään, pitäisi myöskin minun nähdäkseni olla vielä paljon jäljellä lapsen uskoa ja lapsen harrasta kunnioittavaa mieltä, joka kehoittaisi *hillittyyn käytökseen* kirkossa. Huonoa todistaa nuorisosta, jos se ei enää mitään kunnioita. Tuskinpa tulee sellaista nuorisoa ja sen tapoja jälkipolvikaan kunnioittamaan. Tehän ette vielä ole kaikki käyneet rippikoulua. Kun tulee teidän aikanne, niin koettakaa varovasti oikaista niitä tovereitanne, jotka ehkä käyttäytyvät sopimattomasti. Varmaankin elää heidänkin sisimmässään tietoisuus siitä, että nuoren polven on sopimatonta pilkata sitä, mitä edellinen polvi on pitänyt suurimmassa arvossa. Jos edes joku joukossa ottaa rippikouluajan niin vakavasti kuin se todella olisi otettava eikä ulvo susien mukana, niin vaikuttaa se muihin hillitsevästi. Pitäkää te kuniat tehtävänänne olla juuri noina hillitsijöinä, muidenkin herättäjinä huomaamaan, mikä

suuri merkitys on sillä askeleella, minkä nuori ihminen ottaa päästessään ensi kerran ripille. Eikä tätä siivon käytöksen vaatimusta ole muistettava ainoastaan silloin, kun istutaan kirkossa tai pappilan tuvassa, tulee muistaa myöskin ulkona ollessa ja vapaa-aikoina. Sillä ei mikään tee masentavampaa vaikutusta kuin kirkon ja pappilan seutuvilla räyhäävä ja ohikulkijoitakin häiritsevä rippikoulunuoriso, jolta kaikki ihmiset odottavat siivoa käytöstä.

Saavu ajoissa kirkkoon. Kuvastukoon puvustasi ja esiintymisestääsi se hartaus, mitä kirkossakäynti edellyttää.

Muhamettilaiset riisuvat kengät jaloistaan käydessään sisään moskeijaan. Jätä sinä ylpeys ja turhamaisuus kirkon oven ulkopuolelle.

Älä poistu ennen jumalanpalveluksen päättymistä.

Kiinnitä huomiosi enemmän siihen, mitä pappi puhuu, kuin miten hän puhuu.

Muista jalkamiehiä, jos itse olet kirkolla hevosella.

Käytös kokouksissa ja julkisissa huvitilaisuuksissa.

— Eikö tämän useampia vielä ole saapunut? kysyi Kankaan raittiusseuran puheenjohtaja jo toisen kerran tullessaan kokouspaikkaan käytyään välillä lähellä olevassa kodissaankin, kun määräaikana ei ollut ketään saapuvilla. Minkätähden sitten ollenkaan liitytään seuraan, kun ei edes käydä kokouksissa! Ja mitä hyötyä koko puuhasta on, kun ei edes täsmällisyyden hyvettä saa nuorisoon istutetuksi! Kokouksiin ei milloinkaan saavuta aikanaan. Suututtaa jo koko homma! No, aletaan sitten, eihän se kiukuttelemisesta parane!

Puheenjohtaja ja kirjuri istuutuivat pöydän taakse ja kokous alkoi. Kysymyksessä oli tavallista arvokkaamman ohjelman järjestäminen, sillä Suonperän raittiusseura oli tulossa Kankaaseen vierailulle. Toimikunnat ja ohjelman-suorittajat valittiin nopeasti, ja niihin joutuivat ymmärrettävästi etupäässä sellaiset, jotka niissä toimissa aina ennenkin olivat olleet. Kun kaikki asiat oli käsitelty, lausui puheenjohtaja:

— Ehdotan, että hetkisen pohtisimme kysymystä, miksi nämä *kokouksemme* ovat niin *yksitoikkoisia* ja miksi emme saa *oikeaa henkeä ja innostusta harrastuksiimme*. Kannatetaanko ehdotusta?

— Kannatetaan! kuului yhteinen vastaus.

— Puheenjohtaja!

— Opettaja Inkilä!

— Minun mielestäni, lausui opettaja, on siihen pääasiallisimpana syynä se, ettemme kokouksissa saa *kieltämme liikkeelle*. Onhan yleensäkin niin, että yhdistyksessämme vain muutamat jäsenet tekevät kaiken ja muut ovat vain joukon jatkona välttämättömiä nollia. Ei hän kukaan viitsi tulla sellaiseen kokoukseen, missä kaikki asiat, olkootpa miten tärkeitä tahansa, kuitataan vain siten, että joku kannattaa alustajan mielipidettä ja vastaväitteitä ei lainkaan ilmesty. Mutta kyllä sitten kokouksen päätyttyä moititaan, että tehtiin kelvoton päätös. Minun mielestäni pitäisi kokouksen osanottajien *rohkeasti lausua mielipiteensä*. Silloin olisivat kokoukset haus Kempia ja asiatkin tulisivat paremmin pohdituiksi.

— Puheenjohtaja!

— Herra Mäkinen!

— Entäpä ei ole mitään *uutta ja omaa lausuttavaa* asiasta! Silloin täytynee vain sanoa kannattavansa edellistä puhujaa. Olihan meillä tässä takavuosina raittius-

seurassa eräs jäsen, joka aina oli innokas lausumaan mielipiteensä, mutta puheen päätös oli useimmiten se, että puheenjohtaja kysyi: »Herra N. kannattaa siis edellistä puhujaa» ja herra N. myönsi niin tekevänsä. Eihän kannata tuollaiseen jaaritteluun aikaa tuhlata.

— Niin *lyhyesti ja asiallisesti* tulisi yleensä mielipiteensä lausua, siihen minäkin yhdyn, lausui puheenjohtaja.

— Eihän voi lausua mielipiteitään se, jolla ei niitä olekaan, huomautti opettaja Inkilä. Yleensä *eivät yhdistysten jäsenet syvenny* niihin asioihin, joita kokouksissa käsitellään, ja se olisi kuitenkin jokaisen yhdistykseen kuuluvan velvollisuus. On kyllä totta, että asiat monesti ovat ikäviä ja mitättömiä, eivätkä siksi voi herättää mielenkiintoa. Mutta useinkin ne muodostuisivat hausemmiksi, jos niitä vähän syvemmältä pengottaisiin.

— Eivät ne kaikki kokoukset sentään niin hiljaisiakaan ole, lausui puheenvuorollaan Vuorelan Eemeli, väliin luulisi sanojen melkein tulta iskevän, kun niin terävinä singahtavat toisiaan vasten. Ja useinkin on silloin kysymyksessä aivan mitätön asia. Tunnettehan kaikki esimerkin naapuripitäjästämmme, jonka nuorisoseura niin kauan kinasteli siitä, ostettaisiinko erään isännän tarjoma maapala talon tontiksi vai eikö, että isäntä jo ehti myödä tontin muille. Semmoisia härkäpäisiä väittelijöitä me suomalaiset myös väliin olemme, eikä sellaisiinkaan kokouksiin lopulta kukaan viitsi tulla.

— On täällä meilläkin usein ollut tuollaisia kiivaita kokouksia, lausui opettaja. Usein ei silloin enää malteta noudattaa säädettyä järjestystä, vaan *keskeytetään* toisen puhe *välihuudahduksilla*, vieläpä väliin alkamalla puhua, ennenkuin toinen on lopettanut.

— Minua on usein, lausui puheenjohtaja, suututtanut

se, ettei mitenkään tahdota *ottaa vastaan tarjottuja tehtäviä*, olivat ne sitten miten vähän vaativia tahansa. Joka kerran kuuluu johonkin yhdistykseen, hänen pitäisi myös toimia sen piirissä; siinähan suureksi osaksi yhdistyksen kasvattava merkitys piileekin. Kokouksissa ei siten usein tulekaan keskustelua asioista, vaan siitä, ketä henkilöitä mihinkin toimeen saataisiin.

— Kun nyt kerran otettiin tällainen asia puheeksi, niin tahtoisin minäkin purkaa hieman sydäntäni. Kun kaikki tai useammat henkilöt eivät ota osaa keskusteluun, niin täytyy jonkun toki lausua asiasta mielipiteensä, ja sitten aletaan helposti pitää sellaista *henkilöä, joka siten tavallista useammin puhuu kokouksissa*, kunnianhimoisena ja itserakkaana. »Kas nyt, jo hän taas pyysi puheenvuoroa!» kuiskaillaan silloin, ja se ei ole asianomaiselle hauskaa. Väärinhän onkin, että joku pyrkii yhdistyksessä ikäänkuin joksikin yksinmäärääjäksi, ja tuota epäluuloa välttääkseen *ei* kenenkään *tulisi usein puhua* kokouksissa. Mutta väliin tulee siihen suorastaan pakotetuksi. Näin puhui meijerin isännöitsijä.

— Minä luulen, sanoi neiti Pihlaja, että monet naiset pysyvät poissa kokouksista sentähden, etteivät *miehet* aina *käyttäydy* niissä kyllin siivosti. Jotkut puhuvat kovin karkeasti, kiroilevatkin, lattialle syljeskellään ja tupakkaakin poltetaan, jollei muulloin, niin ainakin väliaikoina. Ja väliin on sattunut, että muutamat ovat olleet juovuksissakin valistusjärjestöjen kokouksissa. Ainakin valistuspyrintöjä edustavien yhdistysten kokouksissa tulisi käyttäytymisen olla mallikelpoista.

Kun ilta jo oli myöhäinen, lopetti puheenjohtaja keskustelun tähän, luvaten kuitenkin seuraavassa perheiltamassa pitää laajemman esitelmän asiasta. Eipä liene haitaksi, vaikka tekin ottaisitte pohtiaksenne tuossa kokouk-

sessä lausuttuja mielipiteitä, sillä paljon olisi korjaamista käyttäytymisessämme kokouksissa.

*

Kun nyt puhuin teille Kankaan raittiusseuran kokouksesta, niin kerronpa myös, millaista seuran iltamassa oli. Kuten tiedätte, on Kankaan pitäjä väkirikas — siellähän on mm. suuria sahalaitoksia, ja tukinkaatoa ja -uittoakin varten kokoontuu pitäjään paljon väkeä muiltakin paikkakunnilta. Mutta sivistysriennoissa ei pitäjä, ehkä juuri runsaan irtolaisväestönsä takia, ole mitenkään ensimmäisiä maassamme.

Iltaman piti alkaa kello 7, ja lähdinkin sinne siksi kellomääräksi, vaikkakin hyvin tiesin, että siellä silloin tuskin vielä olisi muita kuin toimihenkilöitä. Yleensä kaikki ajattelevat: »Eihän sinne kuitenkaan ketään tule määrääaikana, miksi minäkään sinne menisin yksin kököttämään!» Eikä silloin luonnollisesti kukaan aikanaan saavukaan.

Koko iltaman alkuosan aikana *ihmisiä tuli ja meni*, niinkuin rautatieaseman odotussalissa junan saapuessa. Ehkä tulisi edistysseurojemmekin iltamissa järjestys paremmaksi, jos noudatettaisiin yhtä ankaraa säädöstä kuin kaupunkien teattereissakin, että *ovet suljettaisiin* heti, kun jotakin esitetään, ja avattaisiin vasta esityksen päätyttyä. Häiritsee sekä esiintyjää että niitä, jotka halusivat seurata hänen esitystään, tuo uusien iltamavieraiden ovestakäynti ja paikan hakeminen.

Esitelmän ajaksi *poistuivat monet eteiseen* tai ravintolahuoneeseen nauramaan ja juttelemaan. He olivat varmaankin niitä, joiden iltama alkaa silloin, kun muiden päättyy: pikkutunneilla. *Naurua ja tirskumista* kuului taaempaa salistakin, keskikohdalta kuiskailua ja puhet-

takin, mutta etupenkeillä istujat tyytyivät ilmaisemaan puuttuvaa mielenkiintoaan haukottelulla. Väki näytti siis olevan sitä siivompaa, mitä lähemmäksi puhujaa tultiin, ehkä kohteliaisuudesta. Mutta vähän oli niin kohteliaita, että olisivat häntä tarkkaavasti kuunnelleet! Hän oli kuitenkin verrattain oiva puhuja ja onnistuikin lopulta saamaan kuulijakunnan hiljaisemmaksi.

Häiritsevä käytös esitysten aikana on merkinä sivistymättömästä luonteesta. On toiselta puolen kyllä myös totta, että monet esitelmöitsijät panevat liian pitkällä esitelmillään kuulijoiden *kärsivällisyyden kovalle koetukselle*. Eivät kaikki nykyään enää ole samaa mieltä kuin se kirkolliskokouksen maallikkoedustaja, joka ehdotti saarnaa kirkossa tunnin kestäväksi. »Kun kerran pitkän taipaleen takaa tulee kirkkoon, niin pitää siellä sitten joutakin myös saada kuullakseen», perusteli hän kantaansa.

Pitäjän laulukkuoro ja torviseitsikko oli välillä esittänyt kappaleitaan eikä lainkaan hullummasti. Yleisö ei kuitenkaan näidenkään esitykseen suhtautunut tarpeellisella kunnioituksella. Musiikille kylmäkiskoiset henkilöt käyttivät nuo hetket *jutteluun, huutaen kilpaa torvien* kanssa saadakseen toverin kuulemaan äänensä. Mikä puheensorina salissa olisi mahtanut kuuluakaan, jos torvet yht'äkkiä olisivat keskeyttäneet soittonsa! Mutta joukossa oli niin hartaitakin kuulijoita, että innostuivat *hyräilemään, laulamaan, jopa viheltämäänsäkin mukana*. He olisivat kuitenkin paremmin voineet käyttää lahjojansa liittymällä esiintyjiin. Salissa oli myös varmaankin joitakin musiikintuntijoita ja arvostelijoita, jotka nähtävästi halusivat tietää, kävikö kaikki hyvässä tahdissa, koska jalallaan jyrkästi löivät tahtia varsinkin marsseja soitettaessa. Vai oliko se ehkä tarkoitettu ystävälliseksi avustukseksi johtajalle? *Soitto- ja lauluesityksille tulisi*

yleisön entistä enemmän *antaa arvoa*: kuuluuhan musiikin harrastus meidän kansallisiin erikoispiirteisiimme.

Seurasi sitten väliaika. *Ravintolahuone tuli* tupaten täyteen väkeä, sekä niitä, jotka sieltä jotakin etsivät suuhunsa, että niitä, jotka sinne menivät vain muuten, tai ehkäpä katsomaan toisten syömistä ja juomista. Tungoksen välttämiseksi olisi *vain niiden* mentävä ravintolaan, jotka sieltä aikovat jotakin *ostaa*. Tungos olikin hyvin suuri, etenkin ovela. Ihmettelen, mitenkö lihavat emännät lainkaan olivat päässeet sisään, sillä muutamia sellaisiakin siellä oli. Ja samanlainen *tungos oli ulko-ovella*. Sanotaan kyllä olevan vaatimatonta jäädä ovensuuhun, mutta eivät nämä ovensuussa seisijat näyttäneet kovinkaan vaatimattomilta. Töytäyksiä siinä sai sisään- tai ulospyrkijä, ja kiro sanat särähtelivät ilkeästi korvissa. Huomasivat tämän epäkohdan muutamat järkevimmat pitäjäläisetkin, koska eteisessä kuulin seuraavan keskustelun: »Kovin on heiniä lato täynnä, koska jo ulos ovestakin pullistuu!» sanoi toinen. »Mitä vielä, usko pois, eiköhän mahda olla tyhjää takana!» Ja salissa olikin tilaa miten paljon tahansa. Ovela oli vähällä syntyä tappelu, kun eräs mahtipontinen tukkipoika koetti, »saisiko tuon ruuhkan vielä aukaistuksi». Kerta kaikkiaan tahtoisin huomauttaa: *ovi on laitettu ulos- ja sisäänkäyntiä eikä seisoskelua varten*.

Väliaika päättyi. Näytelmäkappaleen piti alkaa, mutta valmistukset eivät vielä olleet lopussa. Yleisö, joka esitysten aikana aina oli niin mieltynyt keskinäiseen seurusteluun, ei nyt pitkää aikaa ollut tyytyväinen siihen, vaan alkoi kärsimättömänä *kopistella jalkojaan* ja läiskyttää käsiään kiirehtiäkseen näytelmän alkamista. Tällaisen välttämiseksi olisi sopivinta esittää soittoa, lukea kertomus tai runo, jne. odotusaikana.

Lopulta vedettiin esirippu syrjään. Ja kun kerran odotuksen jännitys oli lauennut, niin alkoi jo keskinäinen puhelukin taas seuraa miellyttää. *Kovasti* naurettiin sukkeluuksille ja kerrattiin niitä toinen toisilleen, *arvosteltiin näyttelijöitä, jne.* Vaikea oli saada mitään tolkkua kappaleesta, kun esiintyjätkin lisäksi olivat tunteuttomia.

Kappaleen päätyttyä lähdin pois, joten en tiedä mitään siitä, millaista siellä oli tanssin aikana ja kotiin lähdeittäessä. Mutta näkemättäkin tiedän sanoa, että tanssin aikana oven suussa oli suorastaan jättiläismäinen tyhjääntoimittajien ruuhka, niin että tanssijat saivat tyytyä vain puoleen saliin. Ihmettelen kovin, mitä nautintoa tuottaa muiden tanssin katseleminen, mutta monet tanssimattomat iltamissa viime hetkeen asti viipyvät.

Ja *poislähtiessä* olivat ihmiset tietysti eteisessä niin tiheään sulloutuneina kuin silakat tynnyrissä. Sivullisesta näyttää tuollainen rynnistely aivan siltä, kuin olisi siinä kysymyksessä *kamppailu elämästä ja kuolemasta*. Jos todellakin olisi niin kiire kotiin nukkumaan, kuin ensi näkemältä luulisi, niin ei sitä niin kovin voisi moittiakaan. Mutta usein *kuljeskellaan ulkona* vielä tuntikaupalla iltaman jälkeen, hoilataan ja huudetaan ja herätetään kaikki ihmiset sikeimmästä unestaan. Me suomalaiset emme näy osaavan vielä hillitä itseämme: toisinaan olemme *niin hitaita*, että pitäisi vähintään sytyttää tuli vaatteisiimme, että vähänkin reipastuisimme, ja toisinaan on meillä taas *niin kiire*, kuin pitäisi meidän päivässä ehtiä elää koko elämämme, toisinaan meiltä *ei saa sanaa suusta* pyytämälläkään, ja toisinaan *ei maailmaan tahdo mahtua kaikki se ääni*, mikä kurkustamme lähtee. Kaikki tämä kehittymättömyytemme näkyy niin selvästi käyttäytymisessämme iltamissa ja juhlissa.

Älä puhu kokouksessa puheenvuoroa pyytämättä.

Jonkun puhuessa tulee kokoussalissa olla hiljaista.

Lausu ajatuksesi lyhyesti ja asiallisesti.

Yhdistyksen jäsenyys velvoittaa myös toimimaan yhdistyksen tarkoituksien toteuttamiseksi.

Saavu määräaikana kokouksiin ja huvitilaisuuksiin.

Älä huvitilaisuudessa käyttäydy esiintyjiä ja muuta yleisöä häiritsevästi.

Ovi on läpikulkua eikä seisoskelemista varten.

Malta mielesi poislähtiessä. Älä lisää tungosta.

Isänmaallisiin juhliin ei sovi kevyt ohjelma. Niissä ei siis myös sovi ilakoiva ja remuava käytös.

Osoita kunnioitustasi Suomen lipulle. Älä salli kenenkään sitä häväistä tai pilkata.

Kirjeenvaihdosta.

— Vaikka jo onkin ohi se aika, jolloin oli tapana kirjoittaa: »Nyt otan pännän käteeni ja alan kirjoittaa, että olen voinut hyvin ja sitä samaa Herran lahjaa toivon sinullekin», niin emme silti vielä ole niinkään edistyneet kirjeen kokoonpanemisen taiteessa. Sanon »taiteessa» ja täydellä tarkoituksella, sillä todella mallikelpoinen kirje on oikea taideteos.

Jotta osaisimme kirjoittaa kunnollisen kirjeen, tulee meillä olla *selvänä mitä aiomme kirjoittaa*. Tottumattoman kirjoittajan on siksi parasta ensin laittaa jonkinlainen *jäsennys*, jossa on mainittu kaikki asiat siinä järjestyksessä, missä ne aiotaan esittää. Muuten tulee hän helposti kirjoittaneeksi *sekaisin kaikista tapahtumista* vähän tähän tapaan: »Meillä on pieniä kissanpoikia ja naapurin riihi paloi lauantaina. Ja niiden kanssa on niin hauskaa

leikkiä ja meille tulee nyt vieraitakin ensi pyhäksi», jne. Käyttämällä hyväkseen jäsennystä välttää senkin ikävyyden, että kirjeen jo lopetettuaan huomaakin unohtaneensa tärkeän asian, joka sitten täytyy kirjoittaa *jälkikirjoituksena*. (P.S. = Post scriptum.) Tuttavien kesken tuollainen jälkikirjoitus kyllä sopii, mutta vieraammille henkilöille kirjoitettaessa tulisi sitä välttää, koska vastaanottaja sen johdosta pääättelee kirjoittajan olevan huolimattoman ja välinpitämättömän siitä, minkälaisen vaikutuksen kirje tekee saajaan. Ja virallisen kylmiä asioita sisältävässä kirjeessä vaikuttaa jälkikirjoitus suorastaan naurettavalta.

Paitsi että on tärkeää, että kustakin asiasta puhutaan vain kerran ja silloin tyhjentävästi ja että kullekin asialle varataan oma kappaleensa, on ainakin tottumattoman kirjoittajan parasta käyttää *lyhyitä lauseita*. Eikä tuota tapaa ole kehittyneemmälläkään virheenä pidettävä. Mahdolliset väärinkäsitykset vältetään silloin helpoimmin. Saksalainen sananlasku sanoo täydellä syyllä: »Kirjoitamamme kirjeet ovat pahimmat vihollisemme.» Kirjeessä ovat sanamme lähtemättöminä ja niiden vaikutus usein paljon jyrkempi, kun äänensävy, kasvojen ilme, ym. puheessa vaikuttavat tekijät eivät ole niitä lieventämässä. Ja lyhyin, selvin lausein kirjoitettu kirje tekee hauskeimman vaikutuksen, mikäli tuossa lyhyyteen pyrkimisessä ei suorastaan mennä äärimmäisyyksiin. Taito osata esittää asiansa lyhyesti edellyttää verrattain suurta älykkyyttä. Muudan henkevä ranskalainen kirjoittikin ystävälleen: »Pyydän anteeksi, että tänään saat minulta näin pitkän kirjeen, mutta minulla ei ollut aikaa etsiä ajatuksilleni lyhyempää ilmaisumuotoa.» Ja muudan itävaltalainen runoilija kirjoitti äidille, jonka poika oli kaatunut taistelussa: »Surkuteltava äiti — kadehdittava äiti! Tei-

dän N.N.» Tämä nyt jo on liioittelua ja muistuttaa lähinnä sähkösanomaa.

Yksinkertaisuuteen on pyrittävä *kielenkäytössäkin*: on parasta välttää kuluneita lauseparsia, sellaisia kuin esim. alussa mainitsemani tapa aloittaa kirje. Lukemalla hyvää kirjallisuutta oppii parhaiten oikeaa kielenkäyttöä. *Murrettä* voi kirjoittaa *vain hyvin läheiselle ystävälle*, varsinkin jos hän on poissa kotiseudulta, jolloin kotiseudun murrekin kertoo hänelle rakkaita kotimuistoja.

Kirjeen *esitystapa* on luonnollisesti varsin *erilainen* aina sen mukaan, onko kyseessä asiakirje, kirje *esimiehelle, määräysvaltamme alaiselle* henkilölle tai läheiselle *tuttavalle*. Paljon riippuu myös *käsiteltävästä aiheesta*: erilainen on tietysti onnentoivotus kuin surusanoman kertova kirje. Monet kirjoittavat kaikenlaisista henkilökohteisista asioistaan tavallisessa asiakirjeessä, jossa tietysti olisi vain mainittava kaikkein välttämättömin. Ja päinvastaisiakin virheitä tehdään: usean lapsen kirje vanhemmalleen tai ystävän ystävälleen on vain pelkkää tapahtumien luettelemista, ja kirje tuntuu melkein yhtä kuivalta ja ikävältä kuin joku lakiasetus. Läheisillemme henkilöille kirjoitetun kirjeen tulee olla niin sanoakseni osa itsestämme, sen tulee viedä meidän koko olentomme aivan kuin ilmielävänä vastaanottajan eteen. Miellyttävän kirjeen kirjoittamiseen tarvitaan runsaasti mielikuvitusta, ja siksi-pä osaavatkin naiset usein kirjoittaa parempia kirjeitä kuin miehet.

Kirjeen otsikkona oleva tervehdys on kuin kirjeellinen kädenpuristus, ja senkin on oltava erilainen eri tapauksissa. Kun tavallisessa virkakirjeessä kirjoitetaan:

»K. Herra Kauppaneuvos Markkanen,

Oulu.»

niin ystävälle kirjoitetaan »Paras Veli!» tai »Hyvä Ystävänil» ja äidille »Rakas Äiti!». *Kirjeen otsikon* tulee virittää kirjeen saaja kirjeen edellyttämään tunnelmaan: hänen tulee siitä huomata joko olevansa tekemisissä liikeasiakkaan tai rakkaan ystävän kanssa. Muuten tahtoisin huomauttaa, että nykyjään pyritään *luopumaan kaikista* sellaisista *liioitteluista* kuin »Kaikkein korkeimmasti kunnioitettu, arvoisa Herra Tohtori!» jne. Eikä kirjeen lopusakaan käytetä pitkiä lauseparsia, vaan lopetetaan vain aivan lyhyesti esim.:

Kunnioittaen:

Arvo Roine.

Hämeenlinna, Puistokatu 5.»

tai jos kirjoitetaan ystävälle: »Toivo-veljesi» tai äidille »Poikasi Yrjö».

Oma *osoite on aina kirjoitettava*, paitsi niille henkilöille, joiden kanssa olemme erikoisen vilkkaassa kirjeenvaihdossa. Henkilö, jolle harvemmin kirjoitamme, on saattanut unohtaa osoitteemme, eikä siten voi vastata meille.

Kirjeessä sopii myöskin paremmin kuin puheessa käyttää pelkkää »Te»-sanaa, se kun siinä ei tee niin töksähtävää vaikutusta. Puhuttelusanat, on sitten kysymys »Te»- tai »Sinä»-sanasta, on aina kirjoitettava isolla alkukirjaimella.

Kaikki alkuhan on vaikeaa ja niin on kirjeenkin alkaminen. Omasta *itsesään ei pitäisi heti alussa kirjoittaa*, ainakaan ei tulisi aloittaa kirjettä tuolla rakkaalla »minä»-sanalla. Voihan aloittaa kiittämällä saadusta kirjeestä tai pyytämällä anteeksi vastauksensa viipymistä, sillä usein olisi tuollaiseen anteeksipyyntöön kylläkin aihetta. Parasta olisikin *vastata heti kirjeen saatuaan*, paitsi sellai-

siin kirjeisiin, jotka ehkä ovat saaneet meidät suuttumaan. Vielä anteeksiantamattomampaa kuin vastauksen viivytteleminen on tykkänään vastaamatta jättäminen. »Minulla ei ollut aikaa», on sitten tavallinen puolustus, mutta semmoisella ihmisellä ei silloin myös pitäisi olla aikaa omistaa joku ystävä. Aikaa kyllä on, jos vain on halua, ja halua taas tulee, kunhan reippaasti ryhtyy toimeen. Mutta vaikka kuinka oivallisesti ja hauskasti kirjoittaisimme ja kuinka täsmällisesti ja nopeasti vastaisimme saamiimme kirjeisiin, ei kirjeemme kuitenkaan tee hauskaa vaikutusta, jos paperi on huonoa, jos siinä on mustetahroja, rasvatäpliä tai ehkäpä jälkiä likaisista sormista. Niille, jotka eivät raski ostaa *hyvää paperia* ja kunnollista mustetta ja jotka ehkä jonkun lyhyemmän kirjeen kirjoittavat vain *arkin puoliskolle*, kuuluu tuo tuttu sananparsi: »Turha saituruus ja vähä varkaus eivät ole vielä ketään hyödyttäneet.» On käytettävä *valkoista paperia*; vain naisille ja etenkin lapsille soveltuu värillisen paperin käyttäminen läheisille ystäville kirjoitettaessa (ei siis milloinkaan minkäänlaisessa asiakirjeessä), eikä paperin väri saa olla räikeä: punainen, vihreä, sininen, jne., vaan hyvin hillitty. Monien henkilöiden ilmaisumahdollisuuksien puutteesta kärsineet taiteilijataipumukset purkautuvat kirjeen alussa olevien ruusujen, kukkien ja monenmoisten ihmeellisten kuvioiden muodossa esille. Ja ne, joilla ei ole tuollaisiakaan piirustuslahjoja, tahtovat kuitenkin tuottaa kirjeen saajalle jotakin taidenautintoa ja kiinnostavat kirjeen alkuun korean painokuvan. Vain lapset, jotka vielä eivät osaa kirjoittaa, voivat kirjeissään käyttää kuvia — aikuisilla sellainen vaikuttaa naurettavalta.

Jos kirjeeseen tulee tahroja, on se kirjoitettava uudelleen. Vastaanottaja saa muuten sen käsityksen, ettei kir-

joittaja häntä pidä erikoisemmin arvossa. Vähitellen oppii siistiksi, kun muutaman kerran pakottaa itsensä tuollaiseen uudelleenkirjoittamiseen. Siisteydelle pannaan kaikkialla suuri paino, niinpä 200:sta erääseen toimeen pyrkijästä 180 heti hylättiin hakemuksensa epäsiisteyden tähden.

Ensimmäisen arkin *oikeaan yläkulmaan* merkitään kirjoituspaikka ja -aika. Esim. »Merimasku, 31. 5. 23.» Tuttaville voi tietysti kirjoittaa kodin nimen. Monet merkitsevät päivämäärän ja kuukauden murtolukuna ja tekevät silloin usein sen erehdyksen, että panevat kuukauden viivan ylä- ja päivämäärän alapuolelle, kun pitää olla päinvastoin.

Sitten jätetään noin *kolmas osa arkkiä tyhjäksi* ja kirjoitetaan keskelle riviä tervehdyssanat, joista jo aikaisemmin oli puhe. Taas jätetään muutama rivi väliin ja aletaan varsinainen kirje. Vasemmalle puolelle tulee aina jäädä paljas reuna, ns. marginaali, mutta oikealle puolelle kirjoitetaan rivin päähän asti.

Kirjoitustyylistäkin olisi kai jotakin puhuttava. Muutamien kynä ei mitenkään tahdo tyytyä yksitoikkoisesti seuraamaan riviä, se hyppii vuoroin innoissaan korkealle edellistä riviä kantapäistä tavoitellen, vuoroin taas nolona putoaa alempana olevan rivin niskaan. Monien kirjeissä näyttävät jotkut kirjaimet ja sanat erikoisesti rakastavan toisiaan: ne ovat pakkautuneet tiheään rykelmään, kun taas toiset tuntuvat pelkäävän toisiaan kuin ruton saastuttamaa. Kirje näyttää kauniilta, jos kirjoitus juoksee tasaisena, olematta silti kuin »präntättyä». Useat *rakastavat* kovin *koristelua*. Jokaisella sanalla heidän kirjeessään on jokin kiemura tai väkkärä: ä:n koukero pyrkii kuin lintu siivet levällään kohti korkeuksia, i:n pisteellä on paljon sitä itseään suurempi kaari töyhtönä

ja t:n viivat syöksyvät pitkinä keihäinä seuraavan sanan niskaan, puhumattakaan isoista alkukirjaimista, jotka tuntuvat aivan sotkeutuneen koukeroihinsa. Entä *nimikirjoitus* sitten! Epämääräinen rykelmä pisteitä, viivoja ja koukeroita saa usein käydä nimikirjoituksesta, toisinaan taas se sulaa yhdeksi ainoaksi viivaksi, josta vain alkukirjain tekee huomattavamman poikkeuksen. Usein olen saanut sellaisia kirjeitä, joiden kirjoittajan nimestä en parhaalla tahdollaankaan ole saanut selvää, ja vastatessani on minun usein täytynyt piirrosta piirtoon kopioida tuollainen nimikirjoitus. Miten hullunkuriselta se sitten näyttääkään kirjekuorella. Tahtoisin tässä huomauttaa kaikilla elämän aloilla vallitsevasta säännöstä, että yksinkertaisuus aina on hienointa ja aistikkainta.

Parasta on kirjepaperia ostaessaan ostaa *paperiin soveltuvat kirjekuoretkin*, samanvärisestä ja samanlaatuisesta paperista. *Asiakirjeissä* käytetään useimmiten *ruskeaa kirjekuorta*. Tuttaville tai yksityisasioida kirjoitettaessa tuntuu ruskea kirjekuori liian viralliselta. *Kirjekuoren* on aina *oltava* niin *tilava*, että kirje hyvin mahtuu siihen ylenmäärin laskostamatta tai tunkematta.

Kirjekuoreen on *nimi ja osoite kirjoitettava selvästi*. Tavallisesti kirjoitetaan vähän keskikohtaa ylemmäksi »K. Herra» tai »K. Neiti» aina asianhaarojen mukaan ja keskikohdalle arvonimi ja nimi. Oikeaan alareunaan tulee osoite, jolloin postiaseman tai yleensä tärkeimmän nimen alle vedetään viiva. *Postimerkki kiinitetään oikeaan yläkulmaan* ja suoraan eikä päälaelleen, kyljelleen tai muihin eriskummallisiin asentoihin, joiden muka pitäisi puhua jotakin salaista merkkikieltä. Tuottaa *postivirkailijalle* hankaluutta, jos merkki ei ole tavaksi tullessa paikassa, oikeassa yläkulmassa. Kun hän leimaa suuren nipun kirjeitä, niin käy kaikki koneellisesti ja no-

peasti, jollei joukossa ole sellaisia kirjeitä, joissa merkki on takasivulla, vasemmassa kulmassa, jne.— Jotkut unohtavat tykkänään postimerkin pois, ehkä erehdyksestä, ehkä väliin tahallaankin. Vastaanottajalle ei kuitenkaan ole niinkään hauskaa saada tuollainen, jos kohta pienikin vekseli lunastettavakseen, varsinkin, jos kirjeessä ei sitten todella ole mitään erikoisempaa. Monet jättävät maksamattoman kirjeen lunastamattakin.

Kun kirje on valmis, on se myös *kunnollisesti saatava postiin*. Jos kirje vain pannaan taskuun, minne ehkä työnnetään käsikin, niin rypistyy se siellä, ja rypistynyt kirje ei tee hauskaa vaikutusta. Parasta on panna se esim. pienen kirjan välissä taskuun. Postissa kirjeet kyllä kulkevat rypistymättä.

Mitä tulee sitten *postikorttien* käyttämiseen, niin ei niille tule kirjoittaa mitään arkaluontoisempia asioita. Viralliset postikortit soveltuvat parhaiten jonkun lyhyen ilmoituksen tekemiseen. Näköalakortteihin ei ainakaan etusivulle olisi kirjoitettava mitään, kun vastaanottaja mahdollisesti mielellään liittäisi ne maisema-albumiinsa. Virallisia postikortteja ei kukaan luonnollisesti käytä onniteluihin, vielä vähemmin ilmaistessaan osanottoaan kuolemantapauksen johdosta. Kirje on silloin paikallaan; onnitella voi myöskin näköalakorteilla.

Kirjesalaisuudesta vielä sananen. Sitähän suojelee jo lakikin, ja siksi on sitä pidettävä pyhänä. Jos joku erehdyksestä on avannut toiselle tulevan kirjeen, on se heti pantava uuteen kirjekuoreen, ettei joku toinenkin sitä vielä lukisi sen jäädessä avoimeksi. Usein saattaa jo tervehdyssanoista huomata, onko kirje aiottu jollekin toiselle, eikä silloin pidä lainkaan lukea kirjettä. Ennen kuin avaa kirjeen, olisi tarkkaan tutkittava osoitetta. Ja paljon erehdyksiä vältettäisiin, jos kirjeen kirjoittaja esim. vasem-

paan alareunaan kirjoittaisi nimensä ja osoitteensa. — Ei ole luettava muille tulevia postikorttejakaan, mihin maaseudulla varsinkin usein on hyvä tilaisuus. Kaikilla meillä varmaankin on tunne, että teemme jotakin väärää muiden kirjeitä tai kortteja lukiessamme: joutuisimme hämillemme, jos joku meidät sellaisessa työssä tapaisi.

Kun minä nyt talveksi lähden kaupunkiin, niin toivonpa saavani teiltä usein kirjeitä. — tietysti tulette saamaan minulta myös vastauksen jokaiseen — ja toivon, että silloin muistatte, mitä nyt olen teille puhunut.

Esitä asiat kirjeessä hyvässä järjestyksessä. Jollet muuten osaa, niin laita jäsenys.

Harjoita ahkerasti käsialaasi. Muista: yksinkertaisuus ja selvyys.

Älä pidä vähäpätöisenä semmoista asiaa kuin postimerkin kiinnittäminen kirjeeseen oikealla tavalla.

Muille tulevien kirjeiden ja postikorttien lukeminen on lähinnä verrattava varkauteen.

Kirjoita oikea mallikirje, jossa olet noudattanut kaikkia edellämainittuja sääntöjä, ja käytä sitä apunasi kirjettä kirjoittaessasi.

Tupakanpoltosta ja väkijuomien nauttimisesta.

Jos asiat olisivat kuten ennen, niin sanoisin sen aiheen, josta tänään teille puhelen, koskevan vain poikia, mutta nykyisin ei haitanne, vaikka tytötkin sitä kuuntelevat. — Aion nim. puhua tupakanpoltosta ja juomisesta.

Mitähän te sanoisitte, jos joku sekoittaisi hyvinmaustettuun, terveelliseen ruokaanne jotakin pahalta maistuu-

vaa ainetta tai ehkäpä lievää myrkkyä, ennenkuin te sen syötte? Ette hänelle varmaankaan olisi erikoisemmin kiihtollisia. Kuitenkin tekee tupakanpolttaja jotakin samantilaista joka päivä. Hän pistäytyy vieraisille, sytyttää tupakan ja myrkyttää siten huoneessa ilman, jota jokainen huoneessaolija hengittää. Ja tiedämmehän ilman puhautauden olevan terveydellemme hyvin tärkeän. Varsinkin *sairaat henkilöt kärsivät tupakansavusta*, ja onkin siksi enemmän kuin epäkohteliasta polttaa siellä, missä sairaita on joukossa. Ja kukapa voi vieraammassa seurassa tietää, ovatko seurakumppanit kivulloisia vaiko terveitä, tupakanpolton ystäviä vaiko sen vastustajia. *Tupakoitsija* saattaa siten tietämättään olla seurassa jonkinlaisena *vältämättömänä pahana*, jota vain kohteliaisuudesta siedetään, ja se ei ole hauska asema. Siinäkin eräs syy, minkä vuoksi on parasta olla tupakanpoltoon totuttumatta.

Kerran tuli luokseni vanha tuttavani, jota en vuosikausiin ollut tavannut. Siinä yhdessä vietettyjä hetkiä muistellessamme ja eroaikana sattuneita tapahtumia kertoessamme kiinnitti huomiotani tuttavani hermostuneisuus. Hän liikehti levottomana tuolillaan, penkoi taskuun ja katseli sitten pettyneen näköisenä ympärilleen huoneessa. Lopulta sain tietää syyn tähän omituiseen käyttäytymiseen.

— Eikö sinulla, veli-hyvä, olisi tarjota minulle tupakkaa? Unohdin ostaa kauppiaalta tänne tullessani.

Lausuin ihmettelyni siitä, että hänestäkin oli tullut tupakoitsija. Ja annoin hänelle oikein veljellisen ripityksen, vaikka tiesinkin sen turhaksi. Sillä sen, joka ei pientä hetkeäkään voi olla tupakoimatta, on siitä tavasta jo hyvin vaikea luopua. Tässä meillä on taas eräs tupakanpolton huono puoli: tupakkahimon orja joutuu usein

tilanteihin, joissa hän ei voi tupakkanälkäänsä tyydyttää, ja silloin tulee elämä hänelle sietämättömäksi, ja pilaa hän silloin usein ilon seurakumppaneiltaan.

Mistä kaikesta kiusasta tupakoitsematon henkilö säästyykään! En puhu nyt niistä vaurioista, joita tupakanpoltto saa aikaan tupakoitsijan terveydessä ja kukkarossa: nehän eivät välittömästi vaikuta käyttäytymiseen, josta teille olen näinä iltoina mielipiteitäni lausunut. Mutta pelkästään käytöksenkin kannalta on edullista olla tupakoimatta. Ken ei tupakoi, hän ei myöskään kävelyllä ollessaan vahingossa tule *puhaltaneeksi savua suoraan toverinsa silmille*, jolloin toinen ehkä saa yskänkohtauksen. Hänelle ei myöskään *unohdu paperossi suuhun* hänen keskustellessaan jonkun esimiehensä, vanhemman henkilön tai naisen kanssa tai tervehtiessään. Jos syttyy tulipalo tulenarkoja aineita sisältävässä varastossa tai metsäpalo, ei kukaan epäile, että *valkea olisi syttynyt* hänen viskaamastaan *paperossin- tai tulitikunpätkästä*. Hänen ei tarvitse pelätä, että hänen, ehkäpä sydämensä valitulle, kirjoittamansa kirje, joka on ollut taskussa paperossilaatikon toverina, löyhkää ilkeästi tupakalle. Monesta kiusasta säästyy siten se, joka ei tupakoi.

Tiedän kyllä, miksi nuoret pojat alkavat polttaa tupakkaa, vaikka se alussa tuntuu suorastaan vastenmieliseltä. Onhan se muka niin miehekästä. Pidetään naismaisena sitä nuorukaista, joka ei löyhkää tupakalle ja viinalle. Minusta on kuitenkin juuri lapsimaaailmassa, kapalovauvojen piirissä, löydettävissä täysin tupakanpolttoa vastaavia tapoja. Pitäähän monella pienokaisella aina olla tatti suussa, ja sen puutteessa täytyy imeä vain peukaloa. Samoin sytyttää kiihkeä tupakoitsija loppuunpoltetulla paperossilla uuden: hetkeäkään hän ei saata olla imemättä.

Vaikka tupakoitseminen on turha, epäsiisti ja vahin-

gollinen tapa, niin ei siitä sittenkään voi puhua samana päivänäkään kuin *juomisesta*. Varsinkin nyt, kun meillä jo lakikin sen kieltää, ei juominen ole pelkästään huono ja hylättävä tapa, vaan tapahtuu se lakia rikkomalla. En nytkään tahdo puhua juoppouden turmiollisesta vaikutuksesta yksilön ja yhteiskunnan siveelliseen ja taloudelliseen elämään sekä terveyteen, vaan etupäässä ottaen huomioon hyvän käytöksen vaatimukset.

Meillä on niin totuttu näkemään juoppoja, ettei täällä juovuksissa esiintymistä pidetä läheskään niin suurena häpeänä kuin esim. useimmissa Europan maissa. Vaikkakin niissä melkein kaikki jonkun verran käyttävät väkijuomia, nähdään siellä kuitenkin verrattain harvoin juopuneita, ja aivan anteeksiantamattomana tahdittomuutena pidetään sitä, että joku seurassa esiintyy hoipertelevana tai vaikkapa vain sammaltelee puheessaan. Eipä ole niinkään harvinaista, että tuolla tavoin käyttäytyvä henkilö suljetaan pois seurapiiristä.

Ei tarvitse rikasta ajatuskykyä kuvitellakseen, miten juopunut käyttäytyy siivojen, raittiiden ihmisten parissa. Hän *kerskailee* tavarastaan, voimastaan ja milloin mistäkin etevämmyydestään. Toiset tietysti myöntelevät, sillä mitäpä vastaan inttämisestäkään olisi hyötyä. Mutta juopunut ei siihen tyydy, hän jankkaa jankkaamistaan samaa asiaa, mikä kerran on hänen älyttömiin aivoihinsa pälkähtänyt.

Ja jos hän ennen on ollut umpimielinen, niin kyllä nyt *tulevat ilmi kaikki perhesalaisuudet*, niin omat kuin ystävienkin. Ja julki tulevat lausutuiksi myös hänen *salaiset ajatuksensa henkilöistä*, joiden seurassa hän nyt on, ja myöhäistä on sitten enää jälkeinpäin katusa. Monta ystävää ja tuttavaa hän siten menettää.

Mitä kaikkea *sopimatonta* hän *naisseurassa* erehtyy-

kään tekemään, siitä tuskin viitsin edes kertoakaan. Eihän hän pysty arvostelemaan tekojaan, sanojaan eikä niiden seurauksia.

Ja ajatelkaapa sitten sitä katumusta, mikä tuota päihitymistä seuraa! Mitä kaikkea tyhmää olen mahtanutkaan tehdä ja sanoa, mitkä salaisimmat ajatukset lienenkään ilmaissut ja mitä vihamiehiä olenkaan hankkinut itselleni? Kohdatessaan jälleen ne, joiden seurassa hän juopuneena on räyhännyt, ei hän voi katsoa heitä suoraan silmiin, ja hänestä tuntuu melkein samalta kuin isosta pojasta, joka vielä on saanut vitsaa isältään.

Mutta aina ei riitä pelkkä häpeäkään. On ehkä syttynyt *riita*, joka lopulta on päättynyt *tappelulla*. Eihän tuo meillä Suomessa ole niinkään harvinaista. Ovat ehkä puukotkin heiluneet, ja jollei olisikaan tehty vainajia, niin on kuitenkin saattanut tulla annetuksi iskuja, joiden jälkilaskuja saa suorittaa käräjillä. Hyvästi silloin rauhallisen, kunnon kansalaisen maine!

Monet, joita vaivaa ujous ja kömpelö esiintyminen, nauttivat väkijuomia *saadakseen parempaa »kuraasia»*. Mutta silloin saattaa helposti joutua ojasta allikkoon. Eräs ylioppilas, joka epäili suoriutumistaan tutkinnosta, otti toverien neuvosta ryypyn, pari, mutta innostuikin maistelemaan vähän liikaa ja, tottumaton väkijuomiin kun oli, käyttäytyikin sitten professorin luona sillä tavalla, että kuulustelematta sai reput selkäänsä.

Ettei kohteliaisuuskaan täältä maailmasta vielä ole tyyten hävinnyt, siitä luulevat kai olevansa hyvänä todistuksena ne nuoret miehet, jotka katsovat olevan *epäkohteliasta kieltäytyä* ottamasta väkijuomia, kun isäntäväki kesteissä niitä tarjoaa. Luulen, että tuon kohteliaisuuden todellisen syyn sanoo sananlasku: »Saa rampakin jalat allensa, kun mieli markkinoille tekee.»

Varmaankin on paljon sellaisia itsetietoisia nuoria, jotka eivät usko tulevansa juomareiksi eivätkä myös käyttäytyvänsä sopimattomasti vaikkapa *vähän maistaisivatkin*. Monta elämän todellisuudesta otettua esimerkkiä ja sananpartta on esitetty tällaisen uskon vaarallisuudesta, ja ne ovat kaikille niin tunnettuja, että tyydyn tässä mainitsemaan vain erään harvinaisemman sananparrren: »Vaikka aletaankin sormustimella, niin lopetetaan usein sangolla.» Juuri tällaiset *kohtuuden miehet*, jotka kohteliaisuudesta lasin, parin ottavat ja ovat niin varmoja siitä, ettei heistä tule juomareita, ne ovatkin *juomapaheen parhaita tukia*. Heidän esimerkkiään seuraten ryhtyvät juomaan monet heikkotahtoiset, jotka sortuvat juoppouteen. Eikä kohteliaisuudesta maistaminen ole paikallaan silloin, kun *laki* kerran väkijuomien käyttämisen kieltää. Kun väkijuomakiellon uhmaamista on alettu pitää ikäänkuin jonkinlaisena urotyönä, miehuuden merkinä, niin on teillä, pojat, nyt hyvä *tilaisuus osoittaa* siinä suhteessa *erikoisuuttanne*, ettette kulje ajan tuulien mukana tässä kysymyksessä. Rohkeutta ja itsekkyyttä se kyllä joissakin tilanteissa vaatiikin, mutta siitä saa paljaksi myös iloisen tietoisuuden siitä, että on toiminut oikein, ja sisimmässään kunnioittavat vastustajatkin noin menettelevää henkilöä kaikesta suuriäänisestä pilkastaan huolimatta.

Ette ehkä ole kuulleet vanhaa tarinaa paholaisesta ja noita-akasta. Paholaista oli kauan suututtanut eräs avio-
pari, joka ei koskaan riidellyt. Turhaan käytti hän kaikkia hyväksi tuntemiaan keinoja saadakseen miehen suuttumaan vaimoonsa tai päinvastoin. Silloin lupasi eräs akka täyttää paholaisen toivomuksen, jos hän palkinnoksi avustaan saisi uudet saappaat. Paholainen suostui ehdotukseen. Akka laittoi silloin juoman, jota hän yllytti miehen

juomaan. Ja nyt alkoi mies kiroilla ja sadatella vaimoaan ja löikin häntä lopuksi. Ihastuneena antoi paholainen akalle saappaat, mutta pitkän seipään nenässä, sillä hän ei oman tunnustuksensa mukaan uskaltanut tulla lähemmäksi akkaa, joka osasi valmistaa niin vaikuttavan juoman. Tuo juoma oli viina. Siten onkin viina kautta aikojen tuonut maailmaan riitaa, kärsimystä ja kurjuutta. Nuoriso, joka tahtoo ihanteiden hyväksi toimia maailmassa, tuskin voi tehdä sitä paremmin, kuin taistelemalla juoppouspahetta vastaan.

Miksi en tupakoi?

1. *Se on epäterveellinen, turhanaikainen ja kalliskin tapa.*
2. *Tupakanpoltto on ollut syynä moniin tulipaloihin ja vahinkoihin.*
3. *Seuraelämässä saattaa se minut moniin ikäviin tilanteihin.*

Miksi en käytä väkijuomia?

1. *Laki kieltää niiden käytön. Siksi en kohteliaisuusyristäkään niitä koskaan nauti.*
2. *Turmelen helposti niillä terveyteni, tuhlaan varani ja menetän asemani yhteiskunnassa.*
3. *Seurapiirissä en millään muulla tavoin voi tehdä itseäni epämiellyttävämmäksi kuin esiintymällä juovuksissa.*

Eläinten kohtelusta.

— Kukahan silloin lienee syyllinen, jos halkokuorma metsässä kaatuu? Vastaatte ehkä, että jossakin tapauksessa se on jonkun kannon syy, joskus ajomiehen, joskus hevosen. Mutta jos syypäänä pitäisimme sen, joka tapahuneesta vahingosta saa kärsiä, niin olisi kaatuminen aina

hevosen syy. Miten ajomies silloin *rytkäiseekään ohjaksista, lyö, kiroilee!* Sääliksi käy hevos-parkaa tuota katsolessa, on se sitten ollut syyllinen tai ei. Niin selvästi tulevat tuollaisessa kohtelussa näkyviin ihmisen huonot taipumukset: halu lykätä syy toisen niskoille, julmuus, itsehillinnän puute, halu nauttia ikäänkuin jonkinlaisena korvauksena toisen tuskista silloin, kun itsekkin on saanut harmia osakseen, jne. Tuollaiset tunteet meidän sisimmässämme asuvat, vaikka lakien pelko ja tapojen kunnioitus useinkin estävät niitä ihmisiäkin kohtaan purkauksesta. Mutta, ken eläimille purkaa vapaasti kiukkuansa, hän kohta ei voi ihmisiääkään kohdella hillitysti.

Entä sitten kuva maantieltä? On matka junalle ja matkavalmistelujen viime hetkeen lykkäämisen takia täytyy tietysti hevosesta »ottaa ulos» sitä enemmän. Ajaja nykii ja lyö, lyö ja nykii, ja hevonen juoksee alamaat, tasaiset, ylämaat. Paitsi että tuollainen ajo jo on eläinrääkkäystä, näyttää ajajan käyttäytymisenkin kaikkea muuta kuin kauniilta. Ylenpalttinen huihtominen ja hosuminen tuo niin elävästi mieleen markkinahuijarin.

Menkäämme sitten navettaan jonakin maanantai-aamuna. Siellä seisovat parsissaan lehmät, jotka ikävästä, koko talven kestävästä vankeudestaan huolimatta ovat maailman tyynimpiä ja elämäänsä tyytyväisimpiä olioita ja sellaisina ansaitsisivat hoitajiensa rakkauden. Mutta jos Pentti sunnuntai-iltana sattui rupattelemaan hieman tavallista enemmän muiden tyttöjen kanssa, niin antaa Kaisa kyllä lehmien tuntea pahaa tuultansa. Jos sukiminen Mansikille tekee kipeää ja se hiukan aristelee, niin saa se kyllä *kipakan potkun* koipeensa. Puhumattakaan siitä, jos se lypsäessä sattuu hieman koipeensa nostamaan — vaikeahan lehmänkin on aivan alallansa seisoa. Silloin saa se niin kipeän iskun kylkeensä, ettei hetken aikaan

oikein ole selvillä, mihin kääntyisi. Myönnättehän, tytöt, että tällaista usein tapahtuu?

Tässä yhteydessä muutama sana teurastuksesta, tuosta ihmisen ikävimmästä tehtävästä. Te nuoret tuskin osaatte savistaakaan, miten raa'asti siinä ennen meneteltiin. — Eläinparkaa ei ennen pistämistä tehty tajuttomaksi, ja usein saivat toiset eläimet katsella teurastusta ja odottaa vuoroaan. Paljon inhimillisemmiksi ovat tavat tässä muodostuneet, ja kun tekin, pojat, joskus joudutte teurastamaan, niin pyrkikää tekemään se niin tuskattomasti kuin suinkin. Ihmisyys siihen velvoittaa.

Jos saavat kovaa kokea hevonen ja nautakarja, nuo ihmisen välttämättömimmät kotieläimet, niin paljon paremmassa asemassa eivät ole *koirat ja kissatkaan*. Onhan joutilaitten poikien paras huvi viskellä niitä kivillä ja puupalikoilla, milloin ne ulkona liikkuvat. Eikä niiden elämä sisälläkään aina ole herkkua. Puhutaan kyllä, että jollakin ihmisellä on »kissan päivät», kun hänellä on vähän työtä ja vähän huolia, mutta ei kissallakaan aina ole »kissan päiviä». Kun sadepäivinä tyttöillä ja pojilla ei satu olemaan muuta tehtävää, niin aletaanpa leikkiä kissan tai koiran kanssa, mutta se leikki muodostuu noille viimeksimainituille, heikommille olioille usein »hevosien leikiksi». Ja jolleivät silloin vikkelät käpälät pelasta niitä, niin täytyy kärsiä vain.

Kun nyt kerran olen siirtynyt suuremmista pienempiin eläimiin, niin jatkan samaan suuntaan, ja siten tulemme lintuihin. Sanotte ehkä: »Kyllä me tiedämme, mitä eno aikoo puhua, sitä vanhaa ja samaa, *ettei lintuja saa heittää kivillä*, että on säälimätöntä *särkeä linnunpesiä* ja *ottaa niistä munat*. Mutta mitä tällä kaikella on hyvän käytöksen kanssa tekemistä? Onhan käyttäytymisessä kysymys ihmisten välisistä suhteista.» Tähän tahtoisin sanoa,

että jos minä näen pojan esim. viskelevän lintuja kivillä ja sitten näen saman pojan seurapiirissä tekevän palveluksia, kumartelevan kohteliaasti ja käyttäytyvän yleensäkin moitteettomasti, niin *en* sittenkään *enää usko hänen kunnollisuuteensa*. Silloin tiedän, että tuon kauniilta ja kypsyeeltä näyttävän kuoren alla on raaka sydän. Ja olimmehan kaikki yhtä mieltä siitä, ettei ulkonaisia hyviä tapoja ole pidettävä suuriarvoisina, jolleivät ne verso sydämen hyvyyden maaperästä. Olen väliin nähnyt nuoren tytön sormillaan rutistavan kärpäsen tai jonkun muun pienen hyönteisen kuoliaaksi ja — olkoonpa, että kärpänen onkin monella tavalla epämiellyttävä vieras kodeissamme — olen silloin aina tuntenut tuolla tavoin menettelevää henkilöä kohtaan vastenmielisyyttä, jota herttaistinkaan hymyily ja kohteliaainkaan käyttäytyminen eivät ole tyyten pystyneet karkoittamaan. Vaikka olisikin totta tiedemiesten väite, etteivät tuollaiset eläimet kehittymättömän hermostonsa takia kärsi niinkään kovia kipuja, niin olisi ihmisen kuitenkin *oman sydämensä kehityksen* tähden niiden hävittämisessä noudatettava inhimillisiä tapoja. Usein näkee keskenkasvuisten poikien ja tyttöjenkin repivän kärpäsiltä siivet, jalat ja siten julmasti surmaavan ne vähitellen kiduttamalla tai jättävän raajarikkoisina elämään. Milloin tuollaista näette — itsehän toki ette enää sillä tavoin menettele — niin varoittakaa heitä vakavasti ja selittäkää heille, miten rumaa ja raakaa se on ja miten vaarallistakin on antaa myöten julmille taipumuksille, jotka toisessa tilanteessa voivat purkautua ihmisiäkin kohtaan ja silloin aiheuttaa tuhoisia seurauksia.

Käytös eläimiä kohtaan tuokin melkein varmimmin ilmi, onko ihmisellä todellista *sydämen sivistystä* vai onko hänen hyvä käytöksensä vain *ulkoa opittu taito*. Vastustuksen pelko tai pelko joutua huonoon huutoon saattaa

estää useatakin päästämästä hillitöntä luonnettaan valloilleen ihmisten parissa, mutta eläimiä, jotka eivät voi puolustautua eivätkä valittaakaan kärsimästään vääryydestä, hän kohtelee sitä tylymmin. Ja kuitenkin olisivat eläimet juuri noista samoista syistä *erikoisen rakkauden tarpeessa*.

Älä pura kiukkuasi eläimiin silloinkaan, kun ne ovat suuttumiseesi syypäitä. Jos rankaiset, niin rankaise inhimillisellä tavalla.

Älä kiusaa eläimiä. Ihmisen on oltava eläimen suojeleja ja hyvä ystävä.

Pikkulinnut tuottavat meille ihmisille paljon hyötyä ja huvia, eivätkä ne vastineeksi pyydä muuta kuin saada olla rauhassa.

Monesta, joka käy sivistyneestä, antaisivat eläimet aivan toisen arvostelun. Todella sivistynyt käyttäytyy sitä ystävällisemmin, mitä heikompia ne oliot ovat, joiden kanssa hän joutuu tekemisiin.

Nuoriso ja sotapalvelus.

Kun kuulen sanan »suomalainen sotilas», niin heti vilahtavat mieleeni Breitenfeldit, Lützenit, Lech-virrat ja Narvat, ja minäkin, vanha konkari, tunnen vereni alkavan vilkkaammin kiertää suonissani, pääni nousevan pystympään ja katseeni terästyvän. Onko sitten ihme, että nuori rekryyttikin tuntee olevansa koko mies ja puoleksi sotaherra ja että hän ensi kerran uudessa puvussaan kotisedulleen lomalle tullessaan uskoo neitosten joka ikkunasta hänen jälkeensä tirkistelevän? Onhan arvokas tehtävä olla kansan turvana ja suomalainen sotilas, jolla nimellä kaikkina aikoina on ollut hyvä kaiku. Enpä sanoisi edes

halkaistua sanaa tuosta nuoren sotilaan itsetunnosta, ellei sattuisi väliin niin, että tämä itsessään oikeutettu tunne nousee päähän, kääntäen siellä kaikki *käsitykset nurin niskoin*. Kun nuoret rekryytit siten esim. lähtevät palveluspaikkaansa, niin saattavat he junassa käyttäytyä kuin olisivat jo taistelukentällä. Ja sotaväestä kotiin palatessa pääsevät samoin vapautumisen ensi riemussa palvelusajana lujissa siteissä pidetyt intohimot riehahtamaan. Ikkunoita särjetään, hosutaan nyrkeillä niin hyvin tovereita kuin halpoina pidettyjä siviili-ihmisiäkin, hoilataan, juopotellaan, sanalla sanoen elämöidään niin, että hiukset kanssamatkustajien päässä nousevat pystyyn ja että he sotamiehen seuraavan kerran jo kaukaakin nähdessään väistävät häntä kuin vaarallista petoa. Kuinka saattaa uskaltaa antaa kivääriä sellaisen henkilön käteen, joka jo paljain kourinkin on rauhallisille ihmisille vaarallinen. Eipä olisi asioiden näin ollen niinkään kaukana se ajatus, että sotilaiksi lähteviä ei päästettäisikään muiden matkustajien pariin, vaan sullottaisiin härkävauhuihin, ajatelkaapa: *härkävauhuihin*. Se olisi suuri häpeä suomalaisille sotilaille, ja mainehikkaat esi-isät varmaankin kääntyisivät haudoissaan, jos sellaisesta kuulisivat. Puhutaanhan *sotapalveluksesta*, sotilas on siis koko kansakunnan palvelija, ja siksi ajattelee todellinen sotilas joka paikassa, miten hän voisi palvella ja olla avuksi. Näin kerran erään sotilaan laivalaiturilla auttavan muutamia naisia kantamaan tavaroitaan laivaan, ja kun naiset tarjosivat hänelle palkaksi juomarahaa, kieltäytyi hän sitä ottamasta sanoen yksinkertaisesti: »Eihän nyt toki — sotamiehelle!» Luulen, että hän tarkoitti noilla sanoilla juuri sitä, että tuollainen palvelus kuului hänen velvollisuuksiinsa sotamiehenä ja käytökseltään kohteliaana ihmisenä.

Sotaväessä kyllä sitten opetetaan, millaista käyttäy-

tymistä sotilaalta vaaditaan. Siellä pannaan mieheen *ryhtiä ja reippautta* ja saadaan pää nousemaan pystyyn niiläkin, jotka aina ovat kulkeneet kuin olisi heillä jyväsäkki selässä. Siellä pidetään myös huolta siitä, ettei nuori rekryytti pääse esiintymään julkisuudessa ennenkuin hän osaa käyttäytyä pukunsa vaatimalla tavalla. Sotilashan ei enää ole yksinomaan oma itsensä, vaan hän edustaa samalla kansakuntaansa varsinkin ulkomaalaisten silmissä. Niistä asioista ei minun siksi tarvitse sotapojille puhua. Mutta muutamista seikoista tahtoisin huomauttaa. Vaikka onkin sotilaallista kulkea ryhdikkäänä, pää pystyssä ja katse suoraan eteenpäin suunnattuna, niin ei kuitenkaan tule kulkea *ikäänkuin ei muita*, varsinkaan siviilihenkilöitä, maailmassa *olisikaan*. Siviiliväestön suuresta, hajanaisesta laumasta sotilas on omaan erikoisasemaansa astunutkin, eikä aikaakaan, niin saa hän jälleen liittyä noihin ala-arvoisempina olioina pitämiinsä siviili-ihmisiin. Olen nähnyt kaupungin kaduilla sotilaita, jotka väistämättä vastaan-tulijan tieltä kulkevat suoraan eteenpäin aivan kuin luoti pyssyn suusta. Kaunein kunniamerkki on sotilaillekin vaatimaton ja ystävällinen sekä ennen kaikkea kohtelias käytös. Muutamilla sotilailla on kuitenkin aivan päinvastainen käsitys sotilaan arvosta. Venäläisvallan ajoilta tuo meille suomalaisille sana »sotilas» mieleen kuvan raa'-asta, lähes eläimen kannalla olevasta oliosta, jolta käytöksen ja kaiken muunkin suhteen ei voi paljoakaan vaatia. Suuri osa yleisöstä ajattelee vieläkin näin, ja monet sotilaat käyttäytyvät myös sen mukaisesti. He pitävät oikein sotilaselämäänsä kuuluvina juopottelua, raakaa puhe-tapaa, jossa melkein joka toinen sana on kirous, häiritsevää esiintymistä julkisissa tilaisuuksissa, jne. Ja jos heitä siitä moititaan, puolustelevat he: »Mehän olemme vain sotamiehiä, emmehän me osaa eikä meidän tarvitse-

kaan niin olla kuin muiden ihmisten.» Mieluummin soisin sotilaiden ylpeilevän asemastaan kuin että he pitäisivät sitä jonakin, joka ei edes edellyttäisi muilta ihmisiltä vaadittavaa käyttäytymistä. Ken halveksuu työtänsä, saa muutkin pitämään sitä halpana. Oikea sotilas pyrkii niin rauhan kuin sodankin aikana olemaan kaikin puolin miehen esikuva puheissaan, töissään ja käyttäytymisessään.

Ja sitten sananen teille, tytöt. Teidän veljenne ja nuoruustoverinne lähtevät kotiseudulta sotaväen majoituspaikkaan, kaupunkiin tai muuhun tiheämpään väestökukseen, missä heitä väijyvät monenmoiset kiusaukset ja vaarat. Riippuu paljon teistä, tytöt, välttävätkö he nuo vaarat vai sortuvatko niihin. Näyttäkää, että te *pidätte arvossa* heidän tehtävänsä sotilaana, ja he itsekkin tulevat pitämään sitä arvossa. Luokaa heidän silmiensä eteen kuva *miehen ja sotilaan ihanteesta*, ja he tulevat pyrkiään tuon kuvan kaltaisiksi. Ja ennen kaikkea: jättäkää heille heidän lähtiessään sotapalvelukseen sellainen muisto kotiseudusta ja sen kansasta, etteivät he vieraalla seudulla voi sitä unohtaa. Te voitte sen tehdä. Voitte esim. laittaa *heidän kunniaukseen juhlat* heidän lähtiessään. Se antaisi heille omanarvontuntoa ja muistuttaisi heidän mieliinsä sitä harrastusta, millä kotiseudun väestö heihin ja heidän tehtäviinsä suhtautuu. Tuollainen muisto olisi heille hyvä lohdutus vaikeuksien aikana ja varjelisi kiusauksiin lankeamasta. Edellytettynä tietysti, että juhlat ovat olleet todella isänmaallisia, innostavia tilaisuuksia, eikä mitään tanssi- ja juopottelukemuja, jollaisia paikkapaikoin myös on sotilaiden lähtiessä pantu toimeen. Olkoon tämä juhla ja asemalle saattaminen sellainen hetki, jonka nuori sotilas vanhoilla päivilläänkin lukee elämänsä hauskipiin ja parhaimpiin muistoihin! *Kirjeenvaihdonkin* avulla voisitte ylläpitää sotilasta kotiseu-

tuunsa yhdistävää sidettä. Ja kun he sitten jälleen palaavat kotiin täysinpalvelleina, entistään ryhdikkäämpinä ja reippaampina, niin *vastaan* silloin *asemalle* ken kynnelle kykenee. Tässäkin on yksi tapa, jolla te, tytöt, voitte suorittaa asevelvollisuuttanne, tehdä palveluksen maallenne, eikä sitä suinkaan ole pidettävä mitättömimpänä tehtävänä. Jos sotilaita näin hyvästellään ja otetaan vastaan, niin varmaan heille myös matkallakin sisäinen ääni selvemmin sanoo, millainen käytös sotilaalle on soveliaista, millainen ei.

Sopimaton käytös ja sotilaan takki soveltuvat yhteen yhtä huonosti kuin nuorekas muoto ja vanhuksen ryhti.

Kunnon sotilaana voi pitää sitä, joka tekee velvollisuutensa, mutta oikea sotilaitten sotilas on se, joka vapaaehtoisesti kaikkialla on valmis palvelemaan muita.

Esiintyessäsi sotilaspuvussa et edusta yksinomaan itseäsi vaan koko sotilassäätyä. Jos sinä juot, kiroilet ja saat aikaan häiriötä, saavat muut sen käsityksen, että sotilaat yleensä niin tekevät. Toverihenki velvoittaa sinua käyttäytymään hyvin.

Sanotaan: »Ei joka mies ole sotamies.» Mutta ei liioin jokainen, jolla on sotilaspuku yllään, ole sotamies. Hyvä ryhti, puhdas, avoin katse, palveleva mieli ja kohtelias käytös: kas siinä on meillä sotamies!

Hyvästäkin ihmisestä tulee helposti huono, jos kaikki häntä huonona pitävät. Samoin tulee sotilaastakin raaka ja siivoton, jos yleisö häntä sellaisena kohtelee. Vanhemmat, sisarukset, toverit ja koko suuri yleisö voivat siten vaikuttaa sotilaihin joko alentavasti tai kohottavasti. Älkäämme unohtako velvollisuuttamme ylläpitää sotilaisiamme oikeaa isänmaallista henkeä.

Lyhyitä käytös- ja elämänohjeita

jotka liittyvät edellisiin lukuihin.

I.

Älä lyö laimin omaa kehitystäsi! Tämä sääntö on suoranainen vastakohta sille heikkouden itsekkyydelle, joka seuraelämän pyörteissä tahtoo unohtaa elämän vakavat kysymykset, oman itsensä.

Älä rakenna tulevaisuuttasi toisten avun varaan. Lopuksi saat kuitenkin tulla toimeen omin neuvoin. Jos elämä sinua joskus pakottaa turvautumaan muihin, niin ole kiitollinen saamastasi avusta, mutta pidä aina silmämääränäsi itsenäisyyttä. Kieltäydy ennemmin kuin että nauttisit muiden kustannuksella.

On tyhmää tuhlata ruumiin- ja sielunvoimiaan, sillä onhan hengen ja ruumiin terveys kallein omaisuutemme. Mutta toiselta puolen elää se, joka alituisesti pelkää vettä ja vilustumista ja jokaista ponnistusta, tarmotonta ja lyödytöntä elämää ja on kiusana itselleen ja muille. On miehuutonta surra joitakin, usein vain kuviteltuja ruumiillisia ja sielullisia kipuja. Kaiken voi maailmassa kestää kärsivällisyydellä ja lujudella.

Kiitä jokaisesta palveluksesta, kaikenlaisesta avusta, olkoon se miten mitä'öntä tahansa.

Jos joku pyytää sinulta anteeksi astuttuaan vahingossa varpaillesi, survaistuaan sinua kyynärpäällään, tms., niin vastaat luonnollisesti: »Ei se ollut niin vaarallista» tai jotakin siihen tapaan. Ja anteeksipyytäjän velvollisuus on silloin kiittää.

II.

Järjestä asunnossasi mieluummin kaikki yksinkertaisesti, kuin että siellä on joku yksityinen loistoesine muiden kuluneiden huonekalujen joukossa.

Usean kodin kauneusvaikutuksen turmelee tarpeettomien huonekalujen runsaus. Huoneessa ei saa olla paljon esineitä, joilla ei ole mitään käytännöllistä merkitystä.

Huoneen kalustuksen tulee ilmaista, mihin tarkoitukseen sitä käytetään. Arkihuoneissa vallitkoon kevyt, iloinen sävy, lattiamatoista ja seinäpapereista huonekaluihin asti. Salissa ja vierashuoneissa saa olla raskaampi ja juhmallisempi leima.

Hyvin hoidetut viikset ja parta ovat kauniit, ja siistiltä näyttävät kasvosi myös, jos olet sileäksi ajeltu. Mutta näiden välimuoto, pitkä parransänki, ei kerro hyvää siisteyden harrastuksestasi.

On jo ohi aika, jolloin taiteilija tunnettiin pitkästä tukastaan. Nykyjään ei neroutta enää arvostella tukan laineiden mukaan, vaan miehet varsinkin pitävät tukansa mahdollisimman yksinkertaisella tavalla, pystytukkana, sivujakauksella tai lyhyeksi leikattuna.

Hoida huolellisesti käsiäsi! Pese niitä usein, muuten tulevat ne pian rumiksi, voipa niihin tulla kaikenlaisia sairauksiakin, varsinkin jos teet niillä jotakin karkeaa ja likaista työtä. Mutta hoida niitä kotonasi äläkä koskaan seurassa. Ja muista kynsien alukset!

Puvun tärkein tehtävä on suojella ihmistä kylmän ja lämpimän vaihtelun haitallisilta vaikutuksilta. Terveystelliset näkökohdat on pukua valitessa pidettävä tärkeimpinä, samoin käytännölliset syyt, jotka kehoittavat uutta pukua valitessa ottamaan huomioon sen, että sitä myöhemmin voitaisiin käyttää arkioloissakin. Vasta toisessa

sijassa ovat puvun kauneus, sopivaisuus, muodinmukaisuus, ym.

Pyri uudessa puvussasi esiintymään yhtä tottuneesti ja sulavasti kuin vanhassakin. Jos katselet pukuasi, näytät sitä kömpelömmältä.

Puvun tulee tehdä eheä kokonaisvaikutus. Sananlasku sanoo: »Ketju on niin luja kuin sen heikoin rengas», ja se soveltuu pukeutumiseenkin. Jos yksi vaatekappale on likainen, rikkiäinen tai muuten pukuun soveltumaton, niin näyttää puku epäsiistiltä. Parempi on siten esim. vieraiden tullessa esiintyä kokonaan työvaatteissa, jollei ehdi pukua vaihtaa, kuin yllä hieno takki ja jalassa saviset housut, tms.

Pukeudu vuodenajan ja tilanteen vaatimuksia noudattaen. Älä talvella käytä ohuita silkisukkia tai harsopuseroa, äläkä mene tavallisille kahvikesteille juhlapuvussa.

Kankaiden värejä ja muotoja sekä pukumuoteja sopivasti hyväkseen käyttämällä voi paljon korjata pieniä ruumiillisia puutteellisuuksiaan. Siten tekevät esim. musta kangas tai pituussuunnassa olevat raidat solakammaksi, vaalea ja poikkiraitainen kangas täyteläisemmäksi. Raskaat kankaat ja runsaat laskokset soveltuvat kookkaille, siro malli ja kevyet kankaat pienille henkilöille.

On vielä narrimaisempaa ylvästellä hienoista puvuistaan kuin joistakin persoonallisista ansioistaan.

Käytä pehmeitä kauluksia. Monet, jotka arkielämässä eivät käytä kaulusta, näyttävät hyvin kömpelöiltä esiintyessään seurassa korkea, kankea kaulus kaulassaan.

Tärkeintä kenkien kiilloituksessa on, että *korot* ja *kanta* ovat hyvin kiilloitetut. Jos korot ovat saviset ja ehkä vielä lintallaan, niin saa muu vaatetus olla miten hieno hyvänsä: vaikutus on joka tapauksessa pilalla.

Narisevat kengät ovat kauhistus seurapiirille ja harmin aihe omistajalleen. Koeta saada narina lakkaamaan voitelemalla pohjat pellavaöljyllä.

Älä koskaan vie vaatteita tai kenkiä likaisina tai toimuisina vaatekaappiin, vaan puhdista ne ensin. »Edestään tehdyn työn löytää.» Ja vaatteet pilaantuvat, jos ne saavat tahraisina olla kaapissa.

Käytä mieluummin sidottavaa kaulanauhaa kuin valmiiksi solmittua. Ja opettele myös sitomaan se hyvin. Käytä vain hillitynvärisiä kaulanauhoja.

Rannekello näyttää miehellä naismaiselta, vaikkakin se kieltämättä on käytännöllinen. Sotilas- ja metsästyspukua käyttäessä se parhaiten soveltuu.

Usein todistaa muodin halveksiminen yhtä suurta turhamaisuutta kuin sen tunnontarkka noudattaminenkin. »Sinun viittasi reijistä tirkistelee turhamaisuus», sanoi Sokrates Anthisteneelle.

Rumat naiset tekevät rumuutensa loistavalla puvullaan vielä silmiinpistävämmäksi.

Älä ulkona liikkeussasi peilaile itseäsi ikkunoissa äläkä sisällä jokaisessa peilissä, jonka eteen satut joutumaan.

III.

Arvostele aina käytöstäsi vanhempiasi kohtaan näin: »Miellyttäisikö minua, jos poikani tai tyttäreni menettelisi tällä tavalla?»

Jos äitisi näyttää sinusta vanhanaikuiselta, niin ajattele, että aika ei pysähdy ja että sinä kerran ehkä myös näytät vanhanaikuiselta lastesi silmissä.

On paljon ihmisiä, jotka pitävät tehdystä virheestä muistuttamista loukkauksena. Älä sinä kuulu heihin.

Ei tee esimieheen hyvää vaikutusta, jos hänen palve-

lukseensa ottamansa henkilö heti tekee parannusehdotuksia liikkeen hoitoon tai jonkun työn suoritukseen nähden. Älä myös ominpäin tee uudistuksia: saatathan olla väärässäkin.

Pyydä vain äärimmäisessä hätätilassa etumaksua palkastasi. Muussa tapauksessa pidetään sinua tuhlarina ja aletaan epäillä sinun käyttävän huolimattomasti haltuusi uskottuja isäntäsikin varoja, jne.

IV.

Älä ystäväksesi kutsu jokaista tilapäistä tuttavaa! Ole varovainen, jos joku liian nopeasti tarjoutuu ystäväksesi.

Ystävyysden polulla ei saa kasvaa ruohoa. Luota ystäväsi aina mahdollomuuteen asti!

Ystävät ovat taivaan lahja, mutta ne eivät putoa pilvistä; ne täytyy osata valloittaa ja säilyttää.

Älä tahdittomasti sekaannu ystäväsiikään asioihin! »Suojelkoon Jumala minua ystävilta, itse tahdon suojella itseäni vihollisilta», sanoo sananlasku.

Älä käytä väärin ystävyyttä! Jos lainaat ystävältä, niin maksa takaisin määräaikana, ja jos lainaat kirjoja tai muita esineitä, niin palauta ne vahingoittumattomina. Ja muista kiittää lainasta.

Älä koskaan anna ystävällesi lahjakorttia joulu- tai muuksi lahjaksi. Lahja on vasta silloin lahja, kun siinä samalla tulee näkyviin lahjoittajan henkilökohtainen mielenkiinto lahjan saajaa kohtaan.

Rikottu ikkunaruuu voi särkeä monivuotisen ystävyysden.

Pidä palvelijoita arvossa äläkä syytä heitä aiheetta tai ilman varmuutta heidän syyllisyydestään.

Moni asia olisi paremmin, jos isäntäväki ja palvelijat joskus vaihtaisivat asemaa vaikkapa vain päiväksi.

On helpompi pitää esitelmä yleisistä ihmisoikeuksista kuin kohdella palvelusväkeään niiden vaatimusten mukaan.

V.

Ei ole mikään tahdittomampaa kuin ylpeillä kosinnasta, jonka on hylännyt.

Tyttö menettelee väärin ylläpitäessään kosijassaan toivoa, jos hän kuitenkin aikoo antaa rukkaset.

Kihlattujen on muiden seurassa vältettävä kaikkia hellydenosoituksia. »Nuori pari, joka kuiskailee nurkassaan, on kyllä kaunis näky jumalille, mutta ihmisille vastenmielinen», sanoo sananlasku.

Naisen sopii vain sulhaselleen antaa koruompeluksiaan, maalauksiaan tai muita omia töitään.

Sulhasensa tai morsiamensa vanhempia ja sukulaisia tulee nuoren kohdella samalla kunnioituksella kuin omiakin sukulaisiaan.

Kihlaus julkaistaan tavallisesti sanomalehdissä. Sukulaisille ja tuttaville voidaan ilmoittaa asiasta lähettämällä molempien nimikortit samassa kirjekuoressa.

Pitkää kihlausaikaa ei ole suositeltava. Sopivimpana voitaneen pitää yhtä vuotta. Pitkä kihlausaika päättyy usein erolla.

Jos kihlaus tahdotaan purkaa, on naisen se tehtävä silloinkin, kun mies eroa tahtoo. Mieheltä vaaditaan niin paljon ritarillisuutta, ettei hän maailman silmissä loukkaa naisen kunniaa hylkäämällä hänet. Se, joka liiton purkaa, luovuttaa tietysti kaikki saamansa lahjat takaisin. Toiselta ei samaa voida vaatia, mutta luonnollisesti on hänenkin parasta tehdä niin.

Älä sulhasena lupaa, mitä et aviomiehenä voi pitää.

Älä puhu ystävättärillesi sulhasesi huonoista puolista.

Näytä sulhasesi äidille, että hän, sensijaan että menettäisi pojan, saakin lisäksi tyttären.

Kuten morsiamen olisi kooltaan oltava sulhasta pienempi, niin tulisi hänen henkisestikin saada katsoa sulhaseensa ylös- eikä alaspäin.

Jos olet kosinut tyttöä hänen vanhemmiltaan ja saanut kieltävän vastauksen, et silti saa täydellisesti katkaista seurustelusuhdettasi perheeseen.

Jos kihlaus julkaistaan kihlajaisjuhlassa, tapahtuu se ruoka- tai kahvipöydässä istuttaessa. Kihlaparille kuuluu silloin kunniapaikka, sulhasen vieressä istuu morsiamen äiti, morsiamen vieressä sulhasen isä.

Kihlasormukset ostaa sulhanen. Nykyjään käytetään sileitä sormuksia.

VI.

Se on viisas, joka aina tulee oikealla hetkellä; vielä viisaampi kuitenkin se, joka älyää poistua oikealla ajalla.

Tervehdyttäessä ei ole ojennettava kättään ensiksi naiselle, vanhemmalle henkilölle tai esimiehelle, vaan odotettava, kunnes hän tarjoo kätensä. Muussa tapauksessa tyydytään kumarrukseen.

Ole varovainen viedessäsi tuttavasi mukanasi ystäväsi luo vierailulle. Itsestäsi voit mennä takuuseen, mutta et tuttavistasi.

Isäntäväki on aina yksinkertaisemmin puettu kuin vieraat.

Seurassa ei saa muodostua ryhmiä. Miehet eivät saa sulkeutua omaan piiriinsä tykkänään unohtaen naiset.

Jos olet vastannut kieltävästi joukun vierailukutsuun, niin älä silloin samana päivänä mene kenenkään muunkaan luo vieraisille.

Ei ole tunkeuduttava johonkin seuraan päästäkseen siten jonkun henkilön tuttavuuteen.

Ei ole syytä tarpeettomasti esitellä henkilöitä toisilleen. Samoin on vältettävä esittelemästä tungoksessa, paikassa, jossa muiden huomio liiaksi kiintyisi tuohon tapahtumaan, jne.

Seurassa voi olla joku sinulle vastenmielinen henkilö. Älä anna isäntäväen huomata sitä. Epäkohteliaisuus jotakin vierasta kohtaan on epäkohteliaisuutta isäntäväkeäkin kohtaan.

Näyttää hyvin miellyttävältä, jos nuoret naiset auttavat emäntää tarjoilussa.

Jos tulet vieraalle seudulle ja siellä asuu joku sukulainen tai tuttava, niin on velvollisuutesi käydä häntä tervehtimässä.

Jos tulet vierailulle ja näet isäntäväen olevan kuin tulisilla hiilillä joko jonkun tärkeän työn tai matkallähdön takia, niin on sinun asiiasi poistua. Mutta älä poistu nolona kuin piesty koira häntä koipien välissä, vaan rauhallisesti.

Älä tutuimmiltakaan koskaan ota pyytämättä lainaksi kirjaa, polkupyörää, tms. Sitä voidaan tarvita juuri kun se on sinulla ja etsitään silloin turhaan.

Jos seurassa joku ehdottaa ryhdyttäväksi seuraleikkiin, niin älä ole vastahakoinen, vaikk'ei se sinua niin miellyttäisikään. Koeta päästä selville, mikä mielipide yleisimmin leikkiin nähden vallitsee, ja mukaudu siihen.

Ainoana silmämääränäsi leikkiessäsi tulee olla seuran viihtyminen. Ei tee mitään, vaikka toiset sinulle saavatkin nauraa: narrimaista olisi suuttua nauramisesta.

Noudata tarkasti leikin sääntöjä ja vältä kaikkea puolueellisuutta.

Yhtä vähän kuin muulloinkaan, et leikkiessäkään saa

pilkaten nauraa muiden kömpelyyttä tai taitamattomuutta. Et itsekään ole kaikissa asioissa mestari.

Älä ainakaan omalta kohdaltasi anna aihetta riidan tai kinastelun syntymiseen. Jos syntyy väittelyä jonkun härkäpään kanssa leikin säännöistä tms., niin anna mieluummin myöten, kuin että päästät hauskaista leikistä muodostumaan ikävän väittelytilaisuuden.

»Pidän ihmisistä, joita huvittavat minun tavarani ja asiani», sanoi eräs rouva. On kohteliaista osoittaa mielenkiintoaan, jos isäntäväellä on joku erikoinen huonekalu, tms., mutta ei tule arvostella heidän makuaan. Ensi kertaa vierailulle tullessaan ei ole soveliasta arvostelevasti katsella kaikkea, vaan on tyydyttävä lyhyeen yleissilmäykseen huoneesta.

Liiallinen kohteliaisuus on yhtä vähän soveliasta kuin epäkohteliaisuuskin. Jos ikäisesi terve mies pudottaa esim. kirjan tai nenäliinan, niin ei sinun ole kiirehdittävä sitä ottamaan ylös. Hän voi sen tehdä itsekkin. Poikkeuksena voidaan tieysti mainita sellaisia tapauksia, ettei hän huomaa sen putoamista, että se putoaa aivan lähellesi, jne.

Vierailulla ei ole istuuduttava, ennenkuin isäntä siihen kehoittaa, eikä milloinkaan ole heittäydyttävä mukavaan, velttoon asentoon.

Tekee kiusallisen vaikutuksen ihmiseen, jos joku tuijottaa häneen herkeämättä. Tähän virheeseen tekevät kuitenkin monet itsensä syypäiksi.

Monet koettavat tyydyttää uteliaisuuttaan tiedustelemalla talon lapsilta kaikenlaista, heidän nimiään, ketä muita talossa asuu, ja isäntäväen yksityisasioitakin. On epähienoa tehdä noin, eikä yleensääkään ole leikkittävä lasten kanssa, imarrelltava heitä, jne.

Kun menet vierailulle, niin pane kellosi ja oppineisuutesi taskuusi äläkä ota niitä esille, ennenkuin olet läh-

tenyt seurapiiristä. Vieraiden isännän on myöskin vältettävä kellon katsomista.

Hyvästellessä seuraa isäntäväki vieraita eteiseen. Vieraille ei aukaista ovea heidän poistuessaan eikä ovea myös heti suljeta heidän mentyään, vaan vasta sitten, kun he ovat ennättäneet pois kuulopiiristä.

VII.

Älä kysy naiselta hänen ikäänsä äläkä virkamieheltä, milloin hän aikoo ruveta eläkkeelle.

On oltava varovainen vieraille ihmisille tekemiensä kysymysten suhteen. Voi aavistamattaan loukata heitä. Kysyt esim. naiselta: »Mitä ammattia teidän isänne harjoittaa?» Nainen punastuu ja änkyttää jotakin. Hän sattuu olemaan avioton lapsi eikä tiedä mitään isästään.

Suuressa seurassa kätellään vain isäntäväkeä tervehtiessä ja hyvästellessä. Muulle seuralle kumarretaan vain kaikille yhteisesti.

Älä unohda kiittää viimeisestä tavatessasi jälkeinpäin jonkun talonväestä, jonka luona olet ollut vieraisilla.

Älä liiallisella tuttavallisuudella ja avomielisyydellä vaivaa henkilöä, jonka tunnet vain ulkomuodolta tai jonka kanssa korkeintaan olet ollut joissakin virka-asioissa tekemisissä.

Vältä jokaista välinpitämättömyyden, kärsimättömyyden tai suuttumuksen ilmaisua toisen puhuessa.

Jos sinun täytyy lausua epämiellyttävä totuus, niin esitä se ainakin kauniissa muodossa.

Älä naura omalle sukkeluudellesi! Älä naura sopimattomalle puheelle! Jos muut ovat totisia, niin älä sinä tee poikkeusta.

On parasta olla tykkänään kuuntelematta juoruja ja ainakaan sanallakaan niihin vastaamatta. »Ei yksi kivi jauhoja jauha.» Jos keksii jonkun sopivan, leikillisen tavan huomauttaa juoruamisen sopimattomuudesta, niin sitä parempi. Näin ei kuitenkaan, ikävä kyllä, useinkaan menetellä, vaan totta on pikemmin, mitä eräs tuollainen juorukello sanoi: »Kun olin nuori, niin puhuin ihmisistä hyvää, mutta silloin ei kukaan viitsinyt kuunnella minua. Nyt puhun pahaa, ja nyt ovat kaikki korvat höröllään.»

Ole kyllin rohkea sanoaksesi: »Sitä en tiedä.» »Sitä en ymmärrä.» »Sitä kirjaa en ole lukenut.» Eihän kukaan voi täällä maailmassa tietää kaikkea, ymmärtää kaikkea, lukea kaikkea.

Puhu vähemmän siitä, mikä tuottaa sinulle surua, kuin siitä, mikä sinua ilahduttaa.

On ainakin kohteliaisuussyistä alistuttava vallitseviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin olosuhteisiin. Siksi ei tule vetää poliittisia näkökohta esille, milloin kysymyksessä on pelkkä ulkonaisen kohteliaisuusmuodon täyttäminen.

Edustaville henkilöille on osoitettava sitä kunnioitusta, mitä vallitseva tapa vaatii. Päinvastoin menettelemällä ei anna todistusta lujasta periaatteissaan pysymisestä, vaan älyn ja kasvatuksen puutteesta.

VIII.

Älä leiki veitsellä ja haarukalla.

Jos on välttämättä käytettävä hammastikkua, niin toimita hampaiden kaiveleminen mahdollisimman huomaamatta ja joka tapauksessa peittämällä suusi. Tuo puhdistustyö ei ole toisille mitään hauskaa katseltavaa.

Kuuluu hullunkuriselta, kun joku puhuu juomalasiinsa. Laske lasi ensin pöydälle ja puhu sitten.

Älä juo niin ahnaasti, että osa juomasta pyrkii henkitorveen. Saattaa silloin käydä niin, että koko suusi sisällys ruiskahtaa ulos, ja se ei ole hauskaa sinulle eikä pöytätovereillesi.

Lapsille tavallisesti sanotaan, että he säästävät huomiseksi, kun tiputtavat jotakin päälleen. Mutta monella aikuisellakin on eräs toinen tapa säästää huomiseksi vieraisilla ollessaan: panna omena tai leivos salavikhaa taskuunsa. Tämä ei ole hyvien seuratapojen mukaista.

Jos löydät hiuksen keitosta, niin älä nosta siitä suurta melua, vaan poista se huomaamatta.

IX.

Väistä aina vastaan tulijoita oikealle puolelle, mutta jos siten pakotat naisen tai vanhemman henkilön lokaiselle tielle, niin tee rohkeasti poikkeus säännöstä ja astu itse pois mukavalta tievierustalta. Mutta tee se kyllin aikaisin eikä aivan vastaan tulijan nenän edessä, jolloin epäilemättä törmäätte vastakkain.

Älä tänään tervehdi kohteliaasti ja huomenna epäkohteliaasti tai ehkä jätät tykkänään tervehtimättä. Loukkaat toista, jos yht'äkkiä laiminlyöt tervehtimisen, kun ennen olet häntä tavallisesti tervehtinyt.

Jos sateella kuljet toisen seurassa ja pidät sateenvarjoa suojananne, niin pidä silmällä, ettei sateenvarjon reunasta tipu vettä toverisi päälle.

Nosta sateenvarjo korkeammalle tullessasi jotakin henkilöä vastaan, ettei hänen tarvitse kumartaa peläten sateenvarjon häntä kolhaisevan.

»Kun kolme upseeria on kävelyllä, niin käy kenraali aina keskellä», sanoo sananparsii. Keskimmäinen paikka

kuuluu aina arvokkaimmalle henkilölle, sitä seuraava arvossa on paikka hänen oikealla puolellaan ja vaatimattomien paikka vasemmalla puolella.

Ylös rappusia kulkee mies ensimmäisenä, alas nainen, mikäli rinnan kulkeminen ei ole mahdollista.

Portaan ja aidan yli kulkee mies ensimmäisenä eikä katso taakseen, ennenkuin nainen on ehtinyt yli.

Rattailta, rautatievaunusta, yms. astuu mies ensin ulos ja auttaa sitten naista tarjoamalla hänelle kätensä.

Jos ovi tai veräjä on kiinni, kun tulet sen luo, niin sulje se myös jälkeesi.

Jos tiedustelet jotakin, niin ole kohtelias. Muista tervehtiä kysyessäsi ja aloittaa: »Olisitteko niin ystävällinen...» Kohteliaan on senkin oltava, jolta neuvoa kysytään. Ei riitä, että sanot: »En tiedä!», vaan lausu myös pahoittelusi siitä, ettet voi neuvoa.

Kun ajat polkupyörällä, niin on tärkeämpää, että säilytät tasapainosi, kuin että tervehdit mahdollisimman kohteliaasti. Jos olet tottumaton ajaja etkä usko voivasi nostaa hattuasi, niin riittää päännyökäyskin.

Istu mahdollisimman ryhdikkäänä polkupyörän satulassa. Älä jäljittele kilpailupyöräilijöitä, jotka ilman vastusta vähentääkseen painautuvat niin lähelle pyörää kuin suinkin mahdollista. Älä muuten yleensäkään tee numeroa siitä, että muka olet urheilumies, vaikka sellainen olisitkin.

Muista aikaa, jolloin kaikkea piti jonottaa, jos mielesi tekee tunkeutua muiden edelle matkalippua jonotettaessa.

Jos matkustat yöjunassa ja aamulla käytät pukeutumisuhuonetta, niin muista, että junassa on muitakin, jotka sitä tarvitsevat.

Älä matkalta tullessasi kersku matkoistasi ja kaikesta ihmeellisestä, mitä olet nähnyt. Teet sydämettömästi, jos

toveriltasi riistät hänen ilonsa vähäisistä matkoistaan viit-
taamalla omiin suurenmoisiin matkakokemuksiisi.

Matkalla raukeavat seurapiirin rakentamat säätyraja-
aidat, jokainen näyttää siltä, miltä hän onnistuu saamaan
itsensä näyttämään. Ole siis varovainen rakentaessasi
matkalla tuttavuutta ventovieraiden kanssa: taskuvarka-
at ja muut huijarit eivät useinkaan liiku repaleissa.

Jos luulet kadottaneesi jotakin, niin älä heti nosta
suurta ääntä kuin olisi se sinulta varastettu. Useimmiten
löydät sen tarkemmin etsittyäsi.

*Käytös kahviloissa, ravintoloissa, majataloissa ym.
yleisissä paikoissa.*

Ota hattu päästäsi sellaisissakin paikoissa, missä ei
päälyysvaatteita riisuta. Sisällä ei mies koskaan pidä hat-
tua päässään.

Älä kampa hiuksiasi sisällä kahvilassa tai ravinto-
lassa vaan jo eteisessä.

Muista, että kahvilassa on muitakin, jotka kernaasti
lukevat sanomalehtiä. Siksi on epäkohteliasta varata it-
selleen useita lehtiä ja pitää niitä kauan hallussaan.

Jos tapa vaatii antamaan juomarahoja, niin älä anna
liian kitsaasti äläkä liian tuhlaavaisesti. 10 % laskusta
pidetään tavallisesti sopivana, 10 markan tarjoilusta siis
1 marka.

On vastoin hyvää-tapaa panna taskuunsa syömättä
jääneet sokuripalat tai kahvileivät.

Jos huomaat vikaa jonkun kahvilassaolijan puvussa,
että nenäliina on ulkona taskusta, kaulanauhan solmu au-
ennut, tms., niin huomauta siitä, mikäli olet tilaisuudessa,
ettei hänen tahtomattaan tarvitsisi olla muiden kiusallisen

huomion alaisena. Jos kysymyksessä oleva on naishenkilö, niin on sinun miehenä parasta vihjaista asiasta tarjoilijatarelle tai jollekin kysymyksessäolevan naisen seurassa olevalle henkilölle.

Majatalossa vaatii kohteliaisuus muita yövieraita kohtaan sinua olemaan kolistelematta, huutamatta, yleensä meluamatta, jos saavut myöhään illalla tai yöllä.

Muista majatalon ohuita väliseiniä ja puhu huoneesasi mahdollisimman hiljaa.

Ole kohtelias palveluskuntaa kohtaan ja tee kaikki muistutukset majatalon pitäjälle.

Käytös puodeissa.

Älä osta mitään, mitä et tarvitse, vain senvuoksi, että se sattuu sinua miellyttämään.

Osta mikäli mahdollista aina samalta kauppiaalta. Mutta valikoi tarkasti tuollainen uskottu kauppias itsellesi.

Älä tingi joutavasta pikkusummasta. Muista ajanhukkaa, joka tinkimisestä johtuu, ja aikahan on myös rahaa.

Leivoksia, sokuria tai muuta syötävää tavaraa ei saa sormillaan kosketella.

Valikoi nopeasti äläkä vaadi kaikkea nähtäväksi siten mahdollisesti ollaksesi mitään ostamatta. On ihmisiä, varsinkin rikkaita henkilöitä, joilla tuskin onkaan muuta tekemistä, kuin päiväkaudet kulkea puodista toiseen katselemassa tavaroita.

Älä loukkaa kauppiaan mieltä sanomalla: »Tämä on ruma.» Sano mieluummin: »En pidä tästä, tämä ei ole minun makuuni.

Jos olet saanut niin huonoa tavaraa, että tahdot viedä

sen takaisin, niin lausu moitteesi kauppiaalle äläkä puotipalvelijoille.

Ota huomioon muidenkin ostajien mukavuus. Älä pidätä myyjää kauan, jos muut odottavat vuoroansa.

Laske aina heti takaisin saamasi rahat, sillä perästäpäin on tehtyä virhettä vaikea korjata.

Puotipalvelijan velvollisuuksiin kuuluu olla kohtelias kaikille asiakkaille katsomatta säätyyn, ikään, jne. Eräs vanha maalaisukko meni peilikauppaan ja tiedusteli erään kallisarvoisen venetsialaisen peilin hintaa. Kauppapalvelija huomautti jotakin sen korkeasta hinnasta ja koetti kiinnittää ukon huomiota halvempiin peileihin. Ukko, joka oli hieman kiivasluontoinen ja ylpeä rikkaudesta, potkaisi peilin rikki ja kysyi, joko hän nyt saisi kuulla sen hinnan. Ja saihan hän sen kuulla ja maksoikin sen niin suurella setelillä, että puotipalvelijan piti mennä muualle vaihtamaan.

Jos puodissa ei ole jotakin ostajan kysymää tavaraa, ei puotipalvelijan sovi sanoa tätä sellaisella äänenpainolla, kuin olisi ostaja suuri tyhmyri tullessaan sellaista kysymään.

Puotipalvelijan ei sovi tyrkyttää erikoisesti joitakin tavaroita eikä myös omaa makuaan.

Puhelinkeskustelusta.

Pyytäessäsi keskusta yhdistämään johonkin on sinun puhuttava mahdollisimman täsmällisesti ja lyhyesti silti olematta epäkohtelias.

Eihän useinkaan ole keskuksenhoitajan syy, jos et onnistu saamaan haluamaasi puhelua, älä siis pura kiukkuasi hänelle.

Ilmoita vastauksen saatuaasi heti nimesi ja puhu vasta sitten asiiasi. Samoin on puhelun vastaanottajan parasta mainita talon nimi tai oman nimensä — kaupungissa numero —, eikä, kuten tavallisesti tehdään, huudettava »halloo!».

Puhelinkeskustelujen on oltava lyhyitä ja asiallisia. Maaseudulla varsinkin nuoret rikkovat paljon tässä suhteessa jaarittelemalla usein puolikin tuntia puhelimesta joutavia pikkuasioitaan.

Halpamaista on kuunnella muiden keskustelua, mihin maaseudulla on niin hyvä tilaisuus.

Puhelimesta sopii kyllä onnitella mutta ei ilmaista osanottoa toisen suruun.

Puhelimesta voi myös käskää vieraisille, mikäli ei ole aikaa tehdä sitä kirjeellisesti.

Älä vaivaa ketään liiallisilla sanan viemisillä. Monella on puhelimestaan vain vaivaa, kun hänen alinomaan pitää juosta viemään jotakin sanaa kilometrin päähän ja kauemmaksikin.

Palveluspaikan otto.

Jos käytät hyväksesi paikanvälitystoimistoa, niin valikoi sellainen, joka jo on ollut pitemmän aikaa käytännössä ja on hyvässä maineessa.

Jos ilmoitat sanomalehdessä haluavasi paikkaa, niin laadi ilmoitus asialliseksi ja miellyttäväksi: siitä riippuu paljon.

On eduksi sekä työnantajalle että palveluspaikkaan pyrkijälle, että molemmipuoliset velvollisuudet ja oikeudet mahdollisimman täsmällisesti määritellään.

Käydessäsi persoonallisesti sopimassa paikasta vai-

kuttaa asian ratkaisuun suuresti käyttäymisesi, pukusi, koko olemuksesi. Kiinnitä siis huomiota niihin seikkoihin.

On väärin ilman pakottavaa syytä kieltäytyä ryhtymästä toimeen, johon on lupautunut.

Käytös perhejuhlissa, sairaan luona, ym.

Häihin tulee vieraan mennä parhaissa pukimissaan. Siten kunnioitetaan hääparia.

Häalahjaksi soveltuvat parhaiten käytännölliset esineet, joiden ostamisesta sopii neuvotella tuttavapiirin kanssa, jottei morsiuspari saisi useita samanlaisia esineitä. Lahjan voi antaa ennen häitäkin.

Ken on lupautunut lapsen kummiksi, muistakoon myös, että se asema tuo velvollisuuksiakin. Ensimmäinen sellainen on kummilahjan antaminen. Lahjaksi soveltuvat esineet, joita lapsi myöhemmin voi käyttää. Kummin velvollisuuksiin kuuluu myös harrastuksella seurata lapsen kehitystä ja myöhemmin auttaa häntä neuvoilla, ym.

Ajattele lahjaa valitessasi enemmän ystävääsi kuin itseäsi.

Älä lahjoita mitään käyttökeltontontä tai käytettyä esinettä.

Loukkaa vastaanottajan mieltä, jos lahjoitat hänelle jotakin, jonka puuttuminen hänen kodistaan on tuottanut sinulle harmia.

On naurettavaa lahjoittaa toiselle jotakin, jonka itse on saanut lahjaksi.

Jos olet saanut jonkun lahjan, niin tulee sinun myös näyttää pitäväsi sitä arvossa. Kun Martta-täti esim. tulee vieraisille, pidät sormessasi sormusta, jonka hän on sinulle lahjoittanut.

Jos vietät nimipäiväkestejä, on sinun niille lähinnä kutsuttava ne, jotka ovat lähettäneet sinulle onnittelunsa tai lahjansa.

Jos joku tuttavapiiriisi kuuluva henkilö on sairastunut, niin teet kohteliaasti mennessäsi häntä katsomaan. Jos hän on ystäväsi, on se suorastaan velvollisuutesi.

On parasta välttää lainkaan puhumasta sairaan kanssa hänen sairaudestaan tai yleensä sairaudesta. Monet sairaat eivät mielellään kuule sanottavan, että he näyttävät hyvin huonoilta, ja toisia taas voi tuskin pahemmin loukata kuin sanomalla, että he kaikesta päättäen pian taas tulevat terveiksi. Puhu siis mieluummin aivan muista asioista rauhallisesti ja iloisesti.

Jos tuttavapiirissäsi on sattunut joku kuolemantapaus, niin kuuluu velvollisuksiisi ilmaista osanottoasi omaisille joko kirjeellisesti tai vierailulla. Viimeksimainitussa tapauksessa ei ole häiritävä omaisten surua käymällä heidän luonaan heti kuoleman jälkeen ja viipymällä pitkän aikaa.

Hautaustilaisuudessa esiinnyttään mikäli mahdollista mustassa puvussa. Kuolleen läheisimpiä omaisia kätellään ja ilmaistaan osanotto suruun sanomalla lyhyesti: »Valitan suruanne» tai tyydyttään pelkkään kädenpuristukseen.

Saattokulkueessa on käyttäydyttävä vakavasti ja hilytysti. Tupakoiminen ja äänekäs puhelu on sopimatonta.

Ruumiin siunauksen tapahtuessa pitävät miehet päänsä paljastettuna. Samoin on ruumissaaton ohi kuljettaessa otettava hattu päästä ruumisvaunun kohdalla, vaikka haudattava olisikin ventovieras.

Jos sinulla ei ole surupukua etkä ole sopivassa mielen-tilassa, niin jää pois hautajaisista.

Älä käytä surua turhamaisuutesi välikappaleena.

Lapselle on suruaika vanhempien kuoleman jälkeen tavallisesti yksi vuosi, isovanhempien, veljen tai sisaren kuoleman jälkeen puoli vuotta. Suruaikana ei sovi ottaa osaa julkisiin huveihin.

Jos sydämesi ei sure, niin vältä äänekkäitä surun ilmauksia. Vakava vaikeneminen sopii sinulle paremmin.

SISÄLLYŚ.

Alkulause	3
Käytöstapojen synnystä ja merkityksestä	5
Sisäinen minäsi	15
Ulkonainen minäsi	24
Käytös vanhempia, opettajia, esimiehiä, vanhoja ihmisiä ja köyhiä kohtaan	32
Käytös ystäviä, tovereita ja käskettävinämme olevia henkilöitä kohtaan	41
Seurustelu poikien ja tyttöjen kesken	50
Vierailusta	59
Puhetavasta	68
Puheenaiheista	76
Pöytätapoja	83
Käyttäytyminen ulkona liikkuessa	91
Käytös matkoilla	97
Käyttäytyminen kirkossa	103
Käytös kokouksissa ja julkisissa huvitilaisuuksissa	109
Kirjeenvaihdosta	117
Tupakanpoltosta ja väkijuomien nauttimisesta	125
Eläinten kohtelusta	131
Nuoriso ja sotapalvelus	135
Lyhyitä käytös- ja elämänohjeita	140

KOTI

on Kotikasvatusyhdistyksen äänenkannattaja

KOTI sisältää oman osastonsa aikuisille, nuorille ja lapsille.

KOTI on kotiopintolaisten lehti. Siinä selostetaan kotiopintotyötä ja annetaan yksityiskohtaisia ohjeita opiskeleville lukutyo:n varrella.

KODIN painos oli 1926 lähes 90,000. Se on siis koko Suomen lehti.

Vuosikerran hinta vain 12 mk. 50 p.

KOTI on saatava sinunkin kotiisi, ellei se sinne vielä tule.

Tilatkaa KOTII Ryhtykää KODIN asiamiehiksi!

LUONTEENKASVATUKSESTA

on kirja, jonka tulee kuulua jokaisen edistyshaluisen nuoren kirjastoon. Onhan kasvatuksen ja itsekasvatuksen korkein päämäärä juuri luonteen jalostaminen. Mitä luonne on ja millä tavalla sitä on kasvatettava, sitä koettaa kirja valaista. Se on paljon käytetty kotiopintokirja.

Hinta 15:—, sid. 20:—.

VILHO REIMA:

LAIMINLYÖTY MURROSIKÄ

Kansakoulusta pääsevä nuori väki ei enää ole lapsia, mutta ei vielä myöskään aikuisia, joten he eivät kelpaa kumpaankaan ryhmään. Tämä siirtämiskausi, murrosikä, tuo kuitenkin nuorten mieliin tavattoman paljon uutta, jossa he tarvitsevat vanhempien ja ikäistensä tukea. Mutta heitä on vaikea ohjata, sillä heidän mielensä liikehtii yhdestä asiasta toiseen, he innostuvat vähästä, väsyvät nopeasti, ovat oikukkaita. Siksi tarvitaan varhaisnuorisoyhdistyksiä, ja siksi tarvitsevat varhaisnuorisoyhdistysten työntekijät, siksi tarvitsee jokainen kasvattaja näistä asioista mielenkiintoisesti puhuvaa opettaja Reiman kirjaa.

Sen hinta on 7: 50.

ELÄMÄNVIISAUTTA KASVAVALLE POLVELLE

on varhaisnuorten, 13—17 vuotiaiden oma kirja. Sen »viisautta» ei tarjota kuivana ja ikävänä päähän pönttävänä, vaan sangen mielenkiintoisena, jopa hauskana lukemisena. Siksi se on jokaiselle nuorelle hankittava. — Jatkokursseilla se on erinomainen kirja, hyvillä tuloksilla sitä on opetuksessa käytetty. Ja missä kotiopintokerhoissa on tämänikäistä nuorisoa, siellä se on mainio kerhojen kirja.

Hinta sid. 18:—. Saatavana myös 2 osaan nidottuna à 8:—.

KODIN KONTTORI

Helsinki, Hietalahdenranta 17

Hinta 15:—.